

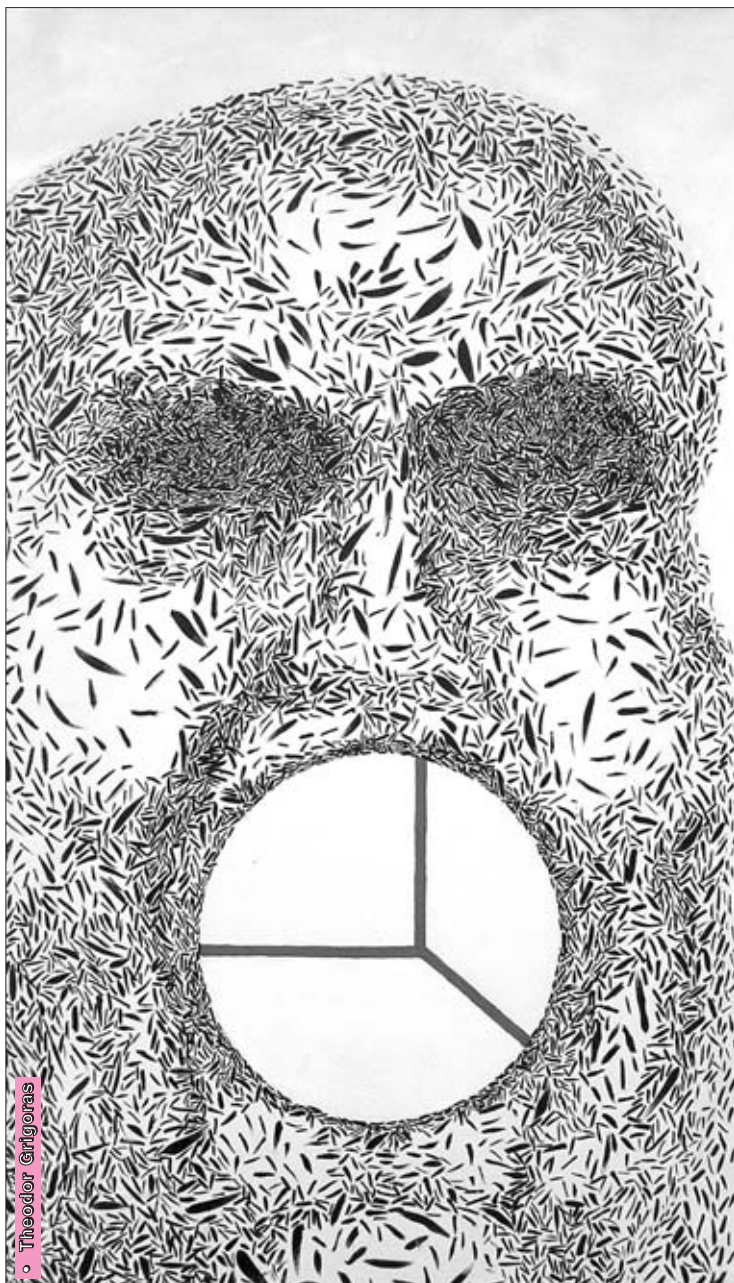
Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr. 582

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• Anul 55 (serie nouă) • februarie 2018 • 3,00 lei •

• Theodor Grigoras

Ionel SAVITESCU

Misiune în România

pagina 23

Adrian JICU

Constantin Călin – triumful unui „marginal”

pagina 3

Ion FERCU

Cu Antonesei și Dostoievski, pe Insula Începuturilor

pagina 4

Petru SOLONARU

Eros și Anteros

pagina 12

Marius MANTA

în dialog cu Cristina Timariu (etnograf):

„Era mândrie mare ca ia să poarte tricolorul”

pagina 14

Alin POPA

Bacăul – capitală a rezistenței naționale în Primul Război Mondial (1914-1918)

pagina 19

Fragmentarium

CUVÂNTUL ANULUI – UNIRE. Neindoielnic, evenimentul central al lunii trecute – Ziua Culturii Naționale – a produs reverberații pentru tot parcursul lui 2018. Așa se face că agenda noastră a adunat numeroase date despre cele petrecute în numele zilei de 24 Ianuarie: • Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” a demonstrat că ne aflăm într-un „an efervescent” (Nicoleta Zărnescu); • Slujitorii Domnului din Protopopiatul Bacău, în frunte cu arhiepiscopul Romanului și Bacăului, I.P.S.S. Ioachim, au inițiat o procesiune impresionantă în Piața Tricolorului, etalând unitatea de gând, faptă și credință a românilor; • Ansamblul Folcloric Profesionist „Busuiocul” (director, Petru Vlase) a oferit un spectacol de zile mari în Sala „Ateneu”, cu colaborarea Teatrului Municipal „Bacovia” (i-am admirat pe Bogdan Matei și pe Viorel Baltag, alias Al. I. Cuza și, respectiv, M. Kogălniceanu, „oficialii manifestării”); • Delegația Ministerului Educației Naționale a fost întâmpinată, pe 23 ianuarie, cu un program artistic susținut de elevii ai Școlii Gimnaziale Nr. 10 și ai Colegiului de Artă „George Apostu”. O elevă a ținut să puncteze că autorul „Horei Unirii” este născut în Bacău, iar ministrul și o parte dintre însoțitorii săi au frecdonat toate versurile cântecului; • Seara aceleiași zile a fost în proprietatea Bibliotecii Județene „C. Sturdza”, care a ilustrat „Bacăul și Unirea” în documente și cărți de patrimoniu (Mihaela Chelaru și Vilică Munteanu, prin Serviciul Județean al Arhivelor Naționale), în ilustrate de epocă (Mihai Ceucă) și prin lansarea monografiei Bacăului, scrisă în 1928 de Ioan Grigoriu. Dintre multele vorbe cu miez rostite în Sala multimedia în cea seară memorabilă: “Tinerii de azi să vină la Sala de studiu a Arhivelor! Au ce vedea!” (Mihaela Chelaru); “Să nu uităm dificultățile Unirii! Totodată suntem dator să ne știm istoria locului” (Constantin Călin); “Ioan Grigoriu era un harnic student. Cartea este scrisă la 18 ani” (Maria Grigoriu); “În Anul European al Patrimoniului, să îndrăznim: Bacăul are nevoie de o Casă *Alexandrii*” (Adrian Jicu); “Cel mai bun discurs al anului 2018 să fie discursul care unește, construiește și convinge” (Gheorghe Popa, secretar de stat în Ministerul Culturii și Identității Naționale).

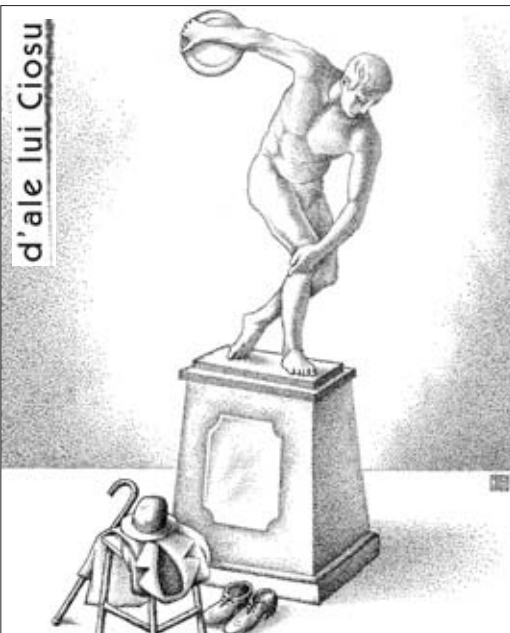
AL TREILEA ALBUM. Face parte din seria „Artiști plastici băcăuani în colecțiile Muzeului de Artă” și îi include pe Grigore Manea, Alexandru Gheorghidă, Mihai Butnaru, Constantin Ciosu, Petru Pinca, Constantin Doroftei, Iancu Sândel, Veronica Călin, Mihai Bejanariu, Virgil Mancaș, Irina Dascălu și Iulia Doarbes. Presupunând „un serios efort financiar și de concepție” (Mariana Popa, manager), proiectul implică „permanente căutări” (Dionis Pușcută), în condițiile „absenței cârților de referință” (Marcela Gavrilă).

O MAPĂ, DOUĂ MAPE. Consemnăm cumulat temele sintezelor informative realizate de Mihai Ciumasu în Sala periodice a Bibliotecii Județene: „După 50 de ani. Anul 1968 în presă” și, respectiv, „Radu Cârnecki – 90”.

PE UNDE O FI? I-am pierdut urma lui Costin Enache, de la Radio-România Actualități, cel care mă binedispunea la sfârșit de săptămână cum o făcea doar Paul Grigoriu cândva. Pentru el era „Deschis în weekend” nu ca să se afle în treabă, ci „pentru a afla ce se întâmplă și de ce” (vorbele băcăuanului Paul Grigoriu). Nu-mi fac griji: stilul (pentru că e un gazetar cu stil) îl va da de gol.

VEM – 50. Cu o „evolueție surprinzătoare” (Vasile Crăiță-Mândră), îmbiindu-ne la un „surâs amar” (Adrian Jicu), Victor-Eugen Mihai jubilează: „Caricatura băcăuană a supraviețuit!”

AI. IOANID

Violeta SAVU

Anuala 2017

Pe 26 ianuarie 2018 s-a deschis expoziția „Anuala 2017” a artiștilor plastici băcăuani, la Galerile „Frunzetti”. Chiar dacă, spre deosebire de alte ediții, expoziția pare ceva mai restrânsă, și de data aceasta spectacolul de forme și culori oferit de plasticieni este unul reușit. Panotarea foarte bine gândită pune în valoare aproape fiecare lucrare din expoziție. Artiști din toate generațiile sunt prezenți pe simeze”. Cele mai multe lucrări sunt realizări recente, dar au fost și membri ai Filialei U.A.P. Bacău care au participat cu lucrări de acum doi, trei ani; subliniem însă că unii dintre aceștia au avut expoziții personale anul trecut și probabil au evitat redundanțele, preferând să readucă în atenția publicului creații din anii precedenți. De altfel, în seara vernisajului, Carmen Poenaru, președinta Filialei U.A.P. Bacău a precizat că „fiecare artist a venit cu ce are reprezentativ în portofoliu, indiferent de anul în care a fost creată lucrarea”.

Sunt câteva piese ce atrag imediat privirea și dau o consistență specială expoziției: panopticul lui Ilie Boca, cu grurile sale inconfundabile; ceva mai încolo, lucrarea auriu a lui Mihai Chiuaru luminează parcă întreaga galerie; Gheorghe Zărnescu combină, ludic dar și modern, elemente de sculptură/obiect cu grafică; peisajul lui Vasile Crăiță-Mândră, esențializat, mai abstract decât odinioară, cu treceri foarte fine de la o culoare la alta, invită la meditație.

Carmen Poenaru s-a jucat inspirat cu texturile și nuanțele de gri, lucrarea ei fiind și cea mai proaspătă, datată 2018. Cu totul aparte este și portretul unui copil, cu privirea îndreptată unde-n altă parte decât spre viitor; realizare, Drașo Burlacu. Griuri plăcute, a căror căldură e potențată de un galben pur, solar, întâlnim la Marius Crăiță-Mândră, prezent în expoziție cu o pictură abstractă realizată anul trecut în Tabăra de la

• Gheorghe Zărnescu

Ghimeș. Tot cu lucrare din acea tabără este prezentă în expoziție Geanina Ivu, care a pictat o casă tradițională, din localitatea Buha, o compoziție ce pune mult accent pe structuri geometrice, demonstrând o viziune plastică modernă. Ioan Burlacu, peisagist de marcă, de data aceasta e prezent cu o lucrare-experiment, tehnică mixtă. Întorcându-ne la pictură, culori foarte vii, intense găsim la Cristina Ciobanu, Mircea Bujor, Elena Lupașcu, Mari Bucur. Nu poți trece nepăsător nici pe lângă misterioasele umbre din ferestrele lui Aurel Stanciu. Fotografia e reprezentată de Viorel Cojan și Ovidiu Ungureanu, foarte diferiți unul de celălalt, deși ambii se folosesc și de elementul-păpușă în recuzita lor. Lucrarea lui Viorel Cojan incită, contrariază, iar fotografiile lui Ovidiu Ungureanu sunt ludice și au ceva din magia sărbătorilor de iarnă. Cu sculptură sunt prezenți Mihai Bejanariu, Eugen Ionescu, Ionela Lăzureanu, Elena Lupașcu, Dumitru Macovei, Ion Mihalache, Ovidiu Marciuc, Dorin Macovei, Mihai Nechita-Burculeț, Zinica Otetea, Carmen Poenaru, Ștefan Pristavu, Dionis Pușcută, Adrian Paiu, Luminița Radu, Bianca Rotaru, Aurel Stanciu, Ștefan Suditu, Silvia Tiperciuc, Ovidiu Ungureanu, Ion Văsâi, Oana Văsâi, Gheorghe Zărnescu, Danny Zărnescu.

Baran, Lucica Filimon; cu tapiserie, Veronica Călin. Naturile statice ale lui Ștefan Pristavu m-au dus un pic cu gândul la maestrul olandez. Lucrări notabile au avut în expoziție și Dionis Pușcută, Ion Mihalache, Liliana Dumitriu, Luminița Radu, Silvia Tiperciuc, Oana Văsâi, Dumitru Macovei, Tamara Antal, Bianca Rotaru, Theodor Grigoras.

Cu totul admirabile lucrările regretaților artiști Ovidiu Marciuc și Danny Zărnescu.

* Artiști prezenți în expoziție: Tamara Antal, Silvia Anghel, Ilie Boca, Ioan Burlacu, Drașo Burlacu, Mircea Bujor, Mari Bucur, Mihai Bejanariu, Mihnea Baran, Mihai Chiuaru, Marius Crăiță-Mândră, Vasile Crăiță-Mândră, Cristina Ciobanu, Viorel Cojan, Veronica Călin, Liliana Dumitriu, Lucica Filimon, Theodor Grigoras, Geanina Ivu, Eugen Ionescu, Ioan Lăzureanu, Ionela Lăzureanu, Elena Lupașcu, Dumitru Macovei, Ion Mihalache, Ovidiu Marciuc, Dorin Macovei, Mihai Nechita-Burculeț, Zinica Otetea, Carmen Poenaru, Ștefan Pristavu, Dionis Pușcută, Adrian Paiu, Luminița Radu, Bianca Rotaru, Aurel Stanciu, Ștefan Suditu, Silvia Tiperciuc, Ovidiu Ungureanu, Ion Văsâi, Oana Văsâi, Gheorghe Zărnescu, Danny Zărnescu.

Radu Cârnecki – 90

Centrul Cultural „Mihai Eminescu” București (fostul Club Sociocultural „Jean-Louis Calderon”) a organizat miercuri, 14 februarie a.c., adică în ziua când Radu Cârnecki ar fi împlinit 90 de ani, o manifestare omagială complexă. Vom reveni cu detalii în numărul viitor al revistei. (I. D.)

Revista de Cultură ATENEU
Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI
Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU (redactor asociat),
Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia „ELENA” Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317

Am citit, pe nerăsuflăte, cel de-al treilea volum din „Dosarul Bacovia” (*Triumful unui „marginal”*, Bacău, Editura „Babel”, 2017) cu nerăbdarea celui curios să vadă deznodământul odiseii bacoviene, în versiunea Constantin Călin. Iar în fața acestei demonstrații de acribie și erudiție mi-a venit în minte pleoara lui Radu Vancu pentru admirație (dintr-un interviu din 2017, la TVR), fiindcă am convingerea că, prin cele trei opuri, *Dosarul Bacovia* este cea mai completă exegeză bacoviană „all times”.

Dincolo de cifre (impresionante prin ele însele: peste 53 de ani de muncă, 1682 de pagini, mii de note de subsol și trimiteri bibliografice etc.), ceea ce se impune de la primele rânduri este abordarea echilibrată, fermă, cu detalii dintre cele mai diverse, menite să ofere cititorului o imagine lămuritoare a receptării creației bacoviene. Problema este drămlăuț eficient, pe toate fețele, criticul urmărind aspecte care tin de „marginalitate, debut, sistem, răsrânger, etichete, debut, titluri, recenzii, echivalări, public, manuale, dicționare, enciclopedii, conexiuni, traducători, agenți de influență, citări, parafraze și parodii, dedicații, superlative” etc. Simpla lor enumerare e un indicator relevant pentru a înțelege cum „gestionează” Constantin Călin traseul receptării lui Bacovia, pe care îl înțelege drept o acumulare succesivă de opinii, similară cu „formarea stalactitelor”. Pornind de la această premisă, autorul își nuantează permanent analiza printr-un discurs moderat, subliniind că „o critică aplicată, fie și aspră, e mai convingătoare decât o jerbă de exagerări”.

Negarea oricărei metode de lucru este ea însăși o afirmare. Iar Constantin Călin își asumă un mod personal de a proceda în fața unei creații dezarmante prin simplitatea ei paradoxală și seducătoare: „Nu am o teorie proprie despre receptare. Nu am ajuns încă să alcătuiască reguli ferme și definiții precise. Oscilez între determinism și relativism. Faptul acesta s-ar putea să nu placă aceluia ce au impresia că știu totul despre ea și prin urmare trec ușor peste detalii și nuanțe. Or, eu cred dimpotrivă că, în receptare, nu o dată, «lucrurile mărunte», eterogene, difuze, insesizabile la prima vedere, sunt importante.” Scepticismul față de diversele metode critice vine, în fapt, dintr-o mai veche rezervă față de abordările de tip impresionist, de eseistica bombastică, presărată cu formulări spectaculoase, care au prins la public: „Păcatul e că, la asemenea ocazii, scriu sau vorbesc despre poet «didactici» ce n-au simțul poeziei (în special, al celei moderne) și esești de școală nouă ce n-au simțul istoriei literare”. Un asemenea punct de vedere trădează, în egală măsură, o puternică intenție polemică, manifestată în repetate ocazii. Cine a citit cu suficientă atenție volumele semnate de-a lungul anilor de Constantin Călin nu poate să nu observe nemulțumirea acestuia față de critica pompiestică sau histriotică. De aceea, *Dosarul Bacovia* este, în primul rând, o replică minutios pregătită, o lecție dată „specialiștilor”, de pe pozițiile omului de bibliotecă pentru care Bacovia nu e un pretext, ci o cauză, asumată până la identificare.

Reconfortantă este și naturalitatea din scrisul lui Constantin Călin. Ceea ce se distinge este nu dorința de a epta, ci încercarea de a explica mecanismele care au făcut posibil ceea ce nimeni nu ar fi crezut acum o sută de ani: triumful unui poet retractil, aparent apatic, dintr-un târg din Moldova. Scanând, în diacronie,

etapele receptării, criticul periază presa și arhivele, extrăgând orice amănunt de natură a lămurii avaturilor acestui proces. Evitând tentația hiperspecializării și limbajul tehnicizat, el are permanent în vedere că „receptarea este o «istorie», pe care alege să o relateze „ca pe o «trecere» în revistă, cu «inspecții» pe toate rândurile, adică atent atât la aspectele de față, cât și la cele de interior, pentru a marca, etapă cu etapă, sporurile, dar și scăderile, eclipsele și hiatusurile”. O istorie captivantă prin ea însăși, fără artificii retorice, dar cu numeroase informații și explicații de natură a explica destinul unui poet formidabil în aparenta simplitate.

Cartea poate fi citită nu doar ca o istorie (literară și a ideilor), cât și ca o succesiune de eseuri (despre oameni și epocă), întrucât Constantin Călin nu se dezice de mai vechea practică a scrisului scurt, impus de nerăbdarea cititorului

• Ovidiu Marcu

Adrian JICU
jicquadrian@yahoo.com

Constantin Călin - triumful unui „marginal”

de astăzi. Deceniile de activitate publicistică se văd și în opțiunea pentru glose accesibile, care pot fi citite ca episoade de sine stătătoare în istoria mare a receptării creației bacoviene. Fără a fi căutate, nu lipsesc formulările memorabile, care fac deliciul oricărui volum de critică, asigurându-i forța de penetrație. Vorbind despre „efectul Cenușăreasa”, Constantin Călin fixează deja întreaga istorie a receptării, cu sușurile și coborășurile ei. Pornind „de jos”, de la exemple, autorul recurge la analogii, după care formulează judecăți. O asemenea „procedură” face demonstrația convingătoare.

Constantin Călin este unul dintre puținii autori pentru care „context” nu e o vorbă goală, un clișeu (critic) la modă. Omul chiar știe ce va să zică a reconstitui atmosfera unei epoci, ceea ce și face de fiecare dată căutând să explice cum a fost perceput Bacovia la început de veac XX, cum în interbelic, în perioada comunistă sau după moarte. O face cu atenție la detalii, sondând tot ceea ce va fi intrat în malaxorul receptării, de unde Bacovia a ieșit, spre deosebire de alții, întărit, consolidându-și poziția. Cauzele sunt multe și diverse: marginalitatea poetului, discursul său neutru ideologic, statutul de neînțeleș/victimă, simpatia tinerilor, recuperările din diverse epoci, insistențele Agathe și, mai presus de toate, „sinceritatea”, aspect din care exegetul face un vârf de lance al întregii sale demonstrații: „Pe scurt, fără «sinceritate», Bacovia e «minor»”. Văzută din unghiul curajului de a te prezenta lumii fără farduri, de a te expune indiferent de riscuri, sinceritatea e o constantă în scrisul lui Bacovia. Teza călinesciană a artificialului nu rezistă, căci Bacovia nu e

un scamator care să jongleze cu „retoricele suliți”, care să pozeze în suferind sau în afectat. El e un observator care ne-a dat, așa cum spune Constantin Călin însuși, „în câteva «sinteze» în versuri istoria timpului său”. „Sinteze” în care domină însă ironia și scepticismul, sinceritatea fiind un efect. E adevărat că astăzi, într-o lume care a înlocuit „sinceritatea” cu „transparența” (un termen pașiv, care, de fapt, ascunde pretenziile de dezvăluie), chestiunea sincerității pare anacronică. Ea rămâne însă esențială în receptarea creației bacoviene.

Dosarul Bacovia este și o splendidă revanșă a unui marginal(izat), Constantin Călin, care, după mai bine de 53 de ani de muncă dedicată cunoașterii și valorificării creației bacoviene, reușește să ne ofere o exegeză exemplară, în care trebuie citit nu doar triumful lui Bacovia, ci și triumful criticului și istoricului literar din provincie. Cartea este, așa cum recunoaște el însuși, una dintre „puținele victorii personale” ale unui intelectual veritabil, care a ajuns să se confunde cu obiectul și subiectul cercetării sale. Șicanat la catedră și în presă, ignorat în cercurile înalte și ocultat de premii, Constantin Călin triumfă la modul durabil prin acest nou volum, care rotunjește cărțile precedente dedicate lui Bacovia. Nimeni în critica și istoria literară românească nu a făcut mai mult decât Constantin Călin pentru cunoașterea și promovarea poetului, a operei sale și, implicit, a Bacăului. Prin acest triptic avem, în sfârșit, răspunsul, pertinent și convingător, la întrebarea fundamentală: de ce Bacovia este Bacovia?

Prieten al tuturor zeilor creati, frate de cruce cu Poseidon și Apollo, **Liviu Antonesei**, acest Aivazovski al Cuvântului înobilat cu metafore, a fost hărăzit de ursitoare cu neliniștea funciară a spiritului care caută prin Cetate comorile Libertății, Frumuseții și Comunicării. Seamănă cu un Crai al Spiritului care n-are nevoie de cetăți, dar trece mereu prin focul, sabia și iubirea Slovei Sale stihiiile care destramă ființa, zămislește apoi orizonturi de supraviețuire în care trăiește sublim, ca un Don Quijote căruia și umbra i-a fost cucerită de aventurile Inocenței: îmbrăncit de viață prin siberiile roșii ale leșilor, Hyppocrat al durerilor civice care și-a ros coatele pe Bibliile democrației conșpectate și de Havel, furtună care aprinde sau stinge, cutreieră Lumea, cu umbra sa credincioasă luată la pachet (pe post de Sancho Panza, în variantă post-Cervantes), ca să se bucare și ea de sărutul năpâr-cilor subline ale vieții.

„Dostoievski trăia vremuri naive..“

L-am auzit, într-un interviu exploziv (pleonasm, desigur, dacă-l cunoaștem pe interviuat), din „Cățavencii“ (20 septembrie 2017), spunând: „Dostoievski trăia vremuri naive crezând că frumusețea va mântui lumea“. Zice favoritul lui Poseidon: „Cred că Dostoievski trăia vremuri naive crezând că frumusețea va mântui lumea! Poetii nu vor salva lumea, dar își salvează cumva sufletele și asigură o alinare cititorilor de poezie care mai sunt“. Apoi, cel etern îndrăgostit de Creta adaugă, ca argument: „De aici, din patria mea insulară/ se vede mai bine lepra care surpă chipul celeilalte patrii...“ Într-un alt interviu („Curentul“, 11 iulie 2011), autorul *Pharmakon*-ului mărturisea: „Înainte de a fi scriitor, eu am fost mereu un iubitor de literatură și un cititor care a devorat cam tot ce i-a picat în mână. Desigur, cu vârsta au apărut și niște criterii de selecție și niște preferințe stabile. Aș putea spune, în primă instanță, că toată această uriașă acumulare culturală m-a influențat în scrisul meu. De bună seamă că, în timp, unele influențe, legate de pasiuni, se vor fi desprins ca mai importante decât altele. De când i-am cunoscut – și cu unii întâlnirea a fost foarte timpurie –, autori precum Dostoievski, Kafka, Borges, Henry Miller, o multime de autori nord- și sud-americani au rămas în inima mea și în mintea mea“. Dostoievski, așadar, cap de listă...

„S-ar putea ca pros-tituatele...“

În „Despre Dragoste. Anatomia unui sentiment“ (Editura *Ars Longa*, 2000; Editura *LiterNet*, 2004), Liviu

Ion FERCU

Cu Antonesei și Dostoievski, pe Insula Începuturilor

Antonesei, poetul-eseist-sociolog, brodează tulburător de frumos pe tema purității morale, pornind de la tragica Sonia, desigur: „Singura problemă este aceea de a sesiza unde se situează puritatea, pentru că Dostoievski ne-a relevat coexistența purității și impurității în chiar sufletul prostituatelor. S-ar putea ca pros-tituatele care, uneori, sunt mai aproape de Gnoză decât majoritatea oamenilor, să fie înfinat mai pure decât cel mai aparent cast dintre călugări“. Cred că niciun critic literar nu a operat cu o asemenea îndrăzneală în registrul axiologic. Nonconformistul universitar ieșean speră și într-o... recuperare a lui Dostoievski: „Ar trebui să vedem dacă măcar în această chestiune, unde este atât de nuanțat și de subtil, pravoslavnicul Dostoievski n-ar putea fi recuperat pentru tradiția secretă a Gnozei“. Și asta e o mare îndrăzneală. Recuperarea lui Dostoievski... Mă tem c-ar fi greu de convins Feodor Mihailovici. Nu pot să nu-mi imaginez, cunoscându-l pe cei doi, cum ar reacționa Dostoievski la sintagmele „măcar în această chestiune“ și „n-ar putea fi recuperat“... Probabil c-ar rezulta un dialog dinamitar. Un dialog finalizat cu alte zeci de pagini în „Jurnal de scriitor“ și în „Despre dragoste. Anatomia unui sentiment“...

Pacea inimii și a minții

Totuși, știind că Gnoza este mai ales legătura aceea fericită dintre credință (*Pistis*) și înțelepciune (*Sophia*), ceva șanse de „recuperare“ ar fi... La Dostoievski, credință găsim; dolda. Dar dacă prin înțelepciune pricepem mai ales cumpătare, prudentă și moderată, e cam greu cu ruletistul împătimit... Dacă înțelepciunea mai este privită și ca odrasla a gândirii, atunci e jale! Subteranistul din Dosto, un adversar înfocat (dar civilizat, nu exclusivist) al lui Descartes, cred că va scoate limba și ar da cu tifla proiectului de „recuperare“. Am încercat să mă apropiu de „Pistis Sophia“ a lui Jan van Rijckenborgh, gândind că voi găsi acolo argumente pentru reșita proiectului antonescian. Am dat târcoale timide, pentru a pricepe ceva mai mult despre această strategie de cunoaștere – care este pace/ liniște a inimii și minții –, chiar și lui Samael Aun Weor, părintele gnozei contemporane, care mi-a soptit: „Gnoza este o învățătură cosmică; aspiră să readucă în interiorul fiecăruia dintre noi capacitatea de a trăi într-un mod conștient și inteligent“. Ufl, mi-

am zis. Greu cu Dostoievski! Când am îndrăznit și către „Kaballa, Tradiția secretă a Occidentului, Știința secretă“, cartea lui Papus (dr. Gerard Encausse), de unde am primit că este vorba despre un sistem metafizic prin a cărui cunoaștere inițialul devine familiar cu esența Universului, cu Dumnezeu, dându-mi seama că nu mă pot specializa în acest tip de cunoaștere, nici n-am mai știut ce să cred despre șansele de... recuperare. „Zoharul“ lui Rabbi Semeon ben Yohai și al fiului său Rabbi Eleazar m-a bulversat de tot...

„De câte ori am descoperit o femeie...“

Să revenim însă la amintitul dialog... Nu-mi pot imagina ca teatru de dezbatere decât insula Creta. Vorbim totuși despre doi „agresați ai frigului“... Dostoievski a fost hăituit de viitorul unei siberiene, Liviu Antonesei de frigul unei caeuste. Flămând fiind de Dostoievski și Liviu Antonesei, aș vrea – dacă ar mai fi un loc pe mitică/ înșorita insulă Creta – să asist și eu la această dezbatere de povește care, probabil, cunoscându-i pe amândoi cât de arborescenți sunt în idei, ar aluneca și către alte orizonturi... Mă întreb, de pildă, cum s-ar arunca Dostoievski pe jarul provocării citind acest sublim gând livantonescian, din „Despre dragoste...“: „De câte ori am descoperit o femeie [...] de câte ori m-am îndrăgostit, am și numit-o, i-am dat un nume, schimbându-l pe-al său“. Mi se pare că Dostoievski, eternul îndrăgostit, n-a fost străin de asemenea „botezuri sentimentale...“ Apoi, ca un admirator al fantastului supraviețuitor în fragilul real, le-aș fi aruncat celor doi un nou motiv de dezbatere, un alt nonconformist gând livantonescian, evadat tot din „Despre dragoste...“: „Sunt

convins că Domnul Iisus a cunoscut dragostea în deplinul înțeles al cuvântului. În primul rând, pentru că «Dumnezeu este iubire» și pentru că omul este făcut după chipul Domnului. În al doilea rând, pentru că fiul Omului nu putea urca pe cruce, în numele nostru, decât ca om întreg, care a cunoscut deci toate trăirile pe care un om le poate cunoaște, toate bucuriile și toate pătimirile. E absurd să credem că ar fi evitat tocmai cea mai importantă dintre trăiri, sentimentul uman cel mai complet“. După ce-aș fi terminat de citit, F. M. Dostoievski m-ar fi ținut, cu siguranță, ca pe o pradă fără nicio șansă de scăpare. Sorbind cafeaua, olimpiu, Liviu Antonesei mi-ar fi zămbit enigmatic. Și eu aș fi priceput urmarea... Le-aș fi spus că e timpul să scot stresatele capre la păscut-plimbare, pentru consilierea psihologică obișnuită, și dus aș fi fost.

„Aproape m-ați învins, nenorociților!“

Când, într-un târziu, m-aș fi întors la locul măcelului ideatic, Dostoievski mi-ar aruncat unul dintre fulgerele lui de polemist: „Aproape m-ați învins, nenorociților!“ Iar Liviu, trebăluind profesionist la o altă cafea, nici măcar n-ar fi avut curiozitatea să mă întrebe dacă le-a părăsit angoasa pe capre, deși știa că urmează celebra cină cu inevitabilul lapte de ță-ța-ță. Răzbnător, m-aș fi rugat la Iisus, iubărețul terestru, să-i strecoare lui Liviu, în meniu, lapte de capră stresată... Tolerant – pentru prima dată în viața lui! –, Dostoievski l-ar fi sunat pe Freud, rugându-l să colaboreze la dezangoasarea caprinelor... Și fiindcă simteam că între cei doi începe să curgă timid fluidul amicitiei, mi-am propus să-i oblojesc sufletul lui Dostoievski, acolo, pe țărâmul cre-

tan, cu niște versuri minunate din „Opera poetică“ (Pitești, Editura *Paralela 45*, 2017) a lui Liviu Antonesei, cel care-și pregătea tutunul...

Poveștile cretane...

Am început cu un fragment din „Povești cretane din A.D. 2016“, cu o tulburătoare declarație de dragoste: „Dacă aș fi zeul acestei lumi./ i-aș dărui mai degrabă insula/ aceasta a începuturilor...“ Evident mișcat, străbătut de un fior ale cărui semnificații numai el le știa (se gândea la Polina, tână soată, plecată și înhăitată pe la Paris cu tot felul de...?). Greu de spus, dar trăia pe valul versului livantonescian. Apoi ce mi-am zis? Ce-ar fi să-l sensibilizez pe pravoslavnicul geniu cu niște acorduri lirice despre ruși? Am dat peste „Ruleta rusească. Romance“ și „Ruleta rusească. O poveste“. Când am vrut să deschid gura pentru a trimite în aerul dumnezeiesc al Cretei primul vers, am rămas ca Sfînxul, într-o nemișcare de piatră. Mi-am și imaginat cum Dostoievski, auzind de ruletă, după ce i-a jurat Annei Dostoievkaia că n-o să mai joace niciodată, o să-mi dea cu sezlongul în cap. Liviu Antonesei, observator subtil, mi-a confirmat teama. Atunci, tratându-se în mine isteț-inspirat, ce-am zis? Cred c-ar trebui să adaptăm un pic discursul poetic la sezonul estival. Și, ca un actor care așteaptă aplauze, am început. Tot din acele minunate „Povești cretane“: „Ah, rușii ăștia, de un chintal fiecare/ridică pericolos apa piscinei/chiar și când pe rând...“ Am auzit pe cineva tușind semnificativ. Fusese Liviu, cel care-și suprimatea brusc până și plăcerea țigaretei. Am privit către Dostoievski. Mă iubea în acele momente ca pe însuși Papa, inamicul său declarat. M-am gândit și la Gogol, la acel „Și tu, Rusie, nu zbori oare ca o înflăcărată troică, pe care nimeni n-ar putea-o întrece?“... Și la toate declarațiile de dragoste făcute de Dostoievski rușilor... Credeam că vine sfârșitul Lumii... Dar n-a fost așa... Dosto a tăcut mizând, probabil, pe faptul că am luat-o razna, ca Ivan Karamazov în instanță... Oportunist, temându-mă ca nu cumva marile tăceri ale celor doi să apună, am deschis iute volumul două pagini mai încolo și am început: „Mamele și-au scos fetele la mărită/ ca în romanele contelui Tolstoi...“ A fost, probabil, mult prea mult pentru sensibilitatea deja rănită

a părintelui Karamazovilor. Am auzit un NUUUUUUUUUUUUUUUUUUUUU! prelung, izbit de valurile înspumate ale mării, întors apoi din nou către mine, ca ecou multiplicat, bumerang periculos... Eram fără scăpare... Noroc de faptul că, hârșit în arta diplomatiei, lăsând lumeștile delicii ale cafelei și tabacului, Liviu s-a ridicat olimpian și mi-a luat din mână „Opera poetică”... Dostoievski s-a mai liniștit, dar am priceput că l-am torturat cu amintirile despre contele Tolstoi, cel pe care refuzase mereu să-l întâlnească...

Ceaiul lui Kirillov

Și l-am văzut/ auzit atunci pe Liviu, recitând ca-ntr-un forum ateneian: „Ne vom așeza în apropierea mesei/ maeștrilor noștri – Vergilius, / Dante/ Dostoievski, Borges, și Miller – și vom/vorovi molcom povestea literaturii...” („Povestea grupului Sigma”). Deodată, chipul lui Dostoievski s-a înseninat. Părea fericit ca un înger care tocmai aflase că fusese admis în calendarele ortodoxe... Și pentru că-i era teamă de nu cumva vraja tăcerii de pe tărâm să fie destrămată, Poetul a continuat să recite... Am auzit doar un zbor minunat de soapte, din „Ars amatoria”... „...poate te ceaiul lui Kirillov și – poate – de fapt, / tot ce vă spun e minciună...” Dostoievski, tot sub vrajă... Îi plăcea... Îi plăcea... Îi plăcea... Plutea... Și pentru că era ziua mea aflată în mare pană de inspirație, am intervenit, aruncând mirarea în aerul cel minunat al Cretei: „Ceai??!!??” Atunci, inevitabil a prins viață: „Vodkă! Vodkă! Vodkă! Voiai vodkă? Ești un Porfirii, un torționar care te aruncă mereu pe foc mic, dar sigur! Ce vrei să insinuezi? Că, fiind rus, nu l-am pus să bea votcă? Te cunosc eu pe tine! Ți-am citit «Ostaticul Umbrariei», romanul ridicat în slăvi de Liviu. Vrei să reformezi iadul, raiul, te tragi de sireturii cu Dumnezeu! Ești un...! N-ai pic de Sufierință în tine!”... La naiba, mi-am zis, privind către pescărușii crețani, „La naiba, parcă as fi Lenin sau vreun cărcotaș/ Din Muppets Show”. Citam din Liviu...

...pentru că n-am mai putut urla cu lupii”

Apoi am plecat .... într-un colț ascuns al portului/ cu sticla de vin roșu și aspru alături/ cu țigara lipită etans de buze.../ Însoțit, dar atât de perfect singur./ de ieri, de două zile, de acum patru mii de ani./ Dintotdeauna” („Povești filosofice crețane din A.D. 2015”). Și când au venit, veseli, Liviu și Feodor Mihailovici, ca să mă recupereze, caprele erau deja leucite de Freud, iar eu tot recitam din Liviu Antonesei: „pentru că n-am mai putut urla

cu lupii am tăcut –/ când n-am mai putut să tac-acum – am început să urlu/ de unul singur./ să urlu ca un lup hăituit, ca un lup singuratic./ ca un retras/ în pustiu, ca un demon precar...” („Urlu. Despărțirea de lume. Testament”). Apoi, în pacea zeiască a insulei s-a auzit un urlat. Era urlatul sublim al lui Feodor Mihailovici. Parcă pierduse iar la ruletă. Apoi am început să urlăm toți trei. Recuperarea pentru tradiția secretă a Gnozei abia începeuse... Iar eu tot citeam din „Opera poetică”: „Două săptămâni după dubla crimă,/ asasinii au continuat să trăiască/ liniștiți acolo, ca și cum nimic grav/ nu s-ar fi întâmplat. Un turist/ din hotelul de vizavi șipule/ că vedea deseori pe chipul câinelui/ un sentiment de vinovăție/ și asta l-a determinat să alerteze/ administrația și poliția” („Scriu ziarele”)...

...Și, ca și cum Dostoievski ar fi încă prezent, am tot citit și din ultimul volum de poeme al lui Liviu Antonesei („Și întinericul n-a cuprins-o...”, Iași, Editura Junimea, decembrie 2017). Mai întâi, l-am tulburat din nou pe Feodor Mihailovici cu un poem în care Apusul, strivitor de instincte, primește un bobârnac poematîc răvășitor, prin confratele său Boris: „Simpaticul Boris, roșcovan și roșu/ ca un rac în ceaulul cu apă clocotită./ e iarăși/ primul la micul dejun, deși/ toată seara, ca să nu tulbure stereotipul,/ a convorbit îndelung cu Bachus și barmannul/ de la parterul hotelului. După așa mari/ eforturi, mânăncă cu mare poftă, sub privirea duioasă a Natașei lui/ [...] Boris e pe veci întipărit în memoria mea –/ va ieși de acolo în clipe de tristețe./ când mă voi simți epuizat, goli./ Spasiba, Boris! Ești o bucurie/ în ochii omului ostenit, ai apuseanului/ care și-a asasinat cu metodă insectele./ Iar dacă te cheamă Leonid sau Ivan,/ nimic, chiar nimic nu se schimbă” („54.”, op. cit., p. 100). Am încheiat cu o bijuterie estetică rară, cu o lecție admirabilă de existențialism poematîc: „Eram tineri ca brazil tăiați de Crăciun, dar pe noi încă/ nu ne vizita/ moartea cu coasa ei strălucitoare, eram tineri și juram/ numai pe kafka./ dostoievski și nietzsche – doar câteodată pe camus./ filosof/ pentru clasele terminale, dar minunat scriitor iar cu/ jean sol parte/ izbeam de toți peretii, nu și cu greața pe care o/ atribuieam altcuiva/ vodca curgea în râuri, poate chiar fluvii, cu etichete/ roșii Stolichnaya...” („Eram tineri... A rock Ballad”, op. cit., p. 111). Și privind către Dosto – sobrul, înneguratul –, mi s-a părut a fi din ce în ce mai „recuperat pentru tradiția secretă a Gnozei”, pentru că, la un moment dat, tot numai zâmbet, știind că pastile seacă, a început să zică aidoma naivului cuceritor Louis de Funès (un fel de Mișkin/ Don Quijote al cinematografului?), într-o celebră scenă de film: „Măgulește-mă! Măgulește-mă!”...

Rodica LĂZĂRESCU

Călătoriile Dianei

De vreo doi ani, în peisajul publicisticii culturale de la noi a irupt un nume nou – Diana-Dobrița Bîlea, autoare cunoscută, însă doar iubitorilor de proză, prin cele cinci romane publicate începând din 2004, scrieri bine primite de critică (*Lubirea urcă muntele*, *De ce iubim?*, *Dragoste și război*, *Îngerul Linei*, *Omul dintre două lumi*).

Acum, tomitana Diana-Dobrița Bîlea s-a hotărât să-și adune în volum o parte dintre cronicile și recenziile împrăștiate prin diverse reviste acoperind mare parte din teritoriul țării – de la Acolada sătmăreană la *Spațiile culturale* rămnicene, de la *Agora* constănțeană la *Poezia* ieșeană, cu predilecție pentru *Pro Saeculum*, revista din orașul Unirii (unde susține rubrica permanentă „Breviar editorial”) și *Vatra veche* din inima Transilvaniei. Este un prim merit al autoarei această împrăștiere a polenului din cărți, prin opțiunea popularizării lor în arii geografice/ culturale diverse, dar mai ales îndepărtate de locul de afirmare al autorului recenzat, știute fiind modul în care (nu) circulă (nu sunt difuzate) în zilele noastre cărțile, precum și tirajul de cele mai multe ori confidențial al acestora!

În general, Diana-Dobrița Bîlea nu merge pe cărări bătătorite, nu se cantonează în zona autorilor la modă, cronicăți și recenzăți de criticii de forță ai momentului; cărțile despre care scrie vin dintr-o zonă mai puțin vizibilă și e un al doilea mare merit al autoarei de a scoate la lumină din noianul de apariții editoriale și pe acelea care n-au nicio șansă de a ajunge, de pildă, în atenția „divinilor critici” – nu din lipsa valorii, ci din cu totul și cu totul alte motive (în fond, și timpul, și puterea de lucru ale unui critic-literar-instanță națională-de-validare au niște limite). Diana-Dobrița Bîlea are înțelepciunea de a promova nume mai puțin sau deloc cunoscute la nivelul național (fie din cauza vârstei tinere, fie din motive de domiciliu ori de gașcă). „Provinciile” ei literare preferate sunt, mai întâi – normal –, ținutul dobrogean pe toate diagonalele lui (Ovidiu Dunăreanu, Ion Roșioru, Güner Akmolla, Constantin Costache, Mihaela Burlacu, Costache Tudor, Marina Cușa, Mircea Lungu, Tânase Serea, Nastasia Savin, Claudiu-Valeriu Conțești, Elena Ghițescu-Lămureanu, Oana Calusa, Paul Sârbu), precum și „vecinii” din Buzău (Valeria Manta-Tăicuțu, Tudor Cicu, Nicolae Tăicuțu, Gina Zaharia) și Ialomița (Șerban Codrin, Gheorghe Dobre, Titi Damian). Desigur, adesea cronicarul trece cu lejeritate și munții (Iulian Dămăciș, Radu Ulmeanu, Nicolae Băciuț, Nicolae Silade, Mihaela Aionesei, Dorin Petrișor) ori urcă spre Moldova voievodală (Emilian Marcu, Marius Chelaru, Viorel Savin,

Ioan-Dumitru Denciu, Aurel Brumă, Adrian Lungu), fără a ocoli Capitala (Victoria Milescu, Rodica Lăzărescu).

Volumul conține 48 de cronici, cu predilecție pentru cartea de poezie, căreia îi sunt alocate 24 dintre texte. Proza are 19 texte, și în doar câte unul abordează eseurile, interviurile, critica literară, documentarul, călătoriile. De departe, autorul cel mai prezent în abordările Dianei-Dobrița Bîlea este „fenomenul poetic Ion Roșioru” (îi sunt dedicate șase cronici), lucru explicabil și firesc, acesta fiind mentorul autoarei (în răspund la logica normalității strâmbe de azi, când mai firesc e, dacă nu să-l înjuri, măcar să-l ignori pe cel ce ți-a îndrumat primii pași; s-a întâmplat și la case mai mari!).

Călătorind cu Diana în lumea cărților, îmi vin în minte cuvintele unei alte scriitoare care practică și exercițiul critic: „Critica scriitorilor – scrie undeva Passionaria Stoicescu – e îndeobște una afectivă. Dar când se scrie enorm și se citește infim [...] simți nevoia de a face puțină ordine în aglomerarea de cărți, de autori, de edituri, în ideea unei orientări a lecturilor consumatorilor” (s.n.). Într-adevăr, acest tip de critică literară exersează și Diana-Dobrița Bîlea care, la urma urmelor, nu e și nici nu pretinde a fi critic literar. Pe de o parte, ea se încadrează în acea categorie a *cronicarilor* care scriu numai dacă intră în rezonanță cu cartea, dacă empatizează cu textul, iar pe de altă parte, ea scrie, așa cum fac mulți cronicari veniți din breasla dascălilor, din nevoia de a-și prelungi dincolo de catedră menirea de îndrumător al lecturii „elevilor”, chiar dacă învățăceii cărora li se adresează au depășit de mult vârsta școlărității. Despre această categorie de cronicari îmi place să spun că fac nu critică de întâmpinare, ci *cronică de incitare!* Incitare la lectură! Exercițiul său critic se adresează nu numai autorilor comentați, ci și (mai ales) cititorilor cărora le recomandă, uneori extrem de explicit, opiniile respective: „Cred că o asemenea carte nu trebuie să lipsească din biblioteca niciunui dascăl, după cum n-ar trebui să lipsească din cea a părinților ori a elevilor”.

Diana-Dobrița Bîlea dezghioacă, cu generozitate și cu blândețe, fiecare volum pentru a ajunge la sâmburele acestuia, având capacitatea de a sintetiza conținutul cărții comentate și de a-l reda cu maximă fidelitate, astfel încât cititorul să fie atras, în cunoștință de cauză, de respectiva scriere, fie că e proză, fie că e poezie. Autoarea *Impresiilor de călătorie* are știința conciziei, are și timpul de a o „face scurtă” (vorba humuleșteanu-lui), critica ei este concentrată, sobră și la obiect, perfect plăiată pe cartea recenzată, bine argumentată și susținută de exemple edificatoare.

În general, judecata de valoare/ verdictul critic este expusă/ expus în finalul cronicii, ca o concluzie ce pune punctul pe i, în formulări concise și expresive: „Toate acestea fac din «Cinesunta – fata cu trecutul amputat», [de Viorel Savin] un roman teribil, de actualitate, un roman-document, un roman de acțiune, de aventuri, un roman psihologic de inconștientă finete”. Sau: „Iată un poet talentat, Nicolai Tăicuțu, și o carte cu versuri proaspete, care au savoarea mării din florile salcâmului folosit ca motiv literar”. Sau laconică, dar atât de plină de greutate constatare: „Acesta este Șerban Codrin: baladierul, rodierul, iubitul Poeziei”.

Exercițiul critic al Dianei-Dobrița Bîlea se dovedește a fi o invitație la lectură văzută ca o călătorie (în lumea cărților), precum și o excelență pleoarioară în favoarea demolării prejudecăților privitoare la un complex de inferioritate al provincialismului. Nu-i deloc puțin într-o breaslă dezbinată, măcinată de politica lui *cine nu-i cu noi nu există!*

• Luminița Radu

N. 22 februarie 1918, în satul Filipești, comuna Galbeni (azi, Filipești), județul Bacău - m. 9 noiembrie 1989, la Galați. **Profesor, lector universitar, inspector.** Este fiul lui Gheorghe Tomozei, șef de echipă în serviciul de întreținere al CFR, apoi picher, și al Elenei (n. Munteanu), casnică. Primii ani ai copilăriei îi petrece în satul natal și în localitatea suceveană Burdujeni, unde urmează cursurile Școlii Primare (1924-1928). Admis la gimnaziul ce funcționa în cadrul Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava (1928-1930, actualul Colegiu Național), frecventează aici cursurile primelor două clase, după care se transferă la Liceul „Ferdinand I” din Bacău (1930-1936, în prezent, Colegiu Național), unde-și finalizează studiile liceale. După susținerea bacalaureatului se înscrie la Școala Politehnică din București, dar, deși avea excelente înclinații către matematică și științele exacte, după numai un an renunță la studiile politehnice, datorită situației materiale a familiei, care nu l-a mai putut susține. Siluit de împreriurări, își ia viața în propriile mâini și, muncind în vacanțe și chiar în timpul studiilor ca supraveghetor de lucrări la construcția Gării Buhuși, calculator la Fabrica de Zahăr din Sascut sau pedagog la un liceu industrial ieșean, urmează cursurile Facultății de Litere și Filozofie la Universitatea Mihăileană din Iași, specialitatea Limba și literatura română (1937-1941). Ca student s-a remarcat atât la cursuri, cât și la seminare, obținând an de an burasă și fiind foarte apreciat de profesorii Iorgu Iordan, Octav Botez și George Călinescu (care l-a publicat articole și eseuri în revista sa, *Jurnalul literar*). Între 1935 și 1943 a colaborat, de asemenea, la ziarul *lașul*, *Bacăul*, *Curentul Bacăului* și *Moldova*, dovedind că are și aptitudini gazetărești. În timpul anului al III-lea de facultate a fost încorporat, îndeplinind serviciul militar între 1939 și 1940, iar imediat după ce și-a susținut exa-

Personalități băcăuane

Centenar Ștefan Tomozei

menul de licență, cu calificativul „foarte bine”, e rechemat sub arme, în 1942 fiind rănit pe front, dincolo de Don, când unitatea din care făcea parte se apropia de Stalingrad. Întors în țară, după vindecarea rănii își dă, în 1943, examenul de capacitate (specialitatea principală, limba și literatura română; specialitatea secundară, limba franceză) și funcționează, din septembrie, ca profesor la Liceul „B. P. Hasdeu” din Chișinău. N-a avut răgazul să se acomodeze cu munca de la catedră, întrucât, după numai o lună, a fost iarăși chemat la unitate și peste un an, la 25 august 1944, în pădurea Petricani, aproape de Piatra-Neamț, este făcut prizonier de armata sovietică, împreună cu alți 10-15 mii de militari români, și dus în captivitate în URSS, unde a stat în lagăr până în 1946. Revenit în țară, funcționează ca profesor la Liceul Național din Iași (1946-1947) și la Liceul de Băieți din Tecuci (1947-1952), unde a

fost, timp de un an, director (1948-1949), din 1949 fiind numit, totodată, inspector pentru învățământul mediu la Secția de învățământ și cultură a județului Tecuci, iar apoi șef al Secției de învățământ a raionului Tecuci (în 1950 și între 1952 și 1957). Concomitent își reia activitatea publicistică, între 1950 și 1962 apărându-i articole pe probleme ale activității instructiv-educative școlare în paginile de specialitate ale ziarelor *Avântul* (Tecuci), *Viața nouă* (Galați) și *Gazeta învățământului* (București). Remarcat prin atitudinea sa demnă și tactul pedagogic, ceea ce i-a asigurat aprecierea corpului profesoral de atunci, este transferat ca îndrumător cultural principal la Secția de învățământ și cultură a regiunii Galați, iar la scurt timp e numit lector pentru învățământul elementar la Institutul Interregional pentru Perfecționarea Cadrelor Didactice din Iași, cu raza de acțiune la regiunea Galați. Între

1959 și 1963 activează ca inspector metodist șef la Secția de învățământ și Cultură a regiunii Galați, iar din 1963 este numit lector la Institutul Pedagogic de 3 ani din Galați, în cadrul Catedrei de limba și literatura română a Facultății de Filologie, unde lucrează până la ieșirea la pensie, în 1978. Aici a susținut cursuri de literatura română a secolului XX, de compoziție și stil, de literatură pentru copii, de limba franceză, „prelegeri de o înaltă ținută științifică și pedagogică, câștigând aprecierea și simpatia studenților”, elaborând numai pentru prima temă trei volume distincte, *Literatura română în primele două decenii* (1968), *Literatura română în perioada dintre cele două războaie mondiale* (1970) și *Literatura română în perioada de după 1944*, dar și alte studii inserate în volumele de *Lucrări științifice*, editate de Institutul Pedagogic gălățean (*Viziunea războiului în poezia lui Camil Petrescu*, vol. II, 1968; *Camil Petrescu și arta actorului*, vol. III, 1969; *Valori ale dramaturgiei universale în interpretarea lui Camil Petrescu*, vol. IV, 1970), în *Orizonturi (Camil Petrescu și tentația teatrului)* sau în cadrul simpoziunilor și conferințelor la care a fost invitat. Din suita acestora amintim comunicările *Tensiunea dramatică în scrierile lui Camil Petrescu* (Iași, Catedra de literatură română a Facultății de Filologie), *Contribuția Transilvaniei la dezvoltarea culturii și literaturii române* (Galați, Institutului Pedagogic), *Dimitrie Cantemir, poet* (idem), *Valoarea creației poetice a lui George Coșbuc* (idem), *Rolul revistei „Viața românească” în dezvoltarea culturii și literaturii române* (Galați, Casa de

Cultură a Studenților), **Personalitatea multilaterală a lui George Călinescu** (Galați, Institutul Pedagogic), **Un sfert de veac de dezvoltare a literaturii române** (idem), **Receptarea lui Proust și a proustianismului în România** (Galați, Casa de Cultură a Sindicatelor) ș.a. Din păcate, vicisitudinile războiului și multiplele probleme administrative pe care a trebuit să le rezolve în funcțiile deținute l-au împiedicat să-și valorifice pe deplin înclinațiile literare dovedite încă din perioada studenției, când s-a ocupat, între altele, de **Caragiale novelist**, **Valoarea educativă a operei lui I.-Al. Brătescu-Voinești**, **Estetica lui Duiliu Zamfirescu**, dar a captat interesul auditorilor săi prin „cultul acurateței, expresivității și eleganței limbii române, știind să-l transmită cu profesionalism și studenților săi”, cucerindu-i prin „logica expunerii, a susținerii ideilor, a argumentației inteligente”, dar și printr-o „moralitate exemplară în viața socială și în cea particulară”. Calități care l-au propulsat în funcția de șef de catedră (1973-1974) și, în ultimele luni, înainte de unificarea celor două institute în actuala universitate, în cea de decan al Facultății de Filologie. Pentru meritele sale, a fost răsplătit cu Titlul și insigne de profesor fruntaș (1962), Medalia Muncii (1963), medaliile „A 50-a aniversare a PCR” (1971), „25 de ani de la proclamarea Republicii” (1972) și „30 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă” (1974). Intransigent și „evitând totdeauna comoditatea compromisurilor”, a lăsat în urmă un model de comportament în viață și societate, continuat acum de criticul de artă Mariana Tomozei-Cocoș și de Dan Tomozei, cercetător științific în domeniul electronicii, cei doi copii ai săi, cărora le revine și misiunea de a valorifica manuscrisul *Camil Petrescu dramaturg și teatrolog*, finisat aproape în totalitate înainte de dispariția ilustrului lor părinte.

Cornel GALBEN

• Bianca Rotaru

Un universitar

Îl descriu cu un discurs
Fără ezitări:
E profesor prin concurs...
De împreriurări.

Un pescar braconier

El nu știe englezește,
Dar aflând că „fish” e pește,
Când îl prinde pe furis
Își șoptește... „Je m'en fiche”.

Unui arendaș

Ne porți ca iubitor de arte
Prin sălile conacului,
Să ne arăți în raft o carte:
Cultura... păstârnacului

Eugen SFICHI

Unor medici

Vreți de la noi ghemotoacele
Banilor dulci ca siropul,
Căci steto-SCOPUL
SCUZĂ MIJLOACELE.

Sala de judecată

Legea-i că într-un asemenea loc
Cel ce încearcă mereu a-l învinge
Pe procurorul ce-acuză cu foc,
E avocatul ce minte... de stinge.

Epigrame

***

Cu un zâmbet grațios,
O blondină în zadar
Se ruga de un cântar:
„Minte-mă frumos...”

În an electoral

Vede lumea necăjită
Că la miting se adună
O pereche potrivită:
Un tribun și... o tribună.

Unui negustor

Cultivi afaceri mici, oculte,
De la teigheea ne dai în dar
Un zâmbet cald și vorbe multe...
Adăugate la cântar.

Portretul funcționarilor publici

Slujbași cu temute
Decizii în pix
Nu sar să te-ajute,
Ci sar de pe fix.

Unui ministru al economiei

În vremuri de urgie
Ai devenit eroul
Ce din ECO-nomie
Pierzi până și... ECO-ul.

cronofiabile

Marius MANTA

Radu Cârnelci, „Amintiri din paradis“

gură, volum al lui Radu Cârnelci ce construiește un meta-discurs; precum edificiile clasice, devine sieși suficientă, un pa-nopticum cu date exhaustive, cu linii de perspectivă dintre cele mai surprinzătoare, de o volumetrie armonioasă. Din aceeași categorie face parte și cartea de interviuri „Amintiri din paradis”, apărută la Editura „Nico”. Ambele par a avea același punct de plecare, mai precis interesul pentru soliditate, pentru arta de tip clasic, în orizontul unor precepte morale. Suntem sub tripticul – bine, frumos, adevăr – al Antichității: „Sufletul meu are însă multumirea că tot ce am întemeiat s-a ivit și s-a înălțat din iubirea de frumos și adevăr, precepte netrecătoare, care tot de la antici ne vin și poate că și mai departe, dintr-un timp al timpilor, când omul cuvânta cu divinitățile. Da, suntem născuți din iubire, trăim și birum prin iubire (sfidând ura!) și plecăm cu iubirea-speranță către câmpiile elizice pentru a ne întâlni cu cei de dinaintea noastră, care ne asteaptă. Fără îndoială, puterea iubirii este mult-cuprinzătoare și mult-îvingătoare. [...] Acest sentiment ființial al ființării stăpânește întreaga-mi creație, rodind cu atență ardore în dragostea de țară, de stlpea din care ne tragem, de limba în care locuim (cum admirabil a spus-o – înaintea altora – marele poet portughez Fernando Pessoa)...”

Reintorcându-mă, de ce „Amintiri din Paradis”? Pentru că multe dintre întâmplările notate aici îmi readuc pe ecranul minții timpul de odinioară când... „Ea era Ceamaifrumoasă, Eu eram Celmainebun, când totul era posibil, dacă îndrăzneai să

vizezi și apoi liber fiind în forul tău esențial, să zidești, să înalți. Imaginarul paradis trebuia plantat cu minuni. Eu am îndrăznit și, asemenea mie, mulți au amintiri din propriile paradisi-uri...” Așadar, cartea cuprinde o selecție din multitudinea de interviuri oferite de-a lungul vremii, mai precis douăzeci și șase. Lucru perfect adevărat, subliniat și de Constantin Călin, de regulă, în cariera unui scriitor interviurile merg mână în mână cu receptarea critică. Evident, opera lui Radu Cârnelci a avut parte de numeroase comentarii, situându-se într-o continuă actualitate. Cei care formulează întrebările sunt interesați de mai toate aspectele – astfel, chiar cu riscul de a fi repetate, regăsim elemente biografice, reevaluări ale primelor volume de poezie, filiații (extra)literare etc. Unii urmăresc un plan „bine tocmit de-acasă”, punct cu punct desfășurarea discuției, întrebând-„ochit”, alții, poate mai în acord cu subtilitățile alegorice, urcă spre un alt palier – am extras două fragmente-răspuns pline de poezie: „– Inspirația, deci! Credeți în ea?/ – Cred în ceva mult mai profund și mai grav decât în acest palid, prea uzat cuvânt. Este vorba despre acel permanent al doilea eu care ne locuiește firea lăuntrică, țesuturile noastre nevăzute și care, dându-ne și păzindu-ne gândurile, ni le și înclină către ceea ce trebuie să fim. Și mai cred în acea armonie a existenței cosmice căreia ne supunem atât în ciclul vital, cât și dincolo de el. Ființă universală, poetul poate și trebuie să fie acel iris imens în care se ogliindesc galaxiile, dar și existența de aici, atât cât este, limitată, cu împlinirile și dramele ce

decurg din ea însăși. Poetul este vocea de timp și litera de foc a acestuia. Place sau nu, el se constituie într-o mândră și demnă ținută a înfățișării psihice a umanității. Ajungem, astfel, a considera că poetul e realizatorul celui concept platonician în care frumosul – mereu egal cu sine – se identifică, până la urmă, conceptului de bine, deci de adevăr. Și ce e mai frumos decât adevărul, te întreb?...”, „Poezia? O religie ce se așază perfect principiilor platoniciene, dar și celor christice. Vizez un timp – peste timp! – când Poezia se va citi – precum azi, într-o catedrală, Evanghelia învierii, după Ioan!” De altfel, volumul conturează chipul/rolul Poetului în Cetate. Un adevărat animator cultural, poate un renesanțist rătăcit într-o modernitate hădă (mi-a plăcut semiportretul făcut de Corneliu Tălmăci: „Radu Cârnelci pare un medieval renesanțist, unori în compania lui Ronsard printre poezii francezi, alții printre artiști italieni, însoțind pe messer Petrarca sau, înșărcinat de dogii din Milano, conducând vreo misiune diplomatică la curtea Moldovei, pe care, iubindu-o nu o va mai părăsi niciodată!”), Radu Cârnelci nu ocolește răspunsuri, nu disimulează. În această linie am admirat încrederea sa în rolul poeziei patriotice („Globalizarea totală a lumii nu se va întâmpla niciodată, se va ținde doar spre ea; apoi, această unificare sui-generis are în vedere în primul rând politic și economicul în plan mondial; fața spirituală a lumii va trebui să rămână compusă din nesfârșite fațete naționale, fiecare cu frumusețea-i specifică. Unitatea într-o bogată diversitate. Poezia

– și nu numai cea patriotică – dar și celelalte arte și, mai ales, artele folclorice tradiționale trebuie să constituie expresia permanentă de chip original a fiecărei nații în parte. Numai așa lumea rămâne frumoasă, de neschimbat în esențele-i câștigate de-a lungul vremurilor... Poezia patriotică intră și ea în această cuprindere de valori naționale, distinctive pentru istoria spirituală a unui popor, aureolând cu taină drumul acestuia.”), dar și miza dialogului cu Dumitru Almaș – o eventuală resurrecție a romanului românesc istoric! Evident, sunt multe alte puncte de interes: după cum am lăsat să se întrevadă – o posibilă recalibrare măcar a primelor volume-solare, rolul francofoniei și conceptul de negritudine (excelent interviu luat de Viorel Cruceanu), momentul deosebit al „Cântării cântărilor”, activitatea de editor/publicist/traducător/antologator ș.a.m.d.

Radu Enescu, cunoscutul comentator al operii lui Radu Cârnelci, afirma în altă parte: „În acest veac de hipertrofie a inteligenței, a gândirii calculatoare, a lucidității adesea dezabusate, trebuie să reinventăm iubim, să nu mai comprimăm puterile afective ale sufletului uman, pasiunile sale generoase. Iar această sever selectată antologie reprezintă un popas înalt pe drumul indispensabilei școli a dragostei autentice”. Și acum, prin aceste „amintiri paradisiace”, înțelegem că „dragostea e doar un instrument al sondării în ființa interioară a autorului; viața și moartea – cele două fețe ale chipului nostru dintotdeauna – devin prin mijlocirea acestui sentiment din ce în ce mai esențializate, mai posibile de trăit și de înțeles”. Cu ce rămânem? Cu o mostenire pe care va fi s-o merităm cândva. Cu portretul „unui bărbat cu fruntea sus în amurgul unei vieți trăite intens, un generos, un recunoscător astrelor și celor ce l-au sprijinit, deferent cu critica, solidar cu autorii din generația sa și în acord diplomatic cu promoțiile de după, consecvent în manieră și gusturi, loial cu prietenii...” (Constantin Călin)

Poate va suna nepotrivit pentru unii, însă îmi vine să exclam din toată inima: cât de surprinzătoare dar mai ales minunate rămân căile Domnului! Mai ales atunci când destinul unui om se împlinește în acord cu năzuințele sale. Pentru mine, din păcate, l-am întâlnit pe Radu Cârnelci destul de târziu, însă fie și așa, aveam să îmi dau seama de noblețea sufletească deosebită, de bucuria cu care venea în întâmpinarea celui mai tânăr. Trecea peste gafele involuntare, avea însă priceperea de a le corecta ceva mai târziu, indirect, fără să supere. Mai mereu avea un gând bun, căuta soluții atunci când acestea păreau de domeniul fanteziei; inginereste vorbind, avea un plan de backup. Am purtat numeroase discuții la telefon, spre rușinea mea de cele mai multe ori convorbirile nu erau de mine inițiate. Era vivace, fără morgia celui care poate și-ar fi putut-o permite. M-a bucurat în nenumărate rânduri, probabil că nu i-am răspuns pe măsură decât în două-trei situații, prin comentariile mele mai mult ori mai puțin critice. Una peste alta, nu am cum să trec peste momentul când a ținut să mă sune pentru a mă felicita pentru „Tată și fiu”. În ton îi simțeam bucuria. Înțelesese perfect miza celui volum, se bucura pentru preaplinul inimii mele. Grație domnului profesor Constantin Călin, am avut totodată marea satisfacție de a intra și mai adânc în interioarele lui Radu Cârnelci, odată cu publicarea în „Ateneu”, sub forma unui micro-serial, a unor fragmente de corespondență. A fost o experiență cu totul aparte – să vezi sub ochii tăi cum renaște pentru încă o dată eferescența „omului cultural”, sintagma în care Radu Cârnelci se regăsea pe deplin.

Putine îmi sunt figurile pe care le-aș așeza peste imaginea intelectualului desăvârșit. Direct, nu am întâlnit mai mult de trei – patru persoane cu asemenea atribute. Dar cu siguranță Radu Cârnelci este unul dintre! Afirmam cu ceva timp în urmă că „Biblioteca de sentimente” e o carte-eveniment, o carte cu trasee care cartografiază un excurs cultural de anver-

Poet prin vocație literară, Nicolae Turtureanu scoate, după debutul cu volumul „Punctul de sprijin” din 1971 (premiat la Bacău pentru debut cu Premiul „Bacovia”), mai multe cărți de poezie, dar mai apoi o polyvalență artistică îl face să nu se dea în lături de la nimic din ce înseamnă scris literar și îl prinzi în țescherea ba cu proză poetică, ba cu roman, ba cu memorialistică, ba cu părți dintr-un jurnal. Colaborează la mai toate revistele din țară și vitalitatea sa devine proverbială. Născut în 1941, are astăzi o vârstă, dar tot stărnește invidia tinerilor. Mereu prezent, mereu pe fază și mai ține și directoratul revistei „Cronica veche”, a cărei respectabilitate între revistele culturale îi arată forța de muncă, priceperea și dăruirea. Cum s-ar spune, este un om „greu de pensionat”, după expresia consacrată de vedetele mai vârstnice ale Hollywoodului – și nu se va pensiona niciodată, sunt sigur.

Ultima sa carte este una de publicistică. Adună în ea (cum a mai făcut-o) articole scrise cu diverse ocazii. Cunoscător al vieții literare, prieten cu o sumedenie de scriitori a căror viață o

consideră interesantă și dă veste despre ei, iubitor de cărți noi de-ale confrăților (analizate în cronici de întâmpinare), Nicolae Turtureanu are o grămadă de subiecte. Pentru Domnia Sa, publicistica nu e tărâm al polemicii, al poftei de-a da peste nas, al dorinței de-a se arăta mai deștept și mai vrednic decât alții, cum este pentru mulți publiciști. Ci scrie din pofta de a povesti. Este, în articolele sale, în ciuda analizelor amănunțite, un povesteaș. Citești „Cronice și... anacronice” ca pe-o poveste. A propriei sale vieți și a confrăților la care ține, a dulcelui țârg al leșilor, a cărților abia editate, a întâmplărilor din viața literară. Doza de umor este obligatorie în poveștile sale, chiar și când subiectul e mai grav decât de obicei. Merge până acolo încât să atingere comicului (sau ironiei) sortii: „Mihail

Sebastian a murit călcat de un camion. Tocmai când scria la romanul *Accidentul*”.

Prietenii săi literari sunt din diverse generații, dar o slăbiciune pare să aibă pentru optzeciști, aflați mai des în atenția sa. Însă e poate doar o impresie, pentru că adevăratul său subiect este lasul literar și din geografia sa fac parte Mihai Ursachi și mahalaua celestă Țicău. Afi despre Nichita Danilov și Daniel Corbu, dar și cum au stat „la răcoare” o noapte magistrul Ursachi și George Pruteanu. Când scrii despre „poveștile” lui Nicolae Turtureanu, mai că îți vine să le repovestești. În orice caz, aceste povești intră în bagajul monden al cititorului, care le poate folosi cu succes în diverse ocazii, uimindu-și auditoriul. Și, probabil, nu ar recunoaște că poveștile nu sunt ale sale, ci ale lui Nicolae Turtureanu.

Dar de ce, de ce oare transformă lumea într-o poveste? Există o explicație și ea pare destul de simplă, însă, din proprie experiență, știu că nu funcționează decât la anumiți oameni. La aceia care iubesc lumea și oamenii și au haz, la aceia care iubesc cuvântul scris ca să fie citit: terapia scrisului. Așa se face că atunci când Titi Brehnescu merge să-i ofere poetului o carte, acesta aproape că îl dă afară după ce o primește: „Ard de nerăbdare s-o răsfoiesc, s-o citesc. Gata cu terapia povestirii orale, zic, hai să vedem cum ai folosit terapia scrisului”. Fapt ce-l mărturisește, pe deasupra, și ca pe-un „mare singularic”.

Acest mod de a scrie lumea ca poveste depășește cu totul tiparele publicisticii, și principala izbândă a scriitorului stă în faptul că poveștile nu se datează. Ele ajung să fie, ca faptele oricărei povești, petrecute în illo tempore. Și astfel pot fi citite oricând. Cu plăcere. Sunt vii și vor rămâne vii pentru eternitate. Și, mă gândesc, cam asta înseamnă să fii un scriitor adevărat.

Dan PERȘA

conexiuni

Ștefan RADU

Fluierul

Cu sau fără voie, fiecare dintre noi aparținem unui **sistem cultural** care are capacitatea a îmbogăți structural o organizație (grup, națiune, firmă etc.). Fiecare individ se identifică cu sistemul cultural din care face parte și acest fapt îi limitează capacitatea de a fi obiectiv atunci când exprimă opinii critice la adresa altor culturi: valorile unei culturi nu pot fi judecate din perspectiva reperelor altei culturi.

Românul este precum **fluierul**: simplu, fără accesorii sofisticate, cioplit din materialul aflat la îndemâna țăranului. Originea etnică, familia din care provine, funcțiile deținute de un individ sunt mai importante decât gradul său de pregătire și calificare. În plus, există un respect pervers pentru „**cel care se descurcă**” – chiar dacă, uneori, metodele folosite nu sunt „ortodoxe”. Geostrategic, regiunile locuite de români s-au aflat, întotdeauna, la confluența marilor imperii: Otoman, Țarist, Habsburgic. De asemenea, pe aceste teritorii au trecut marile năvăliri ale popoarelor migratoare. Drept urmare, românii nu au o cultură a monumentelor gigantice (tot timpul a existat pericolul unei invazii care să dărâme simbolurile materiale) și nici nu cred în sistemele de organizare statală definitive, imuabile. Așa că locuitorii acestor părți de lume au învățat să se adapteze timpurilor („**Nu sunt vremile sub cărma omului, ci bietul om sub cărma vremii**” – după cum spunea Miron Costin) și să accepte regulile impuse de străini. România modernă își are rădăcinile în reformele fanariote, iar mai târziu s-a „importat” sistemul „livrat” de Rusia țaristă – **Regulamentele Organice**. Primele instituții (care rezistă și astăzi) au fost înființate de Cuza, sub presiunea deciziilor luate de către puterile occidentale. Aceeași înclinație către **supraviețuirea prin compromis** (unii o pot numi capacitate de adaptare) se observă și în modul de reacție politică în Primul și al Doilea Război Mondial. De fiecare dată, alianțele s-au schimbat în funcție de situația combatanților, pentru ca în final să fim de partea învingătorilor.

La fluier se poate cânta, practic, orice partitură, chiar dacă rezultatele nu sunt dintre cele mai fericite. Important rămâne faptul că se poate improviza și că situația a fost rezolvată. „**Merge și așa!**” este comentariul cel mai des auzit. Dacă o simfonie cântată la fluier nu sună bine, cei din jur vor vorbi doar despre doină și horă, parcă anume inventate pentru acest instrument.

Găsim fluierul în majoritatea legendelor și basmelor populare românești. Însă el aparține – întotdeauna – oamenilor simpli, fiind fără importanță din punctul de vedere al celor puternici. În esență, românii sunt foarte mândri de faptul că au o istorie de peste 2000 de ani, dar în acest timp nu au dat naștere unor case nobiliare ereditare, recunoscute în Europa. Domnitorii români ajungeau la putere prin asasinarea predecesorului (Bogdan al II-lea, tatăl lui Ștefan cel Mare, ucis de fratele său, Petru Aron) sau prin cumpărarea tronului de la imperiile din jur (Mihai Viteazul). Rangul boieresc era contextual și depindea de bunăvoința unuia sau altuia dintre domnitori, cei mai mulți dintre nobili fiind țărani răzeși îmbogățiți ca urmare a serviciilor aduse conducătorilor.

Un singur fluier nu poate susține un întreg concert. De cele mai multe ori este nevoie de un taraf, în care instrumentul principal este cu totul altul. Însă fluierul se va auzi distinct, încercând să atragă atenția fără a-și asuma întreaga partitură. Dacă iese rău, de vină va fi țambalagiu... Concret, românii acționează în grup pentru a nu-și asuma individual responsabilitatea. În schimb, atunci când succesul este sigur, românul evită orice asociere. Are un dezvoltat simț al proprietății și consumă multă energie pentru a-și face cunoscută prezența.

Într-o orchestră simfonică are acces doar **flautul**, **vărul de condiție bună al fluierului**. Acest fapt generează frustrări. Românul se plânge că nu este evaluat la adevărata-i valoare de către celelalte națiuni. Consideră că este capabil de orice acțiune. Însă până va fi acceptat în **marile orchestre**, va ridica în slăvi importanța **tarafului** în care cântă vechi melodii devenite, acum, **manele**.

Emblemă

Sângele tău sub cleștar încă tremură, febra hrănește numele unui trandafir – norocos ghimpe va avea întomnarea care mă amenință cu veștede semne. Unde să mă ascund de galbenul ars eu, cel care orbesc fără amânare? Copacul care descrește în mine este umbra de care mă dezbrac, iar fruntea descrie arcul ei prefăcut tot mai departe de primele întrebări. Ce mai aștept? Poate un rotop aparte, un fulger în plină iarnă, regretul că apa ne suspectează tot mai des. În țara veche căzută într-o călimară toate cuvintele plutesc în derivă, numai unul se preface nod gordian. Nu crede în sfânta nedumerire, nu îngâna zorii care deja te-au uitat – cerșetor al luminii care se termină, viață cu sămburii încă prea negri.

Mierla

lubita mea visa mereu numai mierle din copilărie și chiar mai demult, erau păpușile ei cu cap de porțelan și mecanism muzical. Cândva am uitat ce-mi tot povestea dimineața, plină de gustul altor întrebări nevinovate, de geamătul ascuns sub pielea umedă. Dar cunoașteți paradoxul acelor ani triști în care pluteam ca niște dopuri de plută recitând monoton o poezie. Strigam uneori, dar nu ne auzea nimeni important, locașul era ca un crâng de sălcii argintii. Vanele erau reci ca botul unui câine și anarhia mult sperată nu mai venea. Păinea era caldă încă și noi bărfeam deja, pe fiica brutarului o chema Ana-Nana. Eram la noi acasă peste tot și închăieri, ca hunii, fiindcă ne simțeam înhămați la carul mare al istoriei și doar păsările știau să cânte îndepărtarea. Iată viitorul, spuse iubita arătând urma curcubeului din care curgeau lent ultimele culori. Crezi? Am întrebat-o, dar ultimul nor murise deja și nimeni nu știa răspunsul.

Culori

Oboseala albastrului de a mai fi albastru când lumina se va descrie prin semne ca o minune a șamanului orb. Străzile coboară monoton în cutia lor de rezonanță ca niște corzi ruginite din secolul celălalt, când se mai respecta ordinea dimineților. Noi căutăm ieșirea cu dinții strănși, aplecați peste amintirea de a fi uimitor de tineri. Din resemnările unei vârste de mijloc renasc câteva întrebări esențiale: de ce atâta nepăsare la mutilarea materiei,

Dan DĂNILĂ

cine va descifra irisul femeii îndrăgostite, cu ce se măsoară atracția dintre alb și negru? Cerul deșirat ca o pânză își caută rama, pictorul anonim are o pasăre pe umăr cu care vorbește o limbă necunoscută: tu liu, pui tiu, ci viu, ci viu, ci viu... În lanul de floarea-soarelui cu picioare negre ard porumbii ca niște lampioane, pe calea laptelui albastru a obosit să mai fie albastru pentru altcineva.

Poveste

Port pe palme toate cuvintele lumii bolnav de acest secol aproape uitat. Undeva se pregătește moartea atomilor și nu am timp să descriu formele apei din care am ieșit cu ochii larg deschiși, nu mai înțeleg libertatea respirației mele. Când scriu, bestiile își arată colții, când dorm, uit toată sintaxa extazului. Abia mai pot duce lutul uscat al părinților spre unicul loc ferit de șoapte obscure. Condiția de a fi întrebată și suspin, vibrație sau simplă livadă cu amintiri. În țara fără maluri nimic nu plutește, nu cunoaște istoria meduzelor adormite sublima nepăsare, moartea gratuită. Doar tiranul se pregătește să dispară în mucegaiul neobosit al timpului, numai prețul sângelui urcă la bursă. Picioarele corbilor desenează în miriște un oracol pentru cei care mai cred că doar ochiul ciclopului vede nefericirea. Port pe palme toate cuvintele lumii, dar tăcerea le trădează, unul câte unul.

Strigăt

Strigătul nu întreabă, tăcerea nu răspunde, copilăriei nu mai ai ce să-i oferi acum când înserarea de abia se mai târăște și crește în piept. Coastele melodioase, niște animale dresate să bată gongul, să numere doar cuvintele cele mai grave. Căderea în poem cu pleoapele strănse departe de zidurile vechi cu graffiti, de casele arborând scoici în loc de urechi. Scrumul păsărilor ne umbrește uneori, ne amintește colecția precară a crimelor. Verbele disperate scriu o ultimă dramă, cu ultimele vocale se desfac și mor. Ale cui sunt aceste palori de duminică, de ce descresc odată cu nefericirea? Oricât am întreba oracolul de la colț, o nouă stradă neagră mi se împotrivesc: vântul poartă mai sus nimicul orașului, ocolind roza veștedă a vânturilor, ascunde un stol tot mai departe de această absență.

Mariana
ZAVATI
GARDNER

Miezul Noptii

Era întineric – spațiu-n conversație
bătrânul se petrecea mai bătrân
musafirii stăteau în picioare,
musafirii stăteau pe canapea sau la masă,
indiferenți la cursul orelor
măsurate de clepsidra albastră
de pe bufetul nupțial cu geam, moștenit
de la o rudă de pe alt continent
pe pervazul ferestrei, la vedere,
o orhidee-n floare primită-n dar
lângă chiuveța din porțelan cu model
bătrânul devenea mai bătrân
tânjind după vânatoarea cu zimbră
furtuni în sufletul iernii
glasuri din păduri
cu urși grizzly rătăciți
glasuri din prerii
oceane aparte și medici empirici
numărând pahare și farfurii
linguri și lingurițe
în ordine, cum se cuvine
așteptând Miezul Noptii cu daruri
bătrânul se petrecea mai bătrân

ianuarie@februarie

Două luni au clipt
El a rugat-o să fie acolo
la începutul amiezii
Ea s-a decis să ajungă la cinci
și a ajuns la șase
Camera – o boltă albastră, apretată
iarna plutea cu aripi plate peste paturi
Ea figura ca o dansatoare pe scenă
Oamenii priveau precum oamenii
Unii erau întinși pe așternuturi scrobite
Alții ședeau „hopa” pe scaun
Unii erau în picioare
sprijinindu-se de pereții albaștri
Unii beau din cești un ceai slab
Marea separare –
În acel centru de excelență
cu uși deschise și închise
oamenii rapid conectați
la fire, transfuzii, perfuzii și ace
Ea își simți gâtul electric –
Să se dezbrace sau să aștepte acolo
în hainele ei de oraș?
Era agitată, depășită
de fantoma unui grafic
pe așternutul scrobite
dispozitive rotunde din plastic
folosite să ridice sau să coboare
în iarna albastră intensă
El o făcu s-adoarmă
în camera aceea albastră,
pe-un cărucior din piele de capră
O plută în iarna albastră
Pe podul dintre ziua și noapte

Coridoare de zăpadă

Dincolo de fereastra cu țurțuri
crăpată în anii din urmă –
erau lungi coridoare de zăpadă –
nimeni nu era ispitit s-o repare
apartamentul tainic
cu prea multe pisici
treierând printre scaune
alergând la galop
sub paturi, peste paturi
peste bufetul cu ceai și cafea
peste vitrina cu amintiri
ce-ar fi trebuit reparate
becurile cu lumina prea slabă –
de abia vedeai ca să coși
sau să repari rufăria –
în noptile cu crivăț lunar
cu basme cu fiare dezlănțuite
ce-ar fi cărmuit
demult pe moșie
planuri și himere
de călătorii prin locuri
lacustre... distante...
himere ofilite
bătrânul curăța cartofi
pisicile arhaice torceau firul vieții
bătrâna și mai bătrână încerca
să zărească pisicile copile
care împleteau urmări
cu vânători de fantasmă
ochii bătrânei încercau
să prindă înțeles din epistolele
ce soseau o dată la săptămână
din ținuturi năucitoare
unde emigranții nu-s bine veniți,
unde proprietarii locuiesc cu marea

Închipuiri

Închipuiri despre hăituirea ursului
Despre ursul ascuns în tufiș
O închipuire bolnavă
Despre un urs invizibil
Despre ursul întunericului
Despre un urs colosal
În tufișuri fantastice în noapte
Închipuiri despre hăituirea ursului
Închipuiri despre visul cu vulpe
Închipuiri despre vulpea care țipă
Despre iarna albastră, lunară
Închipuiri despre ghionoaia
Ghionoaia care zdrobește gospodăria
Închipuiri despre plecarea eternă
Ale cui închipuiri, ale cui închipuiri?
În oglinda cu vise a lumii

• Tamara Antal

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Post-adevărul din măruntaie

În ultimul an de zile a circulat intens pe rețelele sociale informația că Senatul francez a decis demolarea a nu mai puțin de 2800 de biserici, în paralel cu ridicarea unui număr mai mare de moschei din banii contribuabililor. Știrea este falsă, după cum poate fi, cu oarecare efort, demonstrat, dar asta nu a împiedicat răspândirea ei pe tot felul de site-uri și bloguri de orientare religioasă ori politică. Ultraortodoxii sau aceia care acționează în numele unor interese mai mult sau mai puțin ascunse și-au simțit prejudecățile confirmate: Franța, iată, este o țară atee și iresponsabilă care îl ucide pe Dumnezeu, dându-le voie musulmanilor să își extindă influența, drept pentru care nu ar trebui să ne mai mire faptul că are atâtea probleme sociale. Confortul psihic facil rezultat din întărirea unor preconcepții prin astfel de știri false justifică, în mare măsură, reperițiunea cu care se redistribuie astfel de „informații” pe internet, cât și importanța lor în conturarea unor atitudini publice.

Fenomenul știrilor false este strâns legat de ceea ce se numește, în ultima vreme, *post-adevăr*. Conceptul a căpătat o relevanță deosebită mai ales în contextul ultimei campanii electorale din America și al Brexit-ului, așa încât cei de la *Oxford Dictionaries* (o divizie a Editurii Universității din Oxford) au decis să îl ridice la rangul de cuvânt al anului 2016. Termenul care, inițial, însemna „după aflarea adevărului” a căpătat, după 1992, un alt sens. Prefixul „post-” și-a pierdut inocența și trimite acum la faptul că adevărul a devenit irelevant, neimportant.

Cum a ajuns adevărul să nu mai conteze cu adevărat pentru societate este o problemă care nu poate lăsa indiferent intelectualul sau filozoful de azi, după cum problema adevărului ca atare a fost una crucială pentru filozofii trecutului. „Este Derrida vinovat pentru Putin?”, se întreabă o profesoară universitară de la Yale, într-un articol publicat pe portalul *Eurozine* în 2017. Ea face acolo o „pre-istorie” a conceptului de post-adevăr, o incursiune prin doctrinele care au dus la ceea ce Hannah Arendt numea „melancolia filozofiei moderne”, adică la pierderea garanției adevărului, a congruenței dintre ființă și conștiință. Alungarea lui Dumnezeu din cetatea filozofiei a dus, în cele din urmă, la o postmodernitate în care teoria a renunțat cu totul să mai creadă în certitudine. Derrida a arătat că nu există niciun fundament pentru sens, niciun „semnificat transcendențial”, ci doar o multiplicare înfinită a sensurilor care se tot împing și se amână unele pe altele. S-a creat astfel contextul potrivit pentru validarea „faptelor alternative”, a unei relativități generalizate în care adevărul e doar o variabilă instabilă și nesigură.

Politicienii de succes ai lumii de azi nu au nevoie să îl citească pe Derrida ca să știe cum să mintă, după cum nici cei din trecut nu trebuiau să îl citească pe Hegel ca să știe cum să manipuleze puținile. Problema, așa cum a văzut-o clar Hannah Arendt, este că minciuna modernă are o altă ontologie decât aceea tradițională. În timp ce, în trecut, minciuna politică era direcționată către dușman și consta în breșe special create în interiorul unui adevăr a cărui existență putea fi cu încredere postulată, în lumea de azi minciuna creează o realitate paralelă, suficientă sieși, iar minciunosul veritabil se pierde el însuși în narațiunea „alternativă” pe care o inventează, putând ajunge astfel, paradoxal, la un fel de candoare nefastă, teribil de seducătoare pentru public. Parcursul electoral al lui Trump, de exemplu, a fost presărat din abundență cu exemple de dezinformări crase, de calomnii scandalozăse, de mare efect pentru o masă de alegători pentru care nu mai contează adevărul absolut, ci doar acela simțit în măruntaie, nu demonstrația rațională, ci prejudecata, emoția, contextul strict local, individual. O astfel de conștiință modificată vine din convingerea intens educată oficial că adevărul este mereu discutabil, incomplet, particular, relativ, dar și din diminuarea statutului faptelor reale ca temeiuri irefutabile pentru aflarea adevărului. Faptele au fost înlocuite de date, iar datele contează cu atât mai mult cu cât ele ghidează nu numai păreri, ci, mai ales, deciziile politicienilor. Ne luăm după sondaje și statistici de tot felul pentru că ne place să ne autoamăgim cu iluzia imparțialității lor și cu iluzia că un număr este cu atât mai credibil sau mai influent cu cât este mai mare. Bursele financiare, nu mai e un secret pentru nimeni, cresc sau scad după cum bate vântul opiniei.

Ce ne rămâne de făcut? Iată răspunsul pe care-l găsește, în lecturile ei, autoarea americană de mai sus: conștiința că adevărul nu există, să nu încetăm să-l căutăm, ca niște Sisifi.

Întrebarea nu e nouă; în toamna lui 2017, „Anul Titu Maiorescu” (se împlinise un veac de la trecerea în eternitate a acestui om providențial al românilor), am formulat-o în termeni adecvați momentului: „(Mai) sunt forme fără fond?” Răspunsul e dureros: da, de aproape două decenii, în liceele/colegiile pedagogice de la noi nu se mai predă limba română (îndeobște i se spune gramatică). Programa de limba și literatura română este, chipurile, una marcat funcțională și asigură astfel pregătirea uniformă pentru orice profil. (De la unul dintre adjectivele pe care tocmai le-am numit se trage sintagma „analfabetismul funcțional”, care în 2018 a trecut de 40% în școlile din România.) Refacem teoria maioresciană a formelor fără fond, cu repercusiuni cumplite: „Ai un singur bloc de marmură: dacă îl întrebuințezi pentru o figură caricată, de unde să mai poți sculpta o Minervă?” Potențialul biologic al românului este uluitor, dar este dat, de mai multă vreme, în administrare absolvenților de licee/colegii pedagogice care nu au urmat nici o oră de limba română în patru ani de zile. (Într-o revistă de cultură din Moldova, mi-am vărsat oful cu o posibilă corecție: „Blocul de marmură, nu drobul de sare!”)

Am așteptat nerăbdător momentul fierberii planurilor-cadru pentru învățământul liceal (termen-limită pentru depunerea propunerilor: 26 ian. 2018). Bănuți: nici gând să se reintroducă limba română în proiectul imaginat în trei variante! Am avut privilegiul de a mă adresa direct ministrului Educației, aflat la Bacău într-o vizită de lucru. Din stafful său (directori generali, consilieri, managerul E.D.P.-R.A.) lipsea personajul-cheie: reprezentantul Institutului de Științe ale

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Cine îi învață pe cei mici limba română?

Educației, adică al acelui organism care decide dacă viitorul învățător/educator are nevoie de limba română sau nu. (După I.S.E., nul)

În termenul legal, am înaintat către I.S.E. următoarele propuneri, care sper să fi fost luate în seamă:

Aria curriculară: LIMBĂ ȘI COMUNICARE // **Disciplina:** Limba și literatura română //

1) Filiera teoretică:

a) Atât în ciclul inferior, cât și în ciclul superior al liceului, cea oră din grupa de curriculum diferențiat (CD), adăugată

la cele 3 ore din grupa de trunchi comun (TC), să fie alocată explicit pregătirii elevilor cu instrumentarul exprimării corecte în limba română, oral și în scris. Propun să fie creată disciplina „Limba română corectă”.

b) În cazul în care propunerea de la punctul a) este inaplicabilă, propun ca în lista de discipline opționale să fie adaptată disciplina „Limba română corectă” în forma abreviată „Româna corectă” sau, într-un limbaj direct: „Să scriem și să vorbim corect!”

2) **Filiera vocațională**, profil pedagogic, specializarea învățător-educatoare:

a) Aceleași propuneri ca la punctul 1);

b) Revenirea la disciplina „Limba română”, prezentă încă din perioada interbelică în planul-cadru al profilului pedagogic (o oră săptămânal, cu teză semestrială și probă la bacalaureat);

c) În cazul în care nu este realizabilă niciuna dintre modificări, propun ca cea oră din grupa CD (adăugată la cele 3 ore din grupa TC) să fie nominalizată ca fiind alocată limbii române și semnalizată ca atare cu un asterisc, cu explicația, în subsol: „Oră alocată limbii române, pentru specializarea învățător-educatoare”.

M-am alăturat astfel demersului inițiat de Asociația Na-

țională a Colegiilor și Liceelor Pedagogice, care a reușit ca în „jumătate din cele 49 de licee/colegii pedagogice/licee de alt profil care au clase de pedagogic” să introducă, din 2015, câte o oră de limba română la clasele de XI-a și a XII-a, prin curriculumul la decizia școlii (CDS). Programele analitice, aprobate de M.E.C.S., se află pe site-ul I.S.E.

Îndrăznesc să exprim trei nedumeriri:

1. De ce s-a apelat la CDS, în loc ca orele să fie impuse prin TC sau prin CD? Limba română este facultativă?

2. De ce este avut în vedere doar ciclul superior al liceului? De aproape o sută de ani, limba română se studiază pe toată durata studiilor din școli normale/licee pedagogice.

3. De ce soarta limbii române este lăsată la latitudinea direcțiilor liceelor/colegiilor pedagogice sau a conducerii inspectoratelor școlare județene?

Și o concluzie rostită cu voce mică: orice profesor de limba și literatura română responsabil alocă suplimentul săptămânal de o oră la clasele terminale de la profilul pedagogic pregătirii la limba română a viitorilor învățători/educatori. Câți au procedat astfel?

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

România literară

• anul L, nr. 7 •

Multe materiale de excepție putem citi în revista „România literară”, în numărul apărut la data de 9 februarie 2018. Un sumar variat, cu articole de greutate, probabil cu cel mai mare impact pentru cititorii fiind interviul cu scriitorul și medicul Ion Vianu, care a fost provocat de Cristian Pătrășconiu cu întrebări bine ticluite. Discuția s-a purtat în jurul ideii de literatură, ce rol poate avea lectura: „Deosebirea între un om care citește și unul care nu obișnuiește să o facă este că lectura dezvoltă tocmai această funcție fantastică, fantasmatică a minții”. Iar dacă încă ne întrebăm de ce românii nu iau Premiul Nobel pentru literatură, Ion Vianu argumentează: „Nobelul este orientat către ideea de mesaj, uneori chiar către ideea de mesaj politic actual. Sau dacă nu către politica imediată, atunci către umanitate. Or, literatura română este mai mult orientată către estetic și mult mai puțin către etic. [...] Cred că literatura noastră este una mare [...], o literatură abundentă, cu multe filoane, izvoare, cu multe ieșiri. Dar nu enunță cu necesitate valori universale”. Foarte interesante și utile sunt cronicile de carte: Nicolae Manolescu comentează volumul „Haimanaua Singurătate”, de Aurel Dumitrascu și Lucian Vasiliu; Gabriel Dimisianu prezintă cartea poetei Ana Blandiana „Istoria ca viitor”; Sorin Lavric își mărturisește câteva dezamăgiri, inclusiv în ceea ce privește forma titlului, după lectura volumului „A spune lucrurile așa cum sunt. Conversații cu Eugen Coseriu”, de Johannes Kabatek și Adolfo Murgulia; în paginile 10-11, Daniel Cristea-Enache și Răzvan Voncu analizează cartea lui Alex Ștefănescu „Eminescu, poem cu poem”. Inedit, Petre Tănăsioaica ne prezintă „o expoziție din viitor” a artistului Christian Paraschiv. Am citit cu plăcere paginile de meridiană, proză de Sergio Pitol și versuri de Cemal Süreya. De altfel, acest număr e bogat în poezie de foarte bună calitate. Grupaje de versuri mai seamănă cu Cassian Maria Spiridon, Nicu Ilie, iar Ion Pop este prezent cu un poem-fluviu puternic și tulburător, din care decupăm (dar pentru a simți din plin frumusețea sa, trebuie citit integral poemul „Strada”): „sunt încă viu, iată, chiar văd/ lanurile de grâu în soare, scriu că le văd./ simt mătăsoasa/ adiere de vânt pe obraji, somnoroasa/ legănare a ramurilor de salcie/ peste valurile aurii, peste/ fărâme de greieri. Și./ ca să sporească sugestia, tocmai țâșnește/ dinspre maluri, – sau mi se pare –/ un stol de grauri ce-și scutură/ încă o dată nisipul alb de pe aripi./ Și numele meu, toate numele/ ce se îndepărtează, doar murmure/ ecouri, puzderii/ ca din melițe vechi – nu știu/ dacă-ș de căneșă ori de oase zdrobite –/ sau numai litere-prăștiate/ din cuvinte care au fost”. Așadar, o ediție foarte bună a „României literare”, cu materiale de substanță. (V. S.)

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Maximilian Vasiliu

Amintiri despre poetul Bacovia

Semnalez o apariție interesantă, un „update” format din elemente biografice bacoviene. Mai precis, Editura „Babel” publică spre sfârșitul lui 2017 „Amintiri despre poetul Bacovia”, textele aparținând avocatului Maximilian Vasiliu, rândurile fiind găsite după moartea autorului, mai precis la 10 decembrie 1996. La rigoare, trebuie amintit faptul că apariția micului volum se datorează insistențelor profesorului Constantin Călin. Pe de altă parte, din precizările asupra ediției de față, luăm aminte că o variantă apropiată manuscrisului a fost publicată de către profesorul Ioan Dănilă în revista „Bacoviana” (Bacău, anul I, nr. 1/2011).

Volumul semnalat este structurat în trei părți distincte, care aduc către un punct comun amintirile propriu-zise (perioada Primului Război Mondial, familia, casa copilăriei și tinerețea, prietenii, relația cu frații și surorile, prietenii cu Mircea Cancicov și Al. Macedonski, precum și primele iubiri, soția Agatha și fiul Briel, ultimele zile), o addenda ce cuprinde autobiografia lui Alexandru-Maximilian Vasiliu (din nou, scrisă la rugămintea lui Constantin Călin), biografia Elenei Vasiliu – sora poetului –, portretul mamei lui Bacovia, al tatălui, cât și mici fragmente

despre Bacovia scrise de Emil Groapă, Cecilia Frâncu, Flonica Vasiliu.

Predominant sunt amintirile-fragment, preluate in vivo, ca un instantaneu a cărui autenticitate nu poate fi pusă la îndoială: „Altă dată, mi-amintesc că mă nimerisem și eu la ei în ziua de Paști (nu-mi amintesc precis anul, dar cred că prin 1935-1936) și spre sfârșitul mesei, lorgu, după câteva păhărele de *Stirbei*, s-a ridicat, s-a dus în camera lui și a revenit cu volumul de poezii al lui Alexandru Vlahuță. Ne-a citit poezia *Hristos a înviat!* M-a șocat acest lucru cu atât mai mult cu cât îl știam pe lorgu ateu. Dar probabil că nu atât un sentiment religios l-a determinat la această lectură, cât poate valoarea artistică”. Altcumva, avem și opinii legate de operă – iată o postură inedită a poetului provinciei, cu firave accente de orgoliu: „Salcîmii vor povesti! O, mamă,/ Blândă mamă,/ Privește-ți fiul!” Evident, sunt și alte „surprize” închise în paginile cărții!

Din perspectiva istoricului literar, „Amintirile” lui Maximilian Vasiliu aduc câteva nuanțe binevenite la reasezarea figurii poetului în contexte potrivite.

Marius MANTA

Vernisajul expoziției „VEM 50” (desfășurat marți, 30 ianuarie 2018, la Galeriele „Alfa”) a avut cam tot ceea ce îi trebuie unui asemenea eveniment: spațiu cu aviz de la I.S.U., lume multă și bună, intervenții scurte și, poate, la obiect, pișcoturi și cafea. Și, dincolo de orice, un artist care și-/ne-a făcut cadou o personală cu iz de bilanț, care adună ceea ce e reprezentativ pentru caricatura sa de peste ani.

Format la școala „Urzicii” (unde a și debutat în 1988), VEM a participat la numeroase concursuri în țară și străinătate, reușind să câștige câteva

(Semi)centenar VEM

premierii importante, care confirmă talentul său incontestabil. Dincolo de aceste reușite, Victor Eugen Mihai e mai degrabă un cumpătat și un parcimonios, care a publicat în cele trei decenii de activitate doar trei volume (*Opriti pământul, vreau să cobor!* – 1995, *VemMania* – 1997 și *VEM - cartoons/caricaturi* – 2017), semn al unei autoexigențe care spune mult despre caricaturist și metoda sa de lucru.

Panotată atipic, expoziția de acum e un mix de (sub)genuri și teme, acoperind diferitele vârste ale caricaturii lui VEM. Ea poate fi citită ca o narațiune a societății contemporane, radiografiată, cum spune cișeu, cu inteligență și cu umor. Nimic din ceea ce este omenesc nu îi este străin lui VEM, care surprinde probleme dintre cele mai diverse, cum ar fi globalizarea, consumismul, dictatura ideologiilor, corectitudinea politică, exploatarea omului de către om, manipularea, goana după senzațional, abuzul, prostia etc. Caricaturile lui conturează o comedie

umană minimalistă, din care nu lipsesc „personajele” construite aproape tipologic: politicieni, polițiști, medici, jurnaliști etc. De un tratament preferențial au parte femeile, privity cu ironie benignă, dovadă irefutabilă a unei delicateți marca VEM.

Un loc aparte în expoziția „VEM 50” revine caricaturii de presă, gen dificil, în care ima-

ginea este dublată de text, iar poanta dobândește un rol esențial. Păstrându-se în zona aceluiași sferă tematice, autorul reușește efecte nescontate, așa cum se întâmplă într-o caricatură de o tristă actualitate/acuitate: „Nu deranjați vecinii! Nevasta se bate până la ora 20!” În contextul în care încep să iasă la iveală tot mai multe cazuri de violență

domestică (și dramele aferente), o asemenea caricatură își dezvăluie pregnant adeverata funcție. Așa cum am arătat și într-un text mai vechi, caricatura (lui VEM) nu este despre răsul bășcălios, ci despre surăsul amar al unui artist care constată, cu amărăciune, metehnele lumii în care trăim. Ea nu trebuie tratată superficial, prin grila veselă a umorului de suprafață, ci, mai degrabă, ca avertisment în legătură cu multele probleme ale unei societăți misogine și nepăsătoare, în care violențele împotriva femeilor sunt considerate firești, iar abuzurile privity cu o nepăsare și delăsare inexplicabile, care au dus, nu de puține ori, la viol sau/și la crimă.

Caricatura lui VEM arată cu degetul anchilozarea într-o mentalitate păguboasă, de care ne facem cu toții vinovați. Ea este o oglindă necruțătoare a ceea ce gândim, facem sau suntem. O oglindă care ar trebui să ne rușineze și, implicit, să ne schimbe. Pentru că intenția cathartice este principala trăsătură a caricaturii lui VEM, conform cunoscutului principiu antic *ridendo castigat mores*.

Adrian JICU

Noul an a început bine la Teatrul din Piatra Neamț, cu un spectacol interesant, viu, proaspăt și inventiv. Cu o poveste despre adolescenții de astăzi, scrisă de o autoare rusoaică, abia ieșită din adolescență (e născută în 1994), realizată scenic de o echipă foarte tânără și ea. Că doar suntem la Teatrul Tineretului! „Mamă, mi-am pierdut mâna!” se numește textul Mariei Kontorovici (excelent tradus de Raluca Rădulescu, fluent, expresiv), care este dramaturg și regizor din Ekaterinburg, cu câteva notabile reușite profesionale. În ciuda fragedei sale vârste, ea are o matură stăpânire a meșteșugului dramaturgic, construiește situații, personaje diferențiate, le pune în conflict, are text cu mesaj puternic și supratext, metaforă, poezie. Mașka, personajul principal din piesa jucată la Piatra-Neamț în premieră pe țară, este o liceană care trăiește într-un orașel oarecare din Rusia, visând să ajungă la un concurs de modeling de la Moscova (sună cumva cehovian, nu-i așa?). Dar asta e mai curând o dorință indusă de mama ei, o bovarică mic provincială, care-și proiectează iluziile (provenite dintr-o mulțime de frustrări) asupra fiicei sale. Mașka trăiește mai mult într-un univers imaginar, citește multă literatură, mai ales poezie, și se visează zburând printre stele. Acolo e himericul ei refugiu, unde se întâlnește cu Starman, evadând din cotidianul mizer, din rutina sufocantă a unei existențe cenușii, cu un previzibil, monoton parcurs. Fata se simte străină și singură într-un mediu mărunț, meschin, banal, apăsător, e altfel, e diferită, simțind că nimeni nu o înțelege. Ea vrea nici mai mult nici mai puțin decât să fie „prietene gen”, superficiale, „proaste”, prieteni conformiști, stupizi și ei, „rude gen”,

Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț

Nemuritoarea Mașka și visurile ei ciuntite

banale, pisăloage, plicitisitoare, cu excepția unei bunici. Care e ciudățică, excentrică, un soi de hipiotă întârziată din Estul sălbatic. În fine, Mașka va intra în conflict cu mama ei, care-i obsedată de mitul succesului facil și o tot pisează la cap cu reușita altora, fie ei chiar handicapați, precum celebrul Vujici „n-are mâini, n-are picioare, dar în rest are de toate”. Excedată de toate astea, fata își va pune mâna pe o șină de cale ferată, ca să-i închidă gura mamei (de unde titlul piesei), sfârșind tot singură, izolată, neînțeleasă. „Mamă, mi-am pierdut mâna!” surprinde în tonuri exacte fragilitatea și zbuciumul unei vârste ingrate, adolescența, cu amalgamul ei de stări contradictorii, cu dezorientarea, căutarea

identității, a adevărului vieții, a certitudinilor. Și, mai ales, vârsta primelor iubiri, a nevoii disperate de dragoste, de afirmare a personalității.

Regizorul Alexandru Măzgăreanu spune fluent și empatic această poveste tristă despre ratare preimpurie, visuri tragic ciuntite, conducând cu mână sigură un spectacol care captează dintru început atenția spectatorilor. Și-i ține în priză până la sfârșit. Reglează inspirat balansul dintre vis și realitate, construind niște spectaculoase momente de „zbor prin Cosmos”, când Mașka plutește (deasupra scenei, pe niște balansoare) împreună cu prietenul ei imaginar Starman. Dificile din punct de vedere tehnic (de acrobații s-a ocupat Marian Peter), scenele res-

pective sunt jucate cu mare naturaleză și mult farmec de Aida Avieritei și Dragoș Ionescu. Naturaleză, spontaneitatea, inteligența, multiplele nuanțe al unei vii, fremătătoare sensibilități sunt calitățile interpretării Aidei Avieritei, o Mașka extrem de atașantă. Reamarcabil, mobil, cameleonic este Emanuel Becheru, întru chipând patru personaje. Sabina Brândușe este cât se poate de convingătoare în rolul Mamei, la fel Cătălina Ieșanu în tanti Sveta, amândouă actrițele creionându-și veridic personajele. O bunică șuie, îmbrăcată modern, foc de glumeață face Loredana Grigoriu, memorabilă în scena mesei de familie, când repetă aceeași întrebare cu un haz nebun: „Da sarmale de ce nu mâncați?” Cristina Mihăilescu, Cătălina Bălălu iau chipul prietenelor Mașkăi, creionând exact superficialitatea, agitația de găscuile a acestora și pasiunea pentru selfie-uri. În două personaje (Sasha și Ania), complet diferite, una din fete fiind supraponderală, Corina Grigora este absolut delicioasă! Buni în rolurile unor „rude gen”, bunicul, o tanti, un nene sunt Tudor Tăbăcaru, Gina Gulai, Dan Grigora și Petea, un băiat, jucat de Florin Hrițcu.

Un decor foarte sugestiv, adecvat întru totul spiritului piesei, cu panouri mari cu graffiti, inscripții, sloganuri, cu IUBIRE scris cu majuscule, dominând toată scena, realizează Romulus Boicu, iar costumele, potrivite personajelor, poartă semnătura Alexandrei Măzgăreanu.

Spectacolul „Mamă, mi-am pierdut mâna!” – bine condus de regizorul Alexandru Măzgăreanu, cu un ritm susținut, cu scene expresiv conturate, cu dramă, comedie și poezie, amestecate, ca în viață – se încheie cu hitul lui Haddaway „What is love?” „Baby don't hurt me...” Pe care îl cântă Mașka, biata „nemuritoare” cu visurile ciuntite.

Carmen MIHALACHE

Omul, singura ființă ce întâlnește **misterul** în lăuntru-i, ca **Poet**, este acela ce face asemănarea osebirii (în fața Sfinxului Poesiei!) dintre **pașii drumurilor**, cuvintele, și **Scara Căii**, Cuvântul... Prin aceste trepte ale **Învătării** hermesianice el, drept hiero-gloso-glif, îndrituit de zei, talmăcește ocultatul lor grai celorlalți chemați de numirea sacralului, se înțelege, doar acumaticilor la Cărușul Lumii, metaforizând analogic sensul enigmei celor ce sunt alături de cele ce nu sunt. Spun aceasta deoarece „căutarea” poeziei, într-o stare de veghere a tăcerii, nu-i o devenire, ci o **primire a Ființei** prin Traditie. Poetul este la fel cu Oceanul: Cel din urmă descătușează din „boaba spumii” temporale vidul eteric, iar primul desface/reface din captivitatea cuvintelor Cuvântul. Ne-rostitul, prin intermediul poetizării ce vede în diferențieri similarități, este scos la iveală ca un mesaj al realităților interioare absolute în valență vizionară a verbului „a fi”. Prin opera de artă, așadar, nu mai vorbim de o **relație** între Oglindă (Creația sacră) și oglindire (creația poetică, aici!), ci de o **imanență** a reflectării ei/poesiei ca **ceea ce este**, subliniindu-se că aceasta **este**, este deci **Prezență a Pneumei**: transfigurativă, inițiată, armonizatoare, esoterică, sacrificială, epifanică, noumenală, re-edenizantă, mărturisitoare, eufonică, tăcelnică, amintitoare, cathartică, implicită... Căci un rol principal al Poetului este și acela de a corecta eroarea omului existențial ce a crezut că **reflexia/ șarpele/ fluxul minții** sale este chiar **Oglinda divină**, a luat reflectarea realității iluzorii (plină de „aliter”!) drept Realitate; în loc să primească prin golire paharul luminii sfinte (Oglinda) el și-a umplut cu „valuri” mintea, și-a împovărat casa memoriei cu dorințe, gânduri, zgomote și emoții... S-a făcut prizonier umbrelor, fenomenelor, căpătând nu Soarele, centripetul, ci razele centrifuge, mentala oglindă a pulsațiilor vremelnice, o realitate de plan secund, duală. În fond, Poetul spune să dăm folos tăcerii Omului, căci Cuvântul este chiar tăcuta voce

Petru SOLONARU

Eros și Anteros

a Creatorului. De la acest Ghid la Discipol, în nădejdea de a fi noi acela, calea înveșmântării cu smerită cunoaștere poartă și la **Radu Cârnci** agerimea inimii poetice în ultima sa antologie de lirică universală, apărută în 2017, la Editura „Bibliotheca” din Târgoviște, sub titlul „**Mari poeți ai iubirii**”.

„Cupa” (atanorul acestui demers alchimic) și „Cartea” ca atare (conținutul cuminător al Rugăciunilor de față) amintesc, iată, că Roata satornică a Mărului paradisiac trebuie refăcută prin Nunta Sinei cu Sinele de la Nadir (Sus!) la Zenit (Jos!). Da, căci în Primordie ele, Nadirul și Zenitul, așa sunt!... Iar aceasta intrucât poezia, ca și alchimia, își începe ritualul cu **nigredo**, aici cerneala, negreala, grafitul semnelor-cuvinte pe coala albă, în a le albi, **albedo**, spre a se desăvârși în solaritatea Cuvântului, **rubedo**, sub tremitatea: **măsură, număr, greutate**... De ceremonia hierografiei ține seamă **Radu Cârnci** când îl sugerează pe Socrate al Diotimei, uitatul filosof, ce deosebea spre deslușirea noastră că **iubirea** este fie terestră, fie celestă. În fond, aici e Cartea de față! **Ea ne amintește de marea distincție dintre cei doi frați ai Bunăvoiei: Eros și Anteros**. Iar Antologia „**Mari poeți ai iubirii**”, pentru cei ai metanoiei, pledează net în favoarea lui **Anteros**. Ea nu este, așadar, în concesiunea lui Eros, cel care tutelează dragostea exoteră, terestră, a căutării „fragii sălbatice”, impulsul anarhic-erotic pentru bacantă al efebului către o posesare reciprocă în dorința adunării carnale. Eros este cel ce **se vrea iubit** în dragostirea care se mișcă, cea a neliniștii din zarva minții; el, drept Narcis, doar seamănă, aruncă sămânța limbii gălăgioase în pustia valurilor, în mistuirea

• Radu Cârnci

cenșurii și, având întrebări, nu pricepe liniștea inimii... Repet, Cartea subliniază grația lui **Anteros, cel al iubirii adevărate, celeste**. Dar să-l citim cu sfială pe **Anteros** ca Solomon al Sulamitei din „**Asma Asmatom**” în tălcuirea lui **Radu Cârnci**:

„**Sărută-mă și lasă-mă-n beție/ spre sânii tăi cu dulci ademeniri/ ca doi pui de gazelă, dintr-o mie/ sub crini subțiri/ și lasă palma mea prea alintoașă/ – cutremur tainic, Doamne, până când! – să-i mângâie! O, tu, Ceamaifrumoasă, un dans îmi ești în sânge și pe gând...// ... Nu mai aștept! Din nou pornesc spre tine/ Și-n**

după-amiază te voi regăsi,/ căci tu colină ești de mirt în mine/ și munte de tămâie îmi vei fi.// Mereu rămâi Ceamaifrumoasă/ și fără de cusur din câte sunt/ odor între odoare, luminoasă,/ întâia-ntră femei pe-așt pământ!...” (Solomon, Cântul 2, „Regele”, p. 24).

Anteros, deci, este **iubirea esoteră, a armoniei**, mai este misterul ceresc al unirii spirituale, contemplarea Frumuseții desăvârșite a **androgenului** ce caută **Roza magică**, agapitatea. Fiind al sapientății Inimi, el nu taie ci doar măsoară nesingurătatea când **aseamănă adevărul** în seninătate, departe de pecețile friții, arzând incombust, fără de cenșuri... El armonizează ritmul celor Doi în Unul, în corespondență cu marele Ritm Cosmic, într-o arhitectură ideatică a Oglinzii ce dobandește un sigiliu estetic-liturgic pios de spovadă hieratică. Prin aceasta are loc o întoarcere la sine. Dante spune:

„**Ce tristă zi! Sosind, Melancolia/ Mi-a zis: „A ta voi fi decuma...”/ Am înțeles: n-avea cu sine Gluma/ Ci, alătura-i, Durerea și Mânia.// „Să pleci! I-am spus, nu-ți voi aici urgia! Cuvintele-ți ivesc pe chipu-mi bruma...”/ Dar ea a-ntârziat cu mine, numa’/ Când, iată că sosi Amor: mantia/ îi flutura pe umeri cu durere/ lar gluga-i peste chip cădea cernită;/ Uimindu-mă, am întrebat cu teamă:// „De ce plângi, tu, te-apasă, ce**

putere?”/ „Vai nouă, Doamna ta iubită,/ Spre moarte e, și-n șoapta ei te cheamă...” (Dante, „Ce tristă zi”, p. 64).

Iată cum numai un fericit tălcuitor al iubirii din poezie și al poeziei din iubire poate secta gnoziac apa valurilor din stihurile lui Eros de cristalul calm din oceanul adânc al lui **Anteros**, fiind acela ce stăpânește osebirea între purgăția poetardă a mediocrității copist de cuvinte (Eros) de Purgatoriul metanoic, locul unde adevăratul poet, Anteros, este chemat să numească în revelație Claritatea. Dacă Eros rezonează cu instinctele desertăciunii, trimițând la limitele acestei lumi nihiliste, iată că fratele său opus, Anteros, care cultivă înțelepciunea și frumosul, este acela ce-l inițiază pe Om contemplării pe calea iubirii de Nume fără de margini, filo-noumenia... Însă pentru a intra în amvonul enigmatic al poeziei lui Anteros, cel al Suavității, este necesară o terapie noumenală, printr-o detașare de exteriorul cuvintelor și o ancorare în cumpătul „emoției fără de emoție”, într-o ceremonie mistică a Numărului, Ideii și Ritmului.

Cartea lui **Radu Cârnci** se adresează numai soborului de cititori care aspiră într-adevăr la filo-noumenia misterului. Poezia!... Idealul acestui flori-legiu este ataraxia, seninătatea spirituală a celui ce înțelege că omul poate fi fericit și liber dacă, dincolo de rațiunile efemere ale minții, se așază concordant în fața Numelui Numelui, acolo unde stăruie tăcelnic Inima Înțelepciunii Arcanelor. Antologia poetică a propriilor tălcuiri din marii insingurați jertfelnicii ai numirii Sacralului vine să înlăture patimile versurilor narcisiaci ai lui Eros, să înalțe pe Cititorul Ales la armonia Cuvântului, ea pregătind pe cel ce a trecut de pendulările rațiunii să întâmpine valori autentice ale Logosului lui Anteros: Solomon, Sapho, Bilitis, Catullus, Ovidius, Li Tai Po, Omar Khayyam, Dante, Shakespeare, Baudelaire, Rainer Maria Rilke, Khalil Gibran...

Avem a ne aminti prin prezenta antologie de lirică universală, „**Mari poeți ai iubirii**”, semnată de **Radu Cârnci**, că Zeul locuiește în Om și îl face pe Acesta să vadă Osia Lumii, să se ilumineze într-o religie a întuirii smeritoare a Cuvântului, cea a măsurii tăcerii și candorii... Însă, mai ales, nu-i de uitat, scrie Epictet în „Manualul”: „căci nu toți avem toate darurile, ci unii unele, și alții altele”... Dar rămâne **Darul**... Și este bine totuși că între seducția diacronică a lui Eros, cel al dragostei între osebitorii poveștii și Acusmația sincronică a lui Anteros, cel al iubirii între asemănătorii zeului Vestitor, un **Poet** așază, iată, spre veghere, notarul Paradisului.

Decembrie 2017

• Dionis Pușcută

– Stimată Magda Cârnci, e o bucurie să vă întâlnesc în orașul natal, pe care l-ați revăzut cu maximă nerăbdare. Mi-ați sugerat să vă însoțesc și uite-asa, peripatetic, am reconstituit Bacăul vechi. Purați nostalgia acelei urbe din copilărie și din adolescență?

Magda Cârnci: – Da, e adevărat. Plimbându-mă astăzi prin Bacău, pe străzile copilăriei mele, am constatat că multe clădiri au fost dărâmate și înlocuite cu imobile mai noi, ceea ce schimbă profilul orașului – nu neapărat în rău, dar se pierde ambianța aceea lirică, melancolică despre care vorbesc poemele lui Bacovia. Deci m-am regăsit și nu m-am regăsit în același timp în orașul copilăriei mele, care totuși rămâne un oraș frumos și acoperit cu un cer imens în care se mai văd nuanțele acelea de nostalgie și de deschidere pe care le-am regăsit în poezia lui Bacovia.

– Ați ținut să realizați un itinerar care să includă două puncte obligatorii: Casa „Bacovia” și, în oglindă, Casa „Alecsandri”. Cea din urmă nu v-a produs o stare de bine.

Magda Cârnci: – Da, am fost șocată să văd în ce hal de degradare se găsește Casa „Alecsandri”, care este mai puțin cunoscută decât casa lui George Bacovia. Aceasta a devenit totuși un muzeu onorabil, chiar pus la punct. Față de el, Casa „Vasile Alecsandri” se află într-o stare de delăsare deplorabilă și mă întreb de ce, pentru că Alecsandri face parte din canonul poetic românesc al secolului XIX, aproape așa zice la egalitate cu Bacovia din secolul XX. Deci dacă ai două nume atât de mari ale poeziei românești, de ce să defavorizezi

Magda Cârnci:

„Să continui măcar în spirit ceea ce tatăl meu a realizat acum peste 40 de ani în orașul în care m-am născut”

unul, lăsând să se distrugă o casă de mare valoare documentară, în primul rând, și istorică? În sine ea este prețioasă, fiind unica clădire de acest fel, cu această vechime, din orașul Bacău. A o păstra – chiar dacă nu ar fi fost casa în care s-a născut Alecsandri – merită fără nicio îndoială. E un act cultural, pentru că păstrează urma unui tip de arhitectură din care nu se mai găsesc alte exemplare în orașul Bacău și în această zonă. Deci meritul din plin să intre în posesia statului pentru a fi reconstruită, restaurată și transformată dacă nu într-un muzeu, măcar într-un centru cultural sau într-un loc în care se pot face cursuri de arte și meserii. Deci în orașul acesta, care s-a înnoit destul de mult și în care sunt din ce în ce mai puține case vechi, este vital să păstrezi asemenea relicve, asemenea repere arhitectonice care să conserve de fapt memoria culturală și tradiția urbanistică a zonei. Așadar trebuie neapărat ca această casă să fie recuperată printr-un efort colectiv, printr-o acțiune civică la care eu una mă raliez cu inima întreagă.

– Interlocuțoarea noastră este fiica scriitorului Radu Cârnci, cel căruia Bacăul îi datorează foarte

mult în plan cultural. În 1971 a oficiat un adevărat ansamblu dedicat lui George Bacovia: e vorba de inaugurarea statuii din centrul orașului, de inaugurarea Casei Memoriale „Bacovia”, dar mai puțin se știe că atunci el a îngrijit așezarea pe laterala Casei de Cultură a două plăci de marmură amintind că Vasile Alecsandri s-a născut în Bacău; tot atunci Casa de Cultură a primit numele *Vasile Alecsandri*. Nu neapărat după modelul patern aveți această atitudine, dar repet, noi îi datorăm lui Radu Cârnci mult din ceea ce înseamnă Bacăul cultural.

Magda Cârnci: – Mă simt onorată de faptul că pot să continui măcar în spirit ceea ce tatăl meu a realizat acum peste 40 de ani în orașul în care m-am născut și e cu atât mai important faptul că Vasile Alecsandri a fost pus în valoare în felul acesta. Orice băcăuan știe că scriitorul s-a născut în Bacău, un oraș cu o tradiție culturală bine așezată, pe care o continuă astăzi. A existat momentul acela de la începutul anilor '70, când tatăl meu a investit mult în cultura acestui loc și care a continuat, chiar după plecarea lui la București împreună cu întreaga noastră familie. Aceste semințe puse atunci au continuat să dea roade și sunt bucurioasă să constat că oameții de cultură ai Bacăului continuă această tradiție: nucleele create atunci și semințele puse atunci acum dau roade. Eu una sunt încântată de viața culturală băcăuană și de ambiția omilor, a cărturarilor ei, de evenimentele pe care intelectualii le pun la cale. Cu atât mai mult merită să reinnoim conștiința faptului că Alecsandri s-a născut în Bacău și că a contribuit cu întreaga lui

energie, ambiție și fantezie la înflorirea culturii moldovenești a secolului XIX.

– Radu Cârnci, în 1964, a înființat noua serie a Revistei „Ateneu”, care în ultimii ani a găzduit interviuri cu diverse personalități, pentru apărarea modelului Alecsandri. Ultimul este cel cu Ioan Opris, fostul secretar de stat în Ministerul Culturii, text pe care l-am considerat un produs marca *Radu Cârnci* – Revista „Ateneu”.

Magda Cârnci: – Așa este. Îmi aduc aminte, când eram copilă, de reapariția Revistei „Ateneu”, creată inițial de Tabacaru și Bacovia. Tatăl meu a avut această idee genială, și faptul că revista a rezistat până acum iarăși e un lucru remarcabil. Și a existat în condiții bune, adică Revista „Ateneu” este printre cele mai bune reviste de cultură din țară. Cu o echipă excelentă, cu exigențe culturale înalte, nu pot decât să mă bucur că regălesc această continuitate și că ea are șanse să dureze în timp. Faptul că revin după niște zeci de ani în urbea mea natală e un semn că găsesc o motivație. După un sejur de 10 ani la Paris, mă simt onorată de faptul că orașul Bacău mă recuperează la rândul său și că am de ce să mă investesc cumva în vocația lui culturală.

– Vă mulțumesc!

Bacău, sept. 2017

Dialog de
Ioan DĂNILĂ

Transcriere:

stud. Ioana-Efigenia Solomon,
Facultatea de Litere a Universității
„Vasile Alecsandri” din Bacău

• V. Bogdănet – Craiul Carpaților

Nu greșesc spunând că numele lui Radu Cârnci este cunoscut de aproape toată suflarea băcăuană contemporană cu el. Când am aflat de dispariția lui, primul gând a fost să mă întâlnesc cu fotoreporterul de atunci al Revistei „Ateneu”, profesorul Valeriu Bogdănet, pe care să-l provoc la un șir de amintiri din anii aceia. Conștiințos, și-a notat câteva idei, dezvoltate apoi într-un discurs pe care numai un vrednic om de litere putea să o facă. (Nu întâmplător fostul coleg de școală și bun prieten al lui Nicolae Labiș și l-a apropiat pe Nichita Stănescu, Ana Blandiana, George Bălăieț, Sergiu Adam și pe mulți alții.) (I. D.)

Bacău, anul 1959. Eram pe atunci în plină vară, când în toi era secerșul și tot în toi era și examenul de maturitate – o rudă vitregă, neromânească, echivalenta

Povestea unei fotografii

bacalaureatului zilelor noastre și nu numai. Emoții erau peste tot: și la elevi, și la profesori, fiindcă pentru prima dată, în afară de lucrarea scrisă, candidații trebuiau să fie chestionați oral la șapte-opt materii. Nu știam care sunt comisiile, așteptam președintele, dar toată lumea se întreba ce va fi. Ne gândeam și la comisia de bacalaureat: ce profesori vor fi acolo, unde se vor duce profesorii noștri. Și ce e mai interesant e că s-a format aplica, pentru prima dată, o comisie specială, cu profesori aleși pe sprâncenă, pentru candidații la fel de... speciali. Ei, când examenul a ajuns la final, toată lumea era nu numai mulțumită, ci încântată pentru că toți candidații au fost declarați admiși. A urmat, ca de obicei, un eveniment așteptat: banchetul respectiv, la care organizatorii au invitat pe toți membrii comisiei și ai familiilor elevilor într-un colț de rai pământean care nici nu mă gândeam că există în preajma Bacăului – la Fântânele, lângă Hemeiș. Despre acest loc nu știam prea multe lucruri. Intr-o discuție întâmplătoare cu Mișu Sachter (Mihail Sabin) – poet, coleg de cancelarie cu mine la fostul și actualul Colegiu „Ferdinand” –, am aflat că așa, între prieteni, Fântânele erau numite „moșia lui Cârnci”. (Azi, pe acel loc este un hipodrom.) Cum am ajuns și eu acolo? Datorită soției mele, membră în comisia mai înainte pomenită, aceea specială. Dar nu m-a interesat ospățul, din care am ciupit doar câte ceva. Mi-am luat prietenul meu până nu demult nedespărțit, aparatul foto, și m-am făcut nevăzut în pădurea din apropiere. Ei, acolo m-am plimbat, am intrat trei-patru sute de metri, nu mai rețin, în pădure și

m-am oprit pe un copac căzut să mă odihnesc puțin. În apropiere era o cărăruie mai lată (se vedea că trece multă lume pe acolo). Nu știu unde ducea drumeagul respectiv, dar mă gândeam atunci, stând pe trunchiul acela căzut, că nu toți „Copacii mor în picioare”. Piesa lui Alejandro Casona se juca pe scena Teatrului de Stat (azi, „Bacovia”) din Bacău, în fața unui public pe atunci avid de teatru și de jocul actorilor de aici. Deodată – parcă a trimis-o cineva către mine – a trecut în goană o ceată (mi-e jenă să spun o *turmă*) de cerbi lopătari. Atât de repede s-a petrecut totul încât n-am avut timp să scot capacul de pe obiectiv, că au și dispărut într-un nor de praf pe drumul despre care nu știam încotru duce. Mă pregăteam să mă retrag la petrecere când, la zece-cincisprezece metri de mine, spre stânga, a apărut ca din senin un cerb carpațin, mergând ca la paradă. S-a apropiat de mine fără frică, trecând maiestuos, încetinindu-și mersul ușor, știindu-și valoarea și frumusețea. Părea să-mi spună: „Nu vezi ce mândru-s, omule? Ce-ar fi să-mi faci și mie o poză?” Și l-am făcut nu una, ci patru, care au rămas pe picula fotografică până în anul 1961, când „Craiul Carpaților” a obținut Premiul I la primul concurs de fotografie artistică organizat de ziarul „Steagul roșu”. Ca un amănunt relativ interesant, care cred că a pus în dilemă juriul concursului, a fost faptul că pe lângă picul mare în care erau mai multe fotografii, trebuia pus și un pic mic (un pic de gardă, cum se spune), pe care era trecut un singur cuvânt: „Inginer”. Cinstit spun: poate mă gândeam că lui Radu Cârnci i se datorează prezen-

ța aceluia celebru reprezentant al familiei faunei noastre moldave pe aici. Poate că nu, poate că el l-a găsit aici, cu toată turma, nu știu. Mă mai gândeam că parcă mai frumos sună cuvântul *inginer* decât *profesor*. În epocă profesorii făceau parte din alte categorii. Țin minte că pe biletele mele de odihnă, obținute prin sindicat, scria categoria socială: muncitor, tânăr, veteran, alte categorii. Noi, profesorii, intram la „alte categorii” (intelectualitatea). Ei, această ocazie mi-a dat mult curaj și m-a îndemnat să trec, cu toate dorințele și cu toate posibilitățile tehnice și vizuale, spre adevărată artă fotografică, aducătoare de multe, multe satisfacții și premii.

Interesant mi se pare că pe amfitrion – care mă gândeam să fie, după cum mi-a spus Mișu, Radu Cârnci – nu l-am văzut, ba chiar mi s-a părut că ar fi vrut să nu dea ochii cu musafirii. (Ulterior am aflat că a devenit șef la Cultură.) Aș fi dorit să discut cu dânsul: Mișu mi-a spus că inginerul silvic se vrea și poet, ba chiar l-au apărut niște poezii într-o revistă din Transilvania.

Dar cu Radu Cârnci m-am întâlnit apoi destul de des, când am colaborat la Revista „Ateneu” uneori cu pagini întregi, închinată memoriei lui Nicolae Labiș, și prin portretele pe care i le-am făcut lui. Fotografiiile mele au ilustrat deseori revista. De exemplu, aceea de acolo (*arată spre un tablou de iarnă înrămat, așezat deasupra scrinului din sufragerie*), „Geometrie hibernală”, a apărut pe prima pagină a revistei. M-am văzut cu Radu Cârnci și la concertul dirijat de fiica sa, urmat de o vizită pe care mi-a făcut-o a doua zi, ca să-i dau fotografiile realizate cu acel eveniment.

Valeriu BOGDĂNET

Transcriere: stud. Valentina Bătrinu,
Facultatea de Litere a Universității
„Vasile Alecsandri” din Bacău;
activitate în cadrul practicii de specialitate

– În decembrie, Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău a găzduit vernisajul expoziției „Roata”, o necesară revenire la arhetipurile primare prezente în vatra satului. În cadrul acestui proiect, intervenția dumneavoastră a fost apreciată în chip deosebit. Ați redat prin cuvântul rostit ceva din farmecul unui timp stăpânit de reale valori. La românească este, firește, parte a acestei moșteniri. Cum vedeți această legătură, aproape tainică, a țărânului de altădată cu hainele pe care le purta în chip deosebit?

– Fiecare le prezentată în spațiul amintit purta cu sine o poveste fermecătoare. De binevoiti, vă rog să ne încredințați și nouă o asemenea pagină de viață.

– În vara lui '44, Floarea Timariu avea 24 de ani, era căsătorită cu Grigore al lui Gheorghe a Titului din Pintec. Ea, Floarea, se trăgea de la Bicazul Ardelean, de peste deal de Pintec. Avea la vremea aceea trei copii: Mărioara, Grigoraș și Ileana, nou-născută. Pe Grigoraș avea să îl lăsdă în acel an, dar Dumnezeu avea să-i dea încă 9 copii; au fost 12 de toți.

Frontul avansa puternic, iar Pintecul era graniță a Imperiului. Jandarmii au început evacuarea populației în vederea refugierii. Floarea și-a lăsat cei doi copii mai mari sus, la Piciorul Tablii, unde locuia cu socrii, și-a luat fetița neîntărcată încă și a dat fuga peste deal, la Bicaz, să-și anunte părinții de plecarea în pribegie. Grigore, soțul ei, era plecat pe front. Rămăsese singură, cu socrii și copiii. Știa că ai ei sunt îngrijorați și-a dat fuga să-i liniștească. Era un drum prin munte de patru ore între Pintec și satul ei de obârșie.

Trebuie să fi fost un drum anevoios și greoi, își schimba copilul la umbra brazilor, alăpta, căra odorul și cu siguranță un bagaj cu schimburi pentru copil și merinde, câte mai găseie.

Ajunsa la casa părintească, a dat buzna să-și îmbrățișeze mama și să-și potolească jăralicul din suflet la pieptul ei. Dar mama și cei dragi nu mai erau; fuseseră evacuați iar casa, ocupată de armata eliberatoare. Povestea Floarea că a văzut cum pe lada de zestre a mamei stătea soția unui soldat rus (așa și-a imaginat ea, că ar fi soția unuia dintre soldații din casă), spunea că i s-a sfâșiat inima văzând toate lucrurile mamei sub bocancii soldaților. În disperarea ce a cuprins-o, a luat fața de masă țesută de mama ei (era pusă pe una din mese), a ridicat-o pe femeia de pe lada și a scos tot ce a apucat în grabă din lădoi, avea nevoie de pelinci curate pentru copil, înțelesese că nu poate înnopta acolo, știa că trebuie să străbată iar muntii, să ajungă la ceilalți copii. Povestea Floarea Timariu că nimeni n-a zis nimic când a năvălit, preț de un minut sau două, în casa părintească; i-au privit surprinși tulburarea și i-au dat pace.

Drumul de întoarcere a mistuit-o atât fizic cât și sufleteste, se gândea dacă avea să-i mai vadă pe ai ei și cum îi va găsi pe copii lăsați în Pintec. În starea ei, nu a mai ocolit tranșeele pe cărările știute și a fost prinsă de soldații Imperiului. A fost somată și amenințată să se întoarcă. Dar unde? Unde avea ea să plece fără ceilalți prunci? Femeie puternică, cu focul unei mame despărțite de copiii ei, Floarea reușește să se facă înțeleasă; știa câteva cuvinte în limba soldaților, iar aceștia învățaseră și ei câteva cuvinte românești. Un soldat i-a luat fetița și a ținut-o

Cristina Timariu, etnograf:

„Era mândrie mare ca ia să poarte tricolorul”

în tranșee până când mama a trecut undeva mai pe la deal, unde se putea trece fără pericol. Și-a luat copilă și-a fugit spre bordeiul socrului; a văzut din depărtare carul cu boi încărcat de Gheorghe al lui Titu Timariu cu ce putuse lua din casă pentru pribegia ce-i aștepta. Când a ajuns ea, jandarmii îl somau pe soțul ei să plece, acesta se ruga pentru înțelegere, își aștepta nora, mama nepoteilor află cu el. Au plecat în refugiere, s-au întors acasă când timpurile s-au mai limpezit.

Din lada de zestre a mamei, Floarea, a luat la repezeală ce a apucat: câteva pânze, țesături și ia din imagini, o ie simplă, cu pânză țesută în casă și cusută de mama Floarei Timariu, o ie cu o mie de lacrimi, o ie amintire a zburcării unei femei tinere: mamă, fiică și soție, purtând toate durerile și îngrijorările ei dar și grija pentru zestrea părintească. Astăzi, Floarea nu mai este, au rămas în urma ei 10 copii (din 12 născuți), peste 40 de nepoți, mulți strănepoți și tot ceea ce a ținut și a cusut cu drag o viață întreagă.

• Floarea Timariu

IA AcademIA este un proiect care s-a născut din necesitate și indignare. Necesitatea de a păstra valorile românești și indignarea de a vedea cum ne sunt furate simbolurile naționale, căci despre furt vorbim când spunem că mari designeri internaționali au creat colecții vestimentare copiind cu fidelitate de 1 la 1 modelele hainei olteneste, al coșului de Bihor sau al iei românești, fără a cita măcar sursa de inspirație.

A fost acea campanie #GiveCredit demarată de comunitatea *La Blouse Roumaine*, ne-am alăturat ei și împreună cu Andreea Tănăsescu, inițiativa *La Blouse Roumaine*, am început această mișcare ce mai târziu, dar nu foarte târziu, s-a materializat în ceea ce este astăzi.

– Sunt absolut convins că vă doriți ca IA AcademIA să nu se situeze în sfera idealului, să nu se piardă printre legile economiei de piață. Cum veți rezista? Nu vreau să par pesimist, dar cum putem să îl conștientizăm toți pe omul contemporan că artefactul manual trebuie să iasă câștigător în fața produsului de serie? Mă gândesc că munca oamenilor la mașina de cusut este intrucâtva comparabilă cu truda iconarului adevărat.

– Da, greu să ieși din sfera idealului, greu tare. Încerc să nu îmi pierd însă speranța. I-am spus Academiei pentru că aici, în lumea satului, sunt adevărații academicieni ai iei, ai portului popular și ai meșteșugurilor. Am luat ia drept simbol, deși războiul de țesut a fost mereu un izvor de artă și tradiție textilă complexă.

Nu este ușor, iar pesimismul este mare; ori de câte ori am simțit ispita de a renunța, a apărut un semn care m-a făcut să merg înainte; orice piedică, și nu au fost puține, a fost un mare pas

– Am văzut la Complexul Muzeal o sugestivă „horă” a ilor. Iată, suntem în anul 2018, la 100 de ani de la Marea Unire. Cum se regăsește ia în identitarul românesc? Sunt, desigur, însemne specifice...

– Hora, momentul acela de comuniune ludică și spirituală, întregul acela care unea comunitatea, astăzi i-am spune team building și cel mai probabil, ar costa mult organizarea. Pe atunci, din veșnicii parci, hora era punctul de început, întâlnirea, regăsirea, un cumul de energii frumoase. Identități și suflete adunate într-o împreună simțire, acolo se nășteau multe familii; familia – nucleul societății. Hora, unitate în diversitate, atât de minunată. Firește, sunt însemne specifice pe fiecare cămașă, fiecare femeie ticluia un model doar al ei și alor ei: coarnele berbecului însemn al puterii și fertilității; zăluța, semn al eternității și multe alte cusături. Dar, printre cele mai frumoase și mai curajoase semne, de departe un strigăt de luptă și de apărare a identității naționale este cămașa care „poartă tricolorul”. Atunci când tricolorul a fost interzis în Ardeal, femeile și-au dus și ele lupta dreaptă, lupta nevorbită, lupta de păstrare a identității naționale, au transmis mai departe în familii dragostea de neam și țară și au cusut ascuns, prin florile și semnele din cămăși, puncte și mărgelile colorate în albastru, galben și roșu. Era mândrie mare ca ia să poarte tricolorul, cred că acul le-a fost sabia acestor femei și au împuns în sufletele generațiilor pe care le-au educat această iubire de neam, curajul lor de a se exprima chiar fără Facebook sau #hashtag.

înainte. Așadar, astăzi la Tulgheș, femei care nu au mai țesut din tinerete, și-au montat iar stativele, femeile cos deja îi la comandă. Chiar săptămâna aceasta mi-am primit și eu propria cămeșă de Tulgheș, pe care am comandat-o la o doamnă din sat, alte două femei s-au pornit să teasă cămăși și poale. Cred că lucrurile s-au mișcat destul de rapid în condițiile în care suntem doar o mișcare a comunității locale, o pasiune devenită fapt. Acum urmează să facem ca aceste minuni să fie cumpărate, pentru că scopul și visul acestei mișcări sunt și acela de a face ca familiile din sate să trăiască din nou din meșteșuguri. Dacă merg țesătoriile de familie, se va căuta lână, se vor crește mai multe oi, se va dezvolta din nou meșteșugul transformării lânii în fir de țesut și se vor dezvolta mai multe ramuri. Oamenii nu se vor îmbogăți din asta probabil, dar cu siguranță vor duce un trai decent acasă, lângă copii, nu străini și pribegi prin lume. Un vis astăzi, o realitate mâine, împreună.

– În continuarea poate a unei curiozități firești, ați putea să detaliați „drumul” iei? Ce materiale sunt necesare, de unde sunt acestea procurate pentru a asigura o calitate neîndoieabilă? Pe de altă parte, mai cunoașteți oameni care încă dețin în gospodării unelte/utilaje specifice acestei activități?

– Drumul iei, în primul rând a fost dorința, visul Ei de a avea o ie, o cămeșă pentru Ei, o ie de mireasă pentru ea sau cine știe ce și pentru cine. Apoi a fost o plantă de in sau de bumbac, au fost degete ce-au tors și vise ce s-au plămădit în fire; s-a scris dorința în semne cusute cu rugăciuni și lacrimi poate de dor și de iubire, la lampă, lângă foc și sub streșina casei, la o lumânare, un vis, o poveste cum a fost odată. Astăzi, fie cumperi materiale de la mercerie, fie vii la Tulgheș, la tanti Ileana a lui Costică din Pintec, și o rogi să-ți țesească o teară de pânză fină de casă, să-ți poți face ție și celor dragi haine naționale, să duci tradiția mai departe.

Există încă unelte de prelucrare a inului, a cănepii și lânii, există și oameni care știu procedeul; rămâne să existe o lege a cultivării cănepii, o mișcare de susținere a crescătorilor de ovine și câteva fonduri alocate pregătirii profesionale pentru tinerii dornici să învețe, și-ar fi și tinerii dornici de promovare și susținere a acestei ramuri. Dar pentru asta lucrăm și încercăm.

– Felicitându-vă pentru tot ceea ce întreprindeți, multumindu-vă pentru amabilitatea acordării acestui interviu, v-aș mai întreba la final cum arată România Mare a Cristinei Timariu.

– Cum arată România mea Mare? România mea este o Voievodeasă îmbrăcată în ie de borangic, o ființă maiestuoasă și bogată, o zeiță a iubirii de neam, o eroină ce înalță un drapel mare și falnic, o mamă ce-i strânge pe toți ai ei pe lângă masă. România mea Mare este mândră oriunde în lume că e Româncă, e respectată pentru că se respectă, este iubită pentru că se iubește, este scilpitoare pentru că are inteligentă, este bogată pentru că are oameni demni și harnici. România mea Mare este așa cum vrem noi să fie, este așa cum o arătam noi lumii, este așa cum ne simțim noi și ne va da ceea ce îi dăm noi ei, poate mai mult, pentru că e binecuvântată.

Interviu realizat de
Marius MANTA

Publicului din România îi este cunoscută o carte apărută cu foarte mult timp în urmă – *Istoria lumii în date*. Este o lucrare teoretică de referință, dar care nu a fost adusă la zi. Poate că acest demers ar trebui reluat de o echipă nouă. Până atunci, o altă echipă editorială, formată din Margherita Giacosa, Roberto Mottadelli și Gianni Morelli, și-a propus să aducă la cunoștința publicului o parte dintre momentele semnificative de istorie universală prin intermediul fotografiei. Aceasta este una dintre artele vizuale care și-au găsit în România un loc aparte imediat după 1989. Era și normal. Fotografia poate fi un document, iar în jurul acesteia se țese o poveste interesantă.

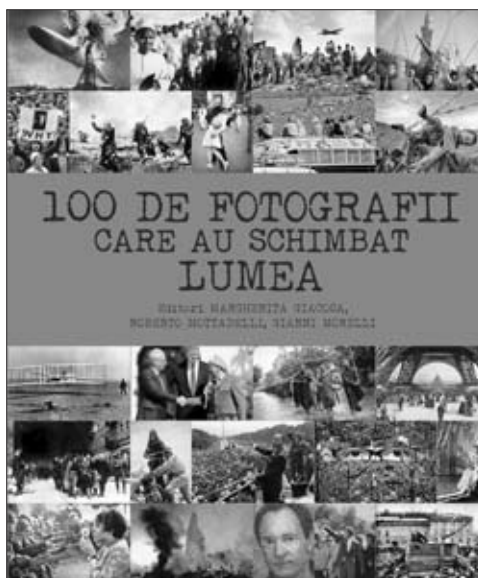
În introducerea semnată la volumul *100 de fotografii care au schimbat lumea*, Roberto Mottadelli subliniază că această artă, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, avea să schimbe pentru totdeauna modul în care resimțim și relatăm istoria: atât istoria particulară – a persoanelor și a familiilor din orice mediu social, care pot lăsa posterității urme tangibile ale existenței lor –, cât și istoria cu „I” mare, marcată inevitabil de figuri și de evenimente mai puțin, dar grandioase. Editorul italian are dreptate. Dacă ne gândim că, la apariția fotografiei, imortalizarea unor chipuri sau a unor familii era în sine un eveniment social, intuim că prezența fotografiei devine indispensabilă la o serie de momente intime, dar și publice sau istorice, astfel încât cadrele surprinse de acesta în diferite contexte la nivel mondial ne oferă azi o serie de mărturii interesante.

Editorii nu și-au propus să facă o istorie a fotografiei, ci și-au concentrat atenția asupra unor momente foarte importante din istoria umanității și își justifică astfel intenția: *Aceste fotografii au devenit deseori simboluri, mai eficiente decât orice altă mărturie, într-un secol marcat de puterea imaginii asupra cuvântului scris*. În acest sens, au apelat la fotografi celebri: Henri Cartier-Bresson, Robert Capa, Dorothea Lange și Cecil Beaton. Acestora li se adaugă reporteri, regizori și martori oculari la diferite evenimente.

Fotografiile incluse în volum datează din perioada 1869-2015, iar temele sunt diferite: aspecte de viață socială, războaie și revoluții, invenții și inventatori, mișcarea sufragetelor, expediții la Polul Sud sau la Polul

100 de fotografii care au schimbat lumea

• Didactica Publishing House, 2017 •

Nord, mijloace de locomoție, exploziile de la Nagasaki și Hiroshima, întâlniri dintre liderii politici etc. Este foarte frumoasă povestea construită în jurul fiecărei fotografii sau detaliile tehnice legate de perspectivă, încadrare, luminozitate, în condițiile în care această artă era la începuturi. Astfel, dintr-o imagine datată „Egipt, 17 noiembrie 1869”, care prezintă deschiderea Canalului Suez, cititorul pasionat de această artă află că

Tehnologia fotografică la vremea aceea era foarte laborioasă. Filmul, cum îl cunoaștem noi astăzi, nu se inventase încă. Fotografii foloseau negative pe sticlă, cu o emulsie de albumină (obținută din albuș de ou) și halidă de argint. Detaliile următoare descriu aparatul folosit și perspectiva aleasă, semn că fotograful trebuia să gândească dinainte ce anume dorea să imortalizeze, stătea în așteptarea momentului potrivit ca luminozitate sau compoziție și nu putea face mai multe instantanee din cauza tehnicii, care era la început: Pentru a imortaliza momentul, fotograful necunoscut care a realizat această imagine a cărat, așadar, un trepid greu și l-a așezat într-un punct mai ridicat, pe o terasă sau o schelă. Astfel, el a reușit să foto-

grafieze succesiunea de vase împodobite de steaguri, care intrau în canal în ziua de 17 noiembrie, în prezența Împărătesei Eugenia, ultima suverană femeie a Franței, și a lui Ismail Pașa, Khedive al Egiptului. Iată cât de subtil este plasată informația istorică, astfel încât volumul capătă aerul unei enciclopedii. Asimilarea informației se face ușor, întrucât îi sunt stimulate cititorului atenția, imaginația și capacitatea de reprezentare.

Alte fotografii prezintă primele încercări ale oamenilor de a proiecta aparatele de zbor. O fotografie datată „17 decembrie 1903 – Kitty Hawk, Carolina de Nord, Statele Unite ale Americii” a fost intitulată *Primul zbor*. Imaginea are un autor cunoscut, John T. Daniels, și se află în posesia Muzeului Național al Aerului și Spațiului de la Institutul Smithsonian. Descrierea fotografiei m-a impresionat, pentru că pare scrisă din perspectiva unui martor ocular: *Daniels nu mai folosise nicio dată un aparat de fotografiat până în dimineața aceea. Dar Orville Wright a fost cel care a decis, abil, compoziția fotografiei. Înainte să se urce la bordul avionului Flyer, Wright a așezat aparatul în așa fel încât să capteze biplanul din spate dreapta,*

precum și traiectoria lansării. În plus, lăsase suficient spațiu în cadru, încât să fie prins întregul avion în zbor. Aparatul de zbor era așezat pe șine și ținut la pământ de o ancoră. Apoi, a fost pornit motorul cu ardere internă și, odată ce s-a ajuns la o mișcare de rotație rapidă, cablul a fost eliberat: avionul a urcat la o înălțime de trei metri și a rămas în aer timp de 12 secunde, parcurgând circa 36 de metri înainte de a ateriza. Vântul din față era foarte puternic. Din acest motiv, Wilbur Wright, bărbatul care stă în dreapta, nu a avut nicio problemă în a urmări zborul. Avionul Flyer s-a mai ridicat de trei ori în acea zi înainte să fie deteriorat.

Din volum nu lipsesc fotografiile care au un puternic impact emoțional. Dintre acestea, am ales fotografia *Explozia bombei atomice de la Nagasaki*, realizată de Charles Levy de la bordul unui bombardier care avea sarcina de a monitoriza, măsura și fotografia explozia. Imaginea a fost publicată în *The New York Times* și astfel lumea a ajuns să cunoască acel nor atomic înfriorător, în formă de ciupercă. Se spune că oroaeca prezentată de aceste fotografii a accelerat sfârșitul războiului. Altă fotografie este intitulată *Sacrificiul lui Thich Quang Duc*, iar autorul este Malcolm Browne. Editorii au ținut să explice un gest suprem făcut de călugărul budist Quang Duc pentru libertatea religioasă.

Sunt multe fotografii în acest volum, care prezintă diferite momente din istoria umanității. La începutul secolului al XXI-lea, gestul de a surprinde cu aparatele digitale chiar și cele mai banale aspecte ale vieții cotidiene ne apare ca ceva firesc. Tehnica îi ajută pe toți cei interesați să-și poată face un instantaneu. Televiziunea chiar incurajează acest aspect și orice om devine astfel un fotograf amator interesat de tot ce se întâmplă în jurul său. Nu mai e nevoie de un aparat greu, montat pe un trepid, pentru că telefoanele mobile au mai toate camera foto și video, iar gestul de a imortaliza un aspect a devenit un reflex. Însă se impune să facem mereu selecții și, uneori, pierdem cu ușurință imaginile stocate în calculator. Iată că pentru a ne construi memoria recentă a acestei arte, avem nevoie de memoria profundă. Vă invit să vedeți, să citiți și să descoperiți istoria lumii în imagini prin cele 100 de fotografii care au schimbat lumea.

Gabriela GÎRMACEA

Se regăsesc în romanul „Luna Zadar” (Ed. „Cartea românească”, 2016), scris de Adrian Alui Gheorghe, elemente picarești bine relevate, precum toposul străbaterii diferitelor medii sociale, predilecția pentru zugrăvirea lumii infracționale, marginalitatea personajelor nestatornice, statutul lor de străini perpetui, enunțarea autodiegetică. De aici și puțința încadrării acestui roman într-un tip de narațiune din care se desprinde o valență a cronotopului drum – drumul picaresc. Este vorba despre un drum, prin cenușa imperiului postcomunist, care începe la București, continuă prin Serbia devastată de războiul interetnic și sfârșește în nordul continentului, la Stockholm. Înzestrat cu valențe picarești, protagonistul, Albert Radički, pomesteș marșul lui... Radetzki (dar nu într-atât de triumfal) prin Europa sfârșitului de secol XX, în căutarea sensului vieții și a tatălui necunoscut. El era fructul amar al iubirii dintre ghida O.N.T. Albertina și nordicul Olaf, venit în anii '80 în România ca specialist pentru construirea Centralei Atomice de la Cernavodă.

Știm că personajul de tip picaro creionează tipuri umane și sociale printre care acela al parazitului social, al parvenitului prin escrocherii sentimentale sau al hoțului de codru, aici cu specificul balcanic al haiducului. În acest sens, ilustrativ este personajul Chappi, care îi jefuiește pe Albert și Sobi (un prieten aflat în aceeași situație de orfanitate), plecați în Europa cu intenția căutării unui rost material: „– A, asta-i celebrul hoț de buzunar Chappi! E român de-al vostru. Doamne, pe mâna cui ați încăput! Asta fură și din buzunarul lui Ișus, din icoană. E în stare să îi fure lui Ișus și coroana de spini, cu legiunea romană de față. Vine rar prin zonă, operează mai mult prin trenurile internaționale, caută mize înalte. [...] E un artist, în felul lui. Se spune despre el că nu reține nimic din ce fură, că împarte tot ce fură copiilor sărmani și prostituatelor. Că mama lui a fost prostituată. Dar s-ar putea să fie doar povești... Să te lăfărească Chappi!, da, tot e ceva. [...] Unuia a reușit să-i fure proteza din gură, în timp ce vorbea, că avea nesăbuitul câțiva dinți de aur și nu și-a dat seama prostul că îi umblă maxilarele teleleu până acasă!” (pp. 140–141).

Firul narațiunii propriu-zise este întrerupt de astfel de digresiuni și de povești fabuloase ale diverselor personaje secundare, iar statutul picarului este de observator, martor al întâmplărilor insolite. Deși tonul general al romanului este de amărăciune și pesimism, comicul, combinat cu un anecdotic înalt, are uneori caracter de farsă, alături de grotesc, iar

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Pulbere balcanică și bitter suedez

satira – mai mult implicată decât exprimată în mod direct, prin realism crud – este însoțită de observații pătrunzătoare asupra lumii pe care o străbate protagonistul. Totul este pus sub simbolistica lunii (metamorfază, aventură, funambulesc etc.), în acest sens versurile cântecului „Luna Zadar” fiind hotărâtoare pentru înțelegerea destinului personajelor: „ah, fericie, am dat de gustul tău/ pe limbă ești dulce, pe cerul gurii amară,/ luna zadar a urcat pe cer/ dar noaptea întârzie să apară” (p. 101). (Am auzit că, de fapt, în limba arabă „zadar” înseamnă „destin”.)

Două spectre înfrățite și complementare – fascismul și comunismul, întruchipate de personajele Adolf și Vissaronovici – plutesc într-o amenințare continuă pe deasupra spațiului românesc și influențează destinul celorlalte personaje cu identitate epică precisă. Toată lumea ce rostogolește „butoiul cu pulbere” al Europei le cunoaște, le intuiește forța catalizatoare a acțiunilor belicoase, dar nimeni nu le vede la modul concret. Recunosciibilele personaje Adolf și Vissaronovici bănuiește atât inconștientul colectiv, cât și pe acela individual al peninsulei balcanice. Ele au într-un fel rolul de prezență „în absența” pe care îl îndeplinește Vlad Tepeș într-o piesă din teatrul istoric al lui Marin Sorescu. Numele de Adolf și Vissaronovici s-ar putea foarte bine contrage într-unul singur, să spunem Ruswelt – adică un nume cu rezonanțe venite de dincolo de Atlantic, scris, sau „diktat”, în limba germană, care să întruchipeze lumea rusească. (Cred că, după succesul Mariei Tănase cu cântecul, din plină campanie prezidențială americană, „Ține, Leano, cu Roosevelt!” curu'zvelt – în timpul Expoziției Universale de la New York, din 1939 –, o exhortație precum „Ține, Leano, la Barak!”/laba rac ar fi fost nimerită aici, numai că, în momentul petrecerii acțiunii din roman, altul era președintele S.U.A.) Cu sau fără jocuri de cuvinte, cert este că aceste două fantome postmarxiste care bănuiește la sfârșitul secolului al XX-lea prin Europa de Sud-Est trag sforile Istoriei postbelice și întrețin sentimentul spaimei de extre-

mismul fascisto-comunist în peninsulă. Din câte știu, romanul de față este în curs de traducere în limba sârbă, așa cum și romanul anterior al lui Adrian Alui Gheorghe, „Laika”, a apărut deja, în 2016, în macedoneană.

Dacă este să zăboveșc puțin asupra tăieturii teatrale a romanului, l-aș apropia pe Albert Radiski de Gelu Ruscanu, din piesa „Suflete tari”, a lui Camil Petrescu, prin febrilitatea de care este cuprins atunci când caută idealul sau modelul de paternitate. Personajul de aici nu este fulgerat de ideea sinuciderii, asemenea celui care văzuse „jocul ielelor”, ci devine înțelept și iertător față de tatăl găsit după atâtea căutări printr-un Stockholm labirintic: „Erați și voi tineri, voi ați și voi un strop de fericie, vă păcăleți unul pe altul, fiecare se păcălea pe sine că aceea era fericiea. Dar fericiea ce este? Eu, unul, dragă tată, nu am descoperit. Poate că e doar o reacție chimică în creier. Că unul câștigă un milion de dolari la loterie și e fericit, altul trage pe nară două grame de iarbă și e tot fericit. Două grame de iarbă, o jumătate de vodcă sau un milion de dolari dau aceeași fericie în creier. Atunci ce e fericiea, dacă nu o convenție la care aderăm doar ca să ne amăgim că viața are un sens înalt, că nu o trăim degeaba...” (p. 252). Dorița fiului rățacitor de a-și cunoaște tatăl risipitor și absent, ce va fi iertat în final, este în fond o încercare inițială de autocunoaștere și autodefinire.

Au mai face o legătură scenică și cu teatrul lui Henrik Ibsen, din moment ce, atunci când ajunge în capitala suedeză pentru întâlnirea mult așteptată, Albert nimereste să fie găzduit în casa unde ar fi statut pentru un timp și Henrik Ibsen, cu prilejul reprezentății unei piese ce avusese mare succes. Iar pe Camil Petrescu îl apropie de Henrik Ibsen formula teatrului de idei și tehnica „unirii contrariilor”, pe care o găsim atât în piesa „Jocul ielelor”, cât și în „Rata sălbatică”. La ambii dramaturgi revin teme consacrate ale teatrului antic grecesc, precum ereditatea, trăirea autentică a existenței, dragostea, căsătoria, mitul oedipian. Căutările personajelor, care, înainte de a

întreprinde orice fel de acțiune, se apleacă asupra conștiinței lor, izvorâsc din subconștient, având drept scop atât cunoașterea sinelui, cât și cunoașterea destinului propriu. Or, în romanul lui Adrian Alui Gheorghe, personajul Aiana reprezintă mai mult decât un „înger păzitor” (după cum însăși se caracterizează); e o formă a conștiinței protagonistului.

Aiana este pentru Albert o voce interioară ce îi nutrește soliloquiile, un alter ego cu care se află mereu într-o gălăveală amicală. Poate că acest nume ar trebui citit Aia-na (Aia, na!) și emit această ipoteză gândindu-mă la faptul că avangardistul Grigore Cugler-Apunake avea două fete pe care le numise Asta și Aia). Împreună cu această ființă imaterială, cu această nălucă considerată un fel de „soră geamănă” („Da, chiar așa, geamănă, numai că suntem din mame și tați diferiți” – p. 62), Albert (fiul Albertinei dispărute, dar nu proustian, ci într-un accident de circulație în Austria) se simte purtat, grație viziunilor sale deflatoare, din spațiul opresant/opresiv, în lumea visătoriei. El/ea vrea să înțeleagă lumea în care se află, pentru a și-o face suportabilă, și bate câmpii cu grație, închipuind scenarii fanteziste despre univers, dumnezeire, viață, moarte și om: „Omul e cea mai tâmpită ființă din toată universalaraia asta, pentru că el crede că viața are un scop. Bă, dacă universul nu are limite, cum poate viața să aibă scop? Spune și tu, nu e o tâmpenie? Dacă universul ar avea limite, da, un scop ar fi fost să ajungi la capătul lui, să îi atingi o limită, dar așa? Nu are nici pe naiba. Scopul unde să mai încapă atunci când te naști, te zbați să trăiești, apoi mori? Care e scopul viermelui de varză? Să devoreze varza în care trăiește? Care e scopul vulpii? Să șterpelească o găină, poate găina de o tonă chiar, pe care să o devoreze cu tribul ei de vulpi? Dar atunci, care e scopul în viață al găinii? Dar omul, cea mai inutilă creatură de pe lumea asta, decretează că el nu e așa, o oarecare frunză în vânt; el este făcut cu un scop, pentru un scop...” (p. 172).

Protagonistul însuși nu este sigur de identitatea „dublurii sale”: „Dar cine e Aiana? Nu cumva și ea face parte din visul meu? Dar eu cine sunt? Nu sunt și eu vreo umbră din visul cuiva? Chiar, ce ar fi ca și personajele din vis să viseze la rândul lor? Să viseze alte personaje și acele personaje să viseze alte personaje, și așa mai departe până la un ipotetic capăt, care să fie o grădiniță edenică în care un individ doarme sub un portocal înflorit și acolo, ațipind, visează. Ce visează? Că a pornit în lume, în visul lui vede oameni, care la rândul lor visează alți oameni și acei alți oameni visează la rândul lor alți oameni. Cine e cel care visează toate acestea? Dumnezeu” (p. 192). Turnura lirică a romanului determină și prezența altor pasaje care vin, într-un fel, în descendența nuvelei „Sărmanul Dionis”: „Dacă visez că sunt la Stockholm, când de fapt eu sunt cine știu unde, la București sau în altă parte? Sunt un om care visează că e fluture sau sunt un fluture care visează că e om?” Sau: „O nebulie generală e lumea asta. [...] Mă pipăi. Dacă e tot un vis? Nici nu ar putea fi altfel. Dar dacă eu sunt parte chiar în visul meu? [...] Viața cui o trăiesc?” (p. 205).

Romanul „Luna Zadar” este scris într-un ritm alert, cu mult umor și cu inteligență în modul de aglutinare a perioadelor istorice avute în vedere (o deceniu înainte și un altul după 1990), spațiile și vremurile comunismului și ale postcomunismului topindu-se unele în altele. Ilustrativ în acest sens este viața lui Olaf, care „e un om contaminat de toate păcatele lumii pe care a traversat-o. A luat ceva și din peisajele lumii pe care a străbătut-o” (p. 240). Personajele trăiesc sentimentul de crepuscul al lumii, specific oricărui sfârșit de secol și de mileniu: „Din tineri proști nu ai cum să scoți bătrâni înțelepți, asta-i regulă. [...] Băi, piramidele au cinci mii de ani, marelui zid chinezesc are patru mii de ani, Ișus are două mii de ani, Dumnezeu are un milion de ani, vezi cât de bătrînă e lumea asta? Cum să fim noi tineri într-o lume atât de bătrână?” (p. 231).

Impresia creată la lectură este că se pleacă, într-un fel paradoxal, din prezentul îndepărtat și se ajunge în trecutul apropiat, destinele oamenilor interacționând prinse în vortaxul istoriei. Modul de montare a narațiunilor este asemănător scenariului teatral sau cinematografic, deoarece replicile au dispunere dramatică. „Luna Zadar” este un atractiv roman pitoresc și ludic, scris de Adrian Alui Gheorghe într-un limbaj suculent, dar plin de infuzii poetice, despre deșertăciunea și dezrădăcinarea ontologică din postcomunism.

Vasile GHICA

Cocuța, fiica poetului Conachi, a salvat Unirea Principatelor

Să rememorăm telegrafic evenimentele istorice care au precedat Unirea Principatelor din 1859. În martie 1857, Nicolae Vogoride – soțul Cocuței, fiica importantului poet premodern – a fost investit de turci în demnitatea de caimacam (locțiitor de domnitor) al Moldovei. Imediat au început cereri cumplite între cei doi soți, deoarece Vogoride era un înverșunat antiunionist. Cocuța s-a retras la Țigănești (lângă Tecuci). Revenea în Iași doar când obligații protocolare îi impuneau acest lucru.

În urma Convenției de Pace de la Paris, cele șapte puteri garante (Franța, Anglia, Prusia, Austria, Turcia, Rusia, Sardinia) acceptaseră ca cele două provincii românești să se unească, nu înainte de a fi consultat, printr-un scrutin (divanurile Ad-hoc), electoratul. Vogoride falsifică în mod brutal rezultatul testului din 19 iulie 1857. Pentru puterile garante doleanțele românilor erau definitiv compromise. Demersurile insistente ale unioniștilor au rămas fără rezultat. Lipseau dovezi certe. Cu prilejul unei descinderi la Iași, Cocuța găsește în seiful soțului niște scrisori compromițătoare, venite de la Înalta Poartă și de la ambasadorul Turciei la Londra. În unele era sfătuit cum să-i obstrucționeze pe unioniști și să falsifice rezultatul scrutinului, iar în altele era feliicitat pentru „performanțele” obținute. Dovezile erau incontestabile. Cocuța nu a ezitat nicio clipă. Nu o interesa demnitatea de primă doamnă a Moldovei, care o aștepta. Rămăsese cu trei copii minori și cu averea drastic dijmuțată de soțul ei. Chemarea țării a fost mai puternică. Am mai spus-o: gestul ei nu este cu nimic mai prejos de cel al legendarei Ioana d'Arc, marea salvatoare a Franței medievale. Prin Costache Negri, fratele vitreg al Cocuței, și Dimitrie Rallat, scrisorile ajung la ambasadorul Franței la București și apoi la revista „Steaua Dunării”, de la Bruxelles. Europa a luat foc. Înalta Poartă este nevoită, în cele din urmă, să accepte repetarea scrutinului sub stricta supraveghere a puterilor garante. Rezultatele au marcat, de data aceasta, unanimitatea unioniștilor. Drumul spre marele vis al unirii s-a netezit instantaneu și a devenit realitate pe 24 Ianuarie 1859.

Din păcate, în entuziasmul lor fără margini, unioniștii nu s-au grăbit să-i adreseze eroinei prea multe elogi, deși le merita cu

prisosintă. Gândind contrafactual: ce se alegea, oare, de principatele noastre dacă gestul ei divin nu ar fi avut loc? Unirea s-ar fi amânat sine die. Ne-ar fi lipsit din istorie momentul Cuza și, după regula domnului, monarhia, Independența, Marea Unire etc.

Nimeni nu mai poate să nege acum meritele istorice ale Cocuței fără să se acopere de ridicol. La un sfert de mileniu după Mihai Viteazul, ea a pus piatra fundamentală a unirii românilor. Termenul Mica Unire este eronat, pentru că ne poate sugera un fenomen secundar, neînsemnat. De fapt aici s-au coagulat germenii Marii Uniri. Ce ar mai fi de făcut, în ceea ce ne privește pe noi, acum? Evident, trebuie să o ajutăm să intre, cât mai grabnic, în conștiința poporului român. Spre regretul nostru, ingratitudinea unor istorici și dezinteresul instituțiilor cu importante atribuții în domeniu (școală, media, cultură etc.) sunt de neînțeles.

Lată și o rază de lumină. Cu un an în urmă, am trimis la Ministerul Educației și Cercetării Științifice un pliant despre Cocuța, realizat împreună cu Fundația „Pelin” din Tecuci. (Eroina s-a născut și a trăit o parte din viață la Țigănești, la 3 km. de Tecuci.) Spre cinstea diriguitorilor acestei instituții, textul a fost trimis celor 7500 de școli gimnaziale și liceale din țară, cu recomandarea de a fi dezbătut cu elevii. Mai mult: la solicitarea noastră, S. C. Gifarm (patroni, Gina și Pintilie Bute) a achitat suma necesară realizării unui bust. Cunoscutul sculptor Dan Mateescu și-a făcut treaba bine și repede. Ne-am împotmolit deocamdată în hățșul birocratic (avize, schițe, contracte etc.). Evident, nu vom renunța. Cocuța trebuie să fie înălțată pe soclul recunoștinței naționale. Rugăm cadrele didactice să le vorbească elevilor din toate clasele și chiar copiilor din grădinițe despre eroina noastră și să le pună în piept cocarde cu chipul ei, pe care să le așeze apoi cu pietate acasă, pe masa lor de lucru.

Am intrat în anul Centenarului Marii Uniri. Există pericolul să compromitem acest sfânt eveniment prin festivism și demagogie. După năucitoarele rătăcirii post-revoluționare, e timpul să elucidăm relația dintre patrie și individ. Patriotismul nu înseamnă declarații sterile și pompoase. El presupune ca fiecare individ să-și facă munca lui la timp și în mod responsabil, să prețuiască marile valori ale neamului și să-și direcționeze viața în lumina experienței acestora, pentru că popoarele care nu-și respectă trecutul nu au niciun viitor. Să ne selecționăm conducătorii din rândul acelor profesori de demnitate și energie națională capabili să gestioneze corect complicata problematică internă și externă a interminabilei noastre tranziții. Să nu le mai permită extremiștilor și denigratorilor străini să ne jignească și să ne uimească, uneori, chiar la noi acasă.

Decodată corect, lecția de înalt patriotism a Cocuței poate contribui la redeşeptarea poporului român. „Acum ori niciodată.”

varia

Constantin CĂLIN

Sertarul cu fișe

Între „Dosare” (2)

• „Întristarea [prima din cele patru feluri ale mîhnirii] este mîhnirea care te face fără glas” (v. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, p. 75).

• Ce simplu-i de spus și cit de greu de demonstrat e că pe Bacovia l-a promovat Timpul!

• Spre norocul lui, Bacovia nu a crezut niciodată că lumea stă cu ochii pe scrisul său. Chiar cînd îi se spune că interesezi, înțelept e să te îndoiști de asta.

• Versul „Compozitor de vorbe”, prezent de două ori în „Perpetuum mobile”, sună... frantuzește. Seamănă cu o formulă înfîlînită în „Discursul de recepție la Academia Regală belgiană” al lui Colette (despre Valere Gille): „Musicien des mots, inséparable d'une noblesse classique, c'est par pure modestie qu'il...” (v. *Oeuvres complètes*, Flammarion, 1973, p. 71).

• Nu cred că vreun dictionar a inclus în explicațiile date termenului *plumb topit* exemple ca acestea: „Cum va fi anul 1935? Ce spune un ghicitor în plumb topit”. Și: „Alte precizări. Ce spune d-na Florida [din Paris] care ghicește în plumb topit” (v. *Dimineața*, 31, 10063, 2 ianuarie 1935, p. 4; 5). În redacție, biroul meu a fost, mai bine de un deceniu, deasupra stereotipiei. Am intrat de cîteva ori acolo. Lucioase, picăturile de plumb topit căzute pe podea aveau, într-adevăr, forme dintre cele mai curioase, incitante pentru cineva înclinat să vadă în ele ceva misterios. Din același număr de ziar am aflat că erau și prezicătoare în „pete de cerneală” și în „flori”.

• „Dacă privești arta drept creație, trebuie să-i atribui și o valoare etică” (v. Liviu Brebeanu, „Cred”, în *Opere*, 15, p. 163). Bacovia e, de asemenea, printre cei ce i-o atribuiau. Etica este legătură, uneori invizibilă, dintre cei mari.

• În raport cu promoțiile succesive de contemporani, Bacovia e, mereu, și înainte și în urmă: e înainte, fără a apărea totuși ca „toboșar”, și e în urmă, fără a fi perceput ca „reacționar”.

• Un abuz, nu o dată, demonstrațiile gen „Cutare – contemporanul nostru” strîmbă perspectivele, falsifică.

• E o prostie (din păcate o aud și la așa-zisi oameni de cultură) că băcăuanii sînt *ipso facto* „bacovieni”. Asta înseamnă a nu face diferența între recuzita bacoviană și sufletul bacovian. Recuzita bacoviană fără sufletul bacovian e moartă. Iar sufletul bacovian este produsul unor elemente diverse, cele mai multe dispărute, al unui „climat” care nu se poate repeta.

• Despre „influențe” trebuie vorbit nuanțat, niciodată cu determinări mecanice. Filtrate de temperamente, lecturile comune au, la înși din aceeași generație, efecte diferite. „Am citit în tinerete pe Rimbaud, Baudelaire, Laforgue și alții”, zice Bacovia în al doilea interviu acordat lui I. Valerian” (v. *Opere*, Ed. „Minerva”, 1978, p. 436). „Citesc pe

Jules Laforgue/ Și pe Arthur Rimbaud”, scrie, la rîndul său, într-o „spovedanie”, Ion Minulescu (v. Ion Pillat și Perpessiciu, *Antologia poezilor de azi*, 2, Ed. „Cartea Românească”, 1925, p. 40). Dacă faci comparație între poeziile celor doi, una dintre aceste declarații pare falsă. Deși „stimulentele” au fost aceleași, rezultatele n-au fost asemănătoare.

• Revizîndu-mi „atelierul”, am găsit, acoperit de altele, un dosar cu originalele cîtorva articole despre Bacovia, cerute de mine pentru *Ateneu*. Printre ele un manuscris (dactilogramă corectată) de-al lui Petru Popescu: „Rînduri epigonice despre Bacovia”, apărut în nr. 9, septembrie 1973. De ce „epigonice”? Pentru că – prețexa el – despre Bacovia s-ar fi spus deja totul; „ceva nou e aproape imposibil”. N-a avut dreptate: de atunci, numai cărți s-au scris o duzină, plus sute de articole. Ba chiar în „rîndurile” sale sînt observații de o remarcabilă acuitate. Autorul *Firelor de jazz* și al romanului *Prins* explică, de pildă, succesul lui Bacovia prin „perenitatea «prizei directe»” și face, printre primii, o listă cu versurile ce se știu de foarte mulți, comentînd capacitatea poetului de a pune în circulație formule memorabile astfel: „Bacovia din acest punct de vedere e foarte original – poezii de-ale lui nu dinafară se știu mai puțin; nu e un poet de recitat. Dar frazele lui, de o incîntătoare seriozitate, se tin mînte, tocmai pentru că în aparența lor lipsă de adîncime se poate înscrie pe neașteptate o mare problemă, o răscură a existenței, o atmosferă pe care o compune viața, și căreia, deodată, versul țînt mînte cine știe de ce, îi devine definiție ideală”. Subliniind că „în general [Bacovia] nu e un poet «de mijloc», ci de comunicări”, Petru Popescu se distanța, apoi, de colegii săi de generație, dintre care mulți îmbrățișaseră (și se străduiau s-o demonstreze) teza că e „laborios”.

• Pe lista celor cărora le plăceau poeziile lui Bacovia trebuie trecut și Ion Tučulescu. Nu-mi amintesc s-o fi făcut undeva. Bolnav, acesta o ruga pe soția sa să i le citească. „Îi citeam – relata ea într-un interviu – nuvele, romane, poeziile lui Bacovia. [...] Îi citeam și din Caragiale” (cf. Ion Anghel, „Mărturie despre Ion Tučulescu”, în *Lucașfăruș*, nr. 1, 1 ianuarie 1972, p. 3). La prima lectură a textului, n-am sesizat însă un lucru: pictorul acordă aceeași semnificație unor culori ca și Bacovia. În al doilea interviu dat lui I. Valerian, vorbind despre „culori obsedante”, poetul spusese: „Roșu e singele, e viața zgomotoasă” (v. *Opere*, Ed. „Minerva”, 1978, p. 431). Sigur de felul în care Tučulescu le înlegea, soția lui arăta că și pentru el, de pildă, „Roșul reprezenta viața. Verdele era culoarea speranței. [...] Violetul reprezenta melancolia” (*Ibidem*).

Gheorghe IORGA

Despre ce vorbește Lucrețiu când vorbește despre plăcere? (1)

Acest eseu se referă mai cu seamă la exemplificări, varianta românească (tra-sfârșitul cărții a IV-a a grandioasei ducere, prefață și note) a lui D. lucrări scrise de Lucrețiu, „De rerum Murărașu, cu titlul „Poemul naturii”, natura“ (sec. I, î.H.). Am folosit, pentru apărută în 1981, la Editura „Minerva“.

tecului. Pasiunea și visele produc poemele, urmând liniile evazive ale simulacrelor. În discursuri, alegii sau satire, poezii se inspiră din aceste „ape”: „amorem”, „umorem”, „amoris” (versurile 1054-1058). Iată de ce sfârșitul cărții a IV-a, tratat în general ca o diatribă împotriva iubirii, este în realitate un poem pentru sine, un *poema* (după definiția lui Philodemus, 110-35 î.H.: element a ceea ce grecii numeau „poesis”), care trebuie citit ca o „satura”, în sensul roman sau horatian al termenului, pentru că aceasta convoacă poeții, adepții ai plăcerilor și bufoni, clișee și calcuri grecești într-o galerie a culturii greco-romane. „Asta e Venus, de-aici vine tot ce se cheamă iubire”.

Trupul ce moare odată cu noi este cel al reproducerii speciei. În ceea ce putem numi chiar mitul societăților (cartea a V-a, versurile 925-1047) – această reconstituire care, începând cu prezentul, ne ajută să înțelegem lumea din jurul nostru –, omul e la începuturile sale izolat; el nu trăiește în hoarde sau cete, cum și l-au reprezentat alți filozofi antici, pentru că e om, om dintr-odată, el trece direct de la asocial la social. Omul n-a coborât prin băjbăieli succesive din monstru – căci monstrul nu e decât o formă deviantă ori un eșec; în materie de biologie, eroarea nu se poate îndrepta. Or el s-a reproduș, specia neschimbată a genului uman s-a perpetuat de când s-a născut pe pământ, ajungând așa cum este acum. În enumerarea condițiilor necesare nașterii, Lucrețiu socotește plăcerea, ce intră în

antropologia epicuriană ca un factor de supraviețuire. Dar nicio teologie nu o fondează. În logica principiului care face ca organul să creeze funcția – și nu invers! –, plăcerea are drept sechelă, aproape accidentală, procrearea: „Căci, cum vedem, e nevoie de multe-n deplină-armonie/ Ca, înmulțindu-se, specii să-și ducă-a lor viață-nainte./ Hrana-i întâi necesară, apoi născătoare semințe,/ Care să poată să iasă din trupul lăsat înmuierii./ Cât și femeii și bărbații în stare să facă-nsoțire./ Lesne schimbând prin organe-ntre dânsii fiori de plăcere” (cartea a V-a). Convenția îi unește pe cei diferiți. E și principii reuniunii atomilor în vid, astfel încât, fără să ne întrebăm ce model l-a precedat pe altul, sexual, molecular sau cosmogonic, ne-am putea gândi că figura trupului dublu imită prin omologie îmbogățirea cosmogoniei, unde, încetul cu încetul, în hazardul unei furtuni neobișnuite, primele trupuri „Să se unească-n mii feluri, să-ncerce de-ase-menea toate/ Câte puteau săvârși adunându-se-odată-ntre ele” (cartea a V-a). Iar puțin mai încolo citim: „Cele de-un fel se

uniră și-nchiseră lumea-ntre margini...” Uzanta mișcărilor, asta e definiția plăcerii. Plăcerea e mutuală („Lesne schimbând prin organe-ntre dânsii fiori de plăcere”).

Tot în trup, semințele, „genitalia semina”, aleargă și curg spre întâlnire. Nu pentru că unul ieșit din doi este un scop. Tocmai aici e problema: nu există vreo rațiune de a deveni. Fecundarea nu e înscrisă în niciun plan al naturii. Semințele curg cum curge seva, e o producție a trupului. Încă din secolul al XVIII-lea, toți editorii înțeleg secvența „... născătoare semințe”, / Care să poată să iasă din trupul lăsat înmuierii...” ca pe o ieșire pe unde sămânța genitală distribuită în organism să se poată scurge în afara trupului... „languros”. Ne putem gândi la sperma ce curge din trup. În realitate, e vorba despre „semințe”, de germeni traversând organele, detașați de membre, în conformitate cu embriologia fizicienilor antici; așadar nu despre spermă, ci despre elemente de panspermie, despre inseminarea generală a trupului (pangeneză, după Darwin, care se referă la asta). Ceea ce trebuie să reținem, urmând traducerile importante ale poemului (mai cu seamă acelea din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea) și dezbaterile iscate de unele chestiuni privind conținutul unor sintagme poetice, e că traducătorii moderni au renunțat la ideea fecundării globale și panspermice în interiorul trupului.

Dacă ne lăsăm constrânși de sintaxă și de doctrina seminței, recunoaștem aici condiția reproducerii: libera efuziune a semințelor într-un trup ce nu e nici blocat, nici contractat ca acela al monștrilor, ci, dimpotrivă, li se abandonează cu totul. Există o confraternitate a

membrelor trupului. Trupul e o cantitate de mici corpuri în destinderea plăcerii, scrisul, o cantitate de litere din zborul ritmului.

Hrana furnizează această sământă, hrănitore, la rândul ei, într-un trup ajuns la maturitate, într-un decor abundent, pe pajștile Afroditei. Excesul face seva reproducerii. Acest proces e suficient de important pentru a umple două versuri (V, versurile 850 și 851). Apoi, în versul 852, „...femeii și bărbații în stare să facă-nsoțire”, dar, pentru ca asta să se întâmple, trebuie satisfăcută o condiție preliminară: ca să schimbe „prin organe-ntre dânsii fiori de plăcere”, e nevoie de limbajul seducției – și el parte a trupului –, prin care omul, spre deosebire de animal, comunică.

Chiar și în această privință, unii traducători au avut o mentalitate rudimentară, ca și cum, în limbajul frust al lui Laurențiu, decenta ar fi fost condamnată să îngroașe, în loc să rafineze. S-au gândit la golurile și plinurile organelor, spunându-și că, pentru un materialist, sunt suficiente cel puțin reproducerii, dacă nu plăcerii. Dar mai cu seamă, obiect al unei unități esențiale, semințele ce curg din trupul bărbatului, și care nu sunt spermă, ci germeni din care se hrănește, curg și în trupul femeii. Nu, nu-i vorba despre doctrina lui Aristotel, unde bărbatul e zămisliitor, iar femeia, receptacul. Atomismul, în organizarea fizicii sale, prevede o corespondență între două trupuri, accidentală și decisivă totodată. Într-unul din fragmentele presocraticilor citim:

„... Pentru Pitagora, ... Democrit și pentru Epicur, femeia emite o sământă...” Iar urmarea e coerentă, înscruinduse în această logică: „pentru că are testiculele pe dos, de aceea și ea își dorește să facă dragoste”. Aristotel diminuează proprietățile acestei semințe, făcând din ea o materie fără formă. Dacă trei mari teorii ale seminței domină Antichitatea, una ce consideră că sământa vine din măduva spinării (Alcmeon din Crotona și Platon), alta a sângelui, care hrănește trupul (Pitagora și Empedocle), a treia, de care ne ocupăm în acest eseu, postulează că vine din toate părțile trupului omensc, adică ale bărbatului și ale femeii. În totalitatea elementelor ce-i fac să acționeze pe bărbat și pe femeie, nu-i loc pentru o diferențiere sexuală. Lucrețiu se exprimă cât se poate de clar: „Iarși și iarși își spun că există-o plăcere comună./ Când se amestecă însă semințele, dacă femeia/ A biruit și-n puteri a-ntrecut a bărbatului vlagă./ Cei ce se nasc din semințele mamei, cu ea sunt asemeni” (cartea a IV-a).

Când ne referim la constituenții viului și la formele de manifestare a acestuia, trupul sfârșește prin a nu mai fi ceea ce numim în mod obișnuit „trup”. Nu numai sufletul, adică viața sau suflarea, e trup (în „Scrisoare lui Herodot” a lui Epicur), ci și pieptul unde se concentrează, capul în care gândește, gândul ce, dintre toate corpurile, se mișcă cel mai repede, imaginile gândirii sau simulacrele, adică iluziile. Sufletul sufletului (dacă trebuie să mergem mai departe într-un efort transcendent condamnat dinainte!) e trup („Este ea – puterea, n.n. – însăși un suflet ce sufletu-ntreg învioră”), chiar dacă n-are nume („Astfel și-această putere lipsită de nume...”), căci și ceea ce n-are nume e trup. Există trupuri ce rezistă veșnic în fața vidului, „corpora prima” – cu ele a putut și a trebuit să înceapă totul –, și există aceste înfățișări perisabile care fac diferența dintre indivizi și pe care oamenii le numesc tot trupuri. Trup, trup, totul e „trup”. Repetiția e nesfârșită. Unul se reflectă în altul. Trupul pe care îl vedem se pierde în trupul ce îl constituie. „Intrând” în devenire, zeei au și ei un trup, cel al lui Apollo sau Venus, de exemplu, dar acesta e făcut dintr-o materie cu mult mai rară și mai fină, ce se epuizează într-o ...metaforă. Cicero, în „Despre natura zeilor”, spune despre materia trupului lor că e „ca o carne”, „ca sângele”. Nu se mănâncă, nici nu se bea cu niciun chip trupul de zeu! Epicurismul, mai realist și mai puțin materialist decât primii creștini, a pregătit transferul cultural-religios la pâinea și vinul mesei mistice a creștinismului...

Diferența se va face exclusiv la nivelul trupului: trupul visului, trupul îndrăgostiților, trupul literelor poemului, trup și numai trup, cu toate analogiile pe care corporalitatea le oferă și le autorizează.

În timp ce simulacrele (iluziile), ce alimentează, în cartea a IV-a, senzația și cunoașterea, au umplut visele aparentelor ușoare, iar aflutul lor rănește imaginația tânărului trup ce le dorește (versurile 1037-1057), numele iubirii devine cel al cân-

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

În editorialul primului număr pe 2018, Cassian Maria Spiridon își continuă seria de articole dedicate

REVISTA ROMÂNĂ DE ȘTIINȚĂ ȘI LITERATURĂ
CONVORBIRI LITERARE
REVISTA ROMÂNĂ DE ȘTIINȚĂ ȘI LITERATURĂ

Nu puteau să lipsească dintr-un sumar bine făcut referirile la Marea Unire, lașiul fiind un standard al acestui eveniment istoric de maximă importanță, despre care ne amintește Constantin Cioșcă-lăși.

lui Titu Maiorescu și relațiilor acestuia cu Revista „Convorbiri literare”. Semnalăm dintr-un bogat și variat sumar interviul cu eminescologul Dan Grădinaru: „La Eminescu, componenta rațională a dominat per total”, realizat de George Motroc. De altfel, numărul de ianuarie al cunoscutei reviste ieșene ne propune un grupaj de materiale despre Eminescu, semnate de Florica Gh. Ceapoiu, Alexandru Zub, Theodor Codreanu, Vadim Bacinschi, Elena Vulcănescu, Adrian-Dinu Rachieru, Miroslava Metleaeva. Un interesant articol despre Noica și Bлага scrie Ovidiu Pecican.

Cum am intrat în Anul Lovinescu, firesc este să aflăm cât mai multe lucruri despre personalitatea marelui critic și despre influența lui asupra criticii literare moderne. „Nicolae Steinhardt, sub zodia lui Lovinescu” se intitulă articolul lui Adrian Mureșan, care conține multe puncte de vedere demne de luat în seamă. În fine, Biblioteca Revistei „Convorbiri literare” își începe noul an cu „câteva întrebări”, supliment cu poezie aparținând lui Radu Andriescu. (A)

În intervalul 1916-1918 resursele materiale ale locuitorilor orașului Bacău au fost solicitate la maximum. „Gârboviți de corvezi și rechiziții”, băcăuanii au oferit pentru nevoile armatei tot ce-au avut mai de preț prin gospodărie: animale, căruțe, piese de harnașament, grânele, cantități importante de petrol, benzină, ulei sau alcool pur, fonta necesară producerii obuzelor ș.a. Până și cenușa din vatră a făcut obiectul rechizițiilor, fiind utilă pentru producerea săpunului necesar trupelor active etc.

Tot cu generozitate au fost întâmpinate și chemările privind „aducerea de ofrande necesare armatei”¹². Purtată în intervalul 5 noiembrie-7 decembrie 1916, campania de colectare de bunuri s-a încheiat cu următoarele rezultate: „100 cămăși, 87 șervete, 75 ciorapi, 17 flanele, 27 pantaloni, 13 paltoane, 5 mantale, 18 căciuli, 3 tunici, 38 batiste, 15 veste, 4 perechi de bocanci, 7 perechi de mănuși, 1 cojocel și 2 fulare”¹³. Solicitări similare au venit și din partea Primăriei. Astfel, în septembrie 1916, „consiliul comunal anunța pe toți doritorii că a deschis liste de subscripție și primește ofrande de orice fel, pentru întreținerea copiilor de școală ai ostașilor noștri, fără deosebire de religie”¹⁴.

Fără a ține cont de numele proprietarilor, legea rechizițiilor a afectat serios și fondul locativ al orașului. Până în anul 1917, toate clădirile aflate în administrarea Primăriei au fost cedate, pe rând, fie armatei române, fie celei ruse. Între anii 1916 și 1919, școlile primare și cele secundare au funcționat în case particulare, localurile acestora fiind transformate în spitale. Nu au scăpat acțiunii de rechiziționare nici imobilele particularilor. Pentru a exemplifica, numai pentru nevoile armatei ruse, a fost supus acestui proces un număr de aproximativ 50 de imobile⁵.

Nerespectarea de către aliați a angajamentelor referitoare la ofensivele din zona Salonic (*ofensiva Sarrail*) și Galiția

Alin POPA

Bacăul - capitală a rezistenței naționale în Primul Război Mondial (1914-1918) (II)

(*ofensiva Brusilov*)⁶, intrarea Bulgariei în război, tehnica superioară de război a trupelor Puterilor Centrale, precum și insuficienta pregătire a războiului, dar și greșelile de strategie ale Marelui Cartier General al Armatei Române (de exemplu, operațiunile de la Turtucaia) au făcut loc dezastrului. Pe 6 decembrie 1916 feldmaresalul Mackensen intra în București, de unde avea să administreze militar, timp de aproape doi ani, provinciile românești ocupate - Oltenia, Muntenia și Dobrogea.

Bilanțul primei campanii românești din *Marele Război de Reîntregire a Neamului* era catastrofal pentru țara noastră. Potrivit unor statistici interne, la sfârșitul anului 1916 România pierduse aproximativ 500.000 de oameni - în numai patru luni - (100.000 morți, 150.000 răniți, 250.000 prizonieri)⁷. Pe lângă acestea, aproape trei sferturi din teritoriul vechiului Regat se aflau în mâinile inamicilor, iar alianța cu Rusia s-a dovedit a fi extrem de precară. Singurul motiv de mândrie a fost oprirea înaintării trupelor germane și austro-ungare prin trecătorile Moldovei, acolo unde aplicarea devizei „Pe-aici nu se trece”, lansată de generalul Eremia Grigorescu, a salvat practic statul român de la dispariție.

În iarna 1916-1917 guvernul, autoritățile, armata, trezoreria statului⁸ și numeroși civili s-au retras în Moldova, teritoriu ce a

• Membri ai Corpului Voluntarilor Ardeleni, Regimentul „Alba Iulia”, 1917, staționați în Bacău

devenit centrul rezistenței naționale. Mai mult de un milion și jumătate de refugiați și aproape un milion de militari ruși s-au adăugat populației din această regiune, ceea ce a creat imense greutăți în aprovizionarea și cartiruirea lor. Orașele și satele erau întesate de noii veniți. Această aglomera-

re a produs o criză fără precedent a locuitorilor. Spre exemplu, Iași, care la începutul războiului aveau aproximativ 75.000 de locuitori, înregistrau acum peste 300.000⁹.

Pentru marea masă a populației retragerea s-a făcut în condiții extrem de grele. În memoria multora dintre partici-

panții la aceste momente dramatice „a rămas imaginea vagoanelor care transportau vinul și alimentele protipendadei, în timp ce tineri de 15-16 ani, mame cu copii în brațe, bătrâni sprijinindu-se în cărje înaintau cu greu prin noroiul începutului de iarnă, pentru a nu rămâne sub ocupația inamicului”¹⁰.

Condițiile precare de igienă, iarna extrem de aspră, lipsa alimentelor și a medicamentelor și declanșarea unei violente epidemii de tifos exantematic și febră recurentă au deteriorat considerabil condițiile de viață, provocând pierderi cifrate la peste 100.000 de oameni¹¹. Mărturiile lui Nicolae Iorga - aflat pe atunci în orașul Iași, capitala țării - oferă cititorului solide puncte de reper în încercarea de reconstituire a dramatismului acelor timpuri: „Pe străzi treceau supt pază soldați stinși, ori camioanele care aduceau unii peste alții trupurile înțepenite, așa de multe, încât spitalele, unde bolnavii zăceau și supt paturi, erau silite să refuze primirea; (...) în orașul de o nesfârșită tristețe, pentru a se face foc se tăiau copacii bătrâni de la Copou”¹².

1. Grigore Grigorovici, *Bacăul din trecut și de azi*, Bacău, 1933, p. 161.

2. „Monitorul Oficial”, Nr. 175, din 4 noiembrie 1916, p. 28.

3. D.J.B.A.N., fond Primăria Bacău, dosar 89/1916, f. 17.; detalii în Alin Popa, *Fizionomia urbană și structuri etno-sociale din Moldova. Bacăul în tranziția de la târg la oraș (1864-1938)*, Iași, Editura PIM, 2011, pp. 183-186.

4. *Ibidem*, f. 2.

5. *Ibidem*, dosar 26/1917, f. 53-57.

6. Ștefan Pascu (coord.), *Istoria militară a poporului român*, vol. V, București, Editura Militară, 1988, p. 503.

7. *Ibidem*, p. 505.

8. În urma unui acord intervenit cu guvernul rus, la 21 decembrie 1916 au fost depuse la Kremlin 1.738 lăzi conținând stocul metallic în aur al B.N.R. (315 milioane lei aur) plus alte 2 lăzi cu bijuterii aparținând Reginei Maria (7 milioane lei aur); primul transport a fost de 17 vagoane; în ianuarie 1917 s-a efectuat al doilea transport, de 24 vagoane, în valoare de 7,5 miliarde lei. Pentru detalii, vezi Gh. M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate (1823-1933)*, București, 1934, p. 325.

9. Ștefan Pascu (coord.), *op. cit.*, p. 509.

10. Ioan Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanti (1916-1938)*, București, Casa de Editură, Presă și Impresariat „Silix”, 1996, p. 12.

11. Ștefan Pascu (coord.), *op. cit.*, p. 510.

12. N. Iorga, *O viață de om. Așa cum a fost*, vol. II, Chișinău, Editura „Universitas”, 1991, p. 254.

• Armata a 2-a ocupă dispozitivul între râurile Dofteana și Oituz

stradelă, i-a căzut călcăiul pantofului. Eu am căutat o mașină și, împreună cu Esmer, am urcat pentru prima oară în viață într-un taxi.

Când ne luam rămas-bun, ea deodată m-a întrebat:

– Nu vrei să-mi spui nimic?

Și acum, se pare, cursul amintirilor noastre coincide și nu m-au surprins deloc cuvintele lui Esmer.

– Îți amintești cum în acest loc, când mă conduceai acasă, mi-am rupt călcăiul?

Și a adăugat:

– Totul putea să fie altfel...

Eu însă n-am vrut să vorbesc despre trecut.

– Nu ți s-a făcut foame?

– Încă nu. E prea devreme. Poate pe la cinci.

– Acum este două și treizeci. Până la cinci mai sunt două ore și jumătate. Trebuie să facem ceva ca să omorăm timpul.

– Ca să vezi! Nu ești prea galant.

– Nu te agăța de cuvinte. Dacă vrei, putem merge la un film.

Ne-am dus. Când am intrat în sală, abia începuse preferata mea „cronică cinematografică”. Se difuza un documentar intitulat „Japonia în războaie”, cu fotografii unice: kamikaze – piloți sinucigași înainte de zbor.

– Ce ciudat sună: kamikaze. Nu-i așa? Uită-te la fețele lor! a șoptit ea. Exprimă groază! Curioși! Ce simțeau acești kamikaze cât timp se aflau în zbor? Și dacă se răzgândeau?

I-a răspuns crainicul: „Nimic nu-i mai lega de pământ. În rezervoarele avioanelor se pune benzina doar pentru plecare, nu și pentru întoarcere”.

Am simțit în mâna mea dreaptă tremurul nervos al degetelor ei, părul ei s-a atins de obrazul meu drept, apoi ea și-a pus capul pe umărul meu și am simțit aroma foarte-foarte fină a parfumului ei. M-a cuprins o dorință adolescentină de a o săruta, dar nu am făcut acest lucru. S-a aprins lumina. Filmul se terminase.

– După atâta spaimă s-ar cădea o mâncare bună, a spus ea nonsalant și veselă. Am auzit că pe undeva pe aici au deschis o tavernă, unde pregătesc un sașlăc extraordinar.

În taverna aglomerată, Esmer era singura reprezentantă a sexului frumos. Tinuta ei extravagantă atrăgea atenția tuturor. Bărbații, mulți dintre ei afumați de-a binelea, ne priveau cu obrăznicie. Zâmbetele cu subînțeles, interjecțiile, plescăitul din buze amenintau să degereze în alte forme de agresivitate și eu regretam că am adus-o în acest local. În situația creată, bufetierul s-a orientat repede și, apropiindu-se de noi, ne-a rugat să luăm loc la o masă de lângă ferăstrău. Eu m-am așezat cu spatele la mare, Esmer – cu spatele la mușterii, iar

peste umerii mei se puteau vedea, la orizont, formele întunecate ale insulei Narghen.

– Ce bem?

– Șampanie, a spus ea. Stiu că acest lucru sună a provincialism teribil – cum să bei șampanie cu kebab? –, dar mie așa-mi place. Îți amintești cum în noaptea aceea, la voi...

Da, țineam minte, țineam minte totul. În acea seară ea a băut pentru prima oară în viața șampanie. La drept vorbind, sentimentalismul amintirilor ei începea să mă enerveze. Nu era cazul să trezească ceea ce, conform logicii implacabile a vieții, trebuia să fie uitat pentru totdeauna. Nu era cazul în general să vină la Baku, și la ce bun acest pelerinaj în trecut? Simțeam în suflet un zgâriat de pisici și priveam încruntat pe fereastra de vizavi, după care se vedeau plantați în trotuar, ca și cum ar fi fost cuie, niște copaci drepti.

– Mi-am amintit un caz amuzant. Odată, în timpul unui picnic important, Jemal a deschis o șampanie, iar dopul a zburat drept înainte și a lovit faruria unui ambasador. Mi se dusese inima în călcăie. Jemal se făcuse alb ca varul, dar, slavă Domnului, totul a trecut cu bine. Ambasadorul s-a dovedit a fi un om cu simțul umorului.

Ea a luat o înghițitură de șampanie.

– Pentru sănătatea ta! Mă bucur să te revăd.

– Așa nu merge. Așteaptă puțin. Primul toast e pentru tine. Faptul că ai venit până aici este un lucru grozav.

După primul pocai, am înțeles că pentru acel moment aveam nevoie de ceva mai tare ca șampania.

– Dacă nu te superi, am să comand pentru mine o votcă.

Mi-am golit paharul dintr-o înghițitură și am simțit cum se pulverizează toate particularitățile, toate detaliile... Ori de câte ori beau, încep să filozofez profund, pe lucruri mărunte. E de ajuns să beau și mă visez la Moscova. Fără trenuri și avioane, fără bani și bilete. Văd cum înfloresc liliacul pe spaiul Dorogomilov. Toți prietenii îmi sunt alături și în lume e multă frumusețe. La radio, corul de seară interpretează vechiul cântec popular „Kuchelere su sepmishem”, Moscova în luna mai, prietenia adevărată între bărbați, degetele reci de damă, Georgia, turnul imens al Catedralei „Buna Vestire”, iluminat de proiectoare, marea, pământul la început de primăvară, noaptea cu Lună la Zugulba, Tallinnul, iarna, caii mari și lenți din parcul Montsouris, după cum e scris la Hemingway (dar asta e la Paris, unde n-am fost niciodată), și pietrele vesnice ale cartierului Icheri-Shahar, care nu pot fi demolate de niciun buldozer...

Într-o zi, împreună cu prietenul meu, am venit în Ichari-Shahar și am văzut cum se pregăteau să distrugă baia

veche. Cineva, din neglijență, uitase să fixeze pe acea ciădire tăblița „Monument de arhitectură protejat prin lege”, și un brav buldozerist, fredonând o melodie veselă, conducea mașina lui spre casa lipsită de apărare. Am strigat la el, dar n-a vrut să audă: „Mi s-a spus să fac, eu execut”. Prietenul meu s-a dus să dea telefoane pe la instanțele sus-puse, iar eu m-am postat în fața lamei buldozerului: „Încearcă să mă dai de aici”. În final, am salvat baia.

– Știi pentru ce vreau să bem? Tu ai sosit de la Moscova. Tu și Jemal ați călătorit în aproape toată lumea. Dar cea mai frumoasă călătorie este cea care începe la gâtul sticlei și se termină la fundul ei. Eu vreau să beau pentru această călătorie.

Un val de elocvență sumbră mă tot purta și am vorbit, am vorbit, spunându-i că ea nu mă va înțelege niciodată, pentru că nimeni nu-l poate înțelege până la sfârșit pe celălalt, pentru că esența fiecărui om este de a fi blocat în sine ca într-un seif ignifug și nimeni nu-l poate deschide, pentru că nu există două chei identice, chiar dacă există speracle... Doamne-Dumnezeule, am îndrăguit numai prostii! Și dintr-odată mi-am dat seama că ea nu mă ascultă, ci se uită undeva într-o parte.

– Ce ai văzut? am întrebat-o brusc.

– Este o oglindă acolo. Vreau să văd dacă arăt într-adevăr ca un dulap ignifug.

Am coborât spre mare și am luat două bilete pentru motonavă. Vântul de mare a distrus cu furie toată eleganta rafinată a părului ei, și ea și-a pus o batistă pe care o ținea cu ambele mâini, încercând să salveze măcar ceva. Am cuprins-o cu brațul pe după umeri. Nava se îndepărta tot mai mult și mai mult de orașul cuprins parcă de incendii, adâncindu-se în bezna densă și apăsătoare a mării. Conturul turnului de televiziune a dispărut, lăsând doar luminile roșii de pe el, care păreau să fie ca niște butoane pe cerul nocturn.

Ea își acoperise fata cu batista, lăsând la vedere doar fruntea și ochii, care erau foarte frumoși. Am luat batista și i-am acoperit fruntea și ochii, și acum se vedeau nasul, buzele și bărbia, care erau și ele frumoase.

Nava a scos un fluierat prelung și a pornit înapoi. Mi-am trecut degetele de-a lungul mâinii ei reci.

– Dragă, ai cinci degete.

– Este cu totul uimitor că nu sunt șase, nu-i așa? a spus ea prin batistă.

• Mihai Chiuaru

Am tras batista de pe buzele ei și am sărutat-o mult-mult. Ea a aruncat batista pe după gâtul meu și a tras-o spre ea. Am simțit toate formele, toate curbele, toate trăsăturile feței ei și am auzit-o șoptind:

– Iată că te-am îmbrobodit...

Am plecat la aeroport, iar gândurile mele derapau ca roata unei mașini, întorcându-mă mereu la aceeași frază sau, mai bine zis, la acea frântură de frază: „Sate de pescari împărățite pe tot litoralul”. De unde a apărut această frântură, ce vrea să spună ea și de ce face ca în sufletul meu să suspine atât de dureros, atât de arzător?

Când Esmer mi-a vorbit despre emigranții pe care i-a întâlnit în diferite țări, despre greutatea cu care își ascundeau, chiar și cei mai prosperi dintre ei, tristețea din ochi, m-am gândit că și ea, dar poate și eu, noi toți, suntem de asemenea niște emigranți din țara copilăriei în țara adulților. Niște emigranți lipsiți pentru totdeauna de posibilitatea de a reveni.

– Așadar, are doar o singură escală, în Astrahan. Iar dimineața sunt deja la Moscova! Ce rău îmi pare că nu am putut să rămân la ziua ta de naștere! E trist... Până nu vom fi părăsit Moscova, fă-ne o vizită. Jemal și cu mine vom fi bucurorii să te revedem.

Din nou se face trimitere la Jemal!

– N-am știut că Jemal a făcut o carieră atât de amețitoare doar deschizând șampanie la recepții diplomatice. Nu oricine reușește așa ceva.

– Nu fi răutăcios, a spus Esmer. El este...

– Știu că este un Mester-Faur. Se pare că în tinerețea lui a fost și cizmar...

– Ce prost ești! a spus ea transfigurată. Da, în tinerețea lui a fost și cizmar. Învăța și în același timp lucra pentru a-și întreține familia numeroasă. Să-ți fie rușine că faci glume proaste pe chestia asta.

M-am simțit cu adevărat jenat. Până la decolare, mai rămânea o jumătate de oră și eu doream ca acest timp să treacă mai repede. Am respirat ușurat când s-a anunțat imbarcarea.

– Totul va fi bine.

...Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-am auzit de la ea. Când a ajuns pe ultima treaptă a scării avionului, s-a întors și mi-a fluturat cu mâna, apoi a dispărut în ușa căscată a avionului. Iar peste câteva minute, rămăseseră din ea doar trei puncte pe cerul negru – două roșii și unul verde.

Peste alte douăzeci de minute, se făcu 30 aprilie, iar eu am devenit cu un an mai în vârstă. Am intrat în orașul cufundat în noapte, și vitrinele luminate mi s-au părut foarte reci. Dar și un sentiment măreț de ușurare, o bucurie vagă de eliberare au umplut sufletul meu. Mă gândeam la munda mea, la cât de bine mă voi simți când, mâine dimineață – ba nu, chiar astăzi –, mă voi așeza la biroul meu, în fața unei planșe mari, albe. Ce miros delicios are tușul, ce formă minunată are un creion bine ascuțit! Și, în general, câtă fericire încântătoare există pe lume – lucrul, senzația că ești implicat în ceva – și câtă nefericire să-ți lipsească toate astea.

Spre mine se îndrepta un oraș enorm – meseria mea.

M-a trezit vocea sonoră a surorii mele: – Te felicit, te felicit, să crești mare, deștept, bun și să n-o superi pe unica ta surioară! Ea s-a aplecat spre mine și m-a sărutat. Ai o telegramă – îți imaginezi? – tocmai din Astrahan! De la un georgian.

I-am smuls telegrama din mână. Era scris doar atât: „Felicitări te sărut”. Și semnătura: Kamikaze.

Platon ne-a propus o organizare ideală a statului. Derapajele variilor forme de guvernare au determinat spiritele iscoditoare să formuleze alte modalități de gestionare a vieții sociale: utopiile. De regulă, se face trimitere la „Utopia” lui Thomas Morus (1516) și la „Cetatea Soarelui” (1623), plâsmuirea lui Tommaso Campanella. Cea mai veche dintre ele este însă „Cetatea lui Dumnezeu” (Augustine din Hippo, 413–426). Sutele de utopii – unele dintre ele celebre, precum cele semnate de Francis Bacon, Samuel Butler, B.F. Skinner, Aldous Huxley, Stanislaw Lem, Ivan Efremov, Kim Stanley Robinson, José Saramago etc. – au înflăcărat imaginații. Nu doar romanul este haina de gală a utopiilor. Filmul artistic, desenele animate, opereta, cărțile ilustrate pentru copii, jocurile video sunt alte variante seducătoare. Și în literatura noastră contemporană există utopii cuceritoare. Specialiștii disting între utopiile politice, economice, religioase, tehnologice, științifice. Proliferează și distopiile (termeni alternativi: cacotopie, kakotopie sau anti-utopie, contra-utopie),

Ion FERCU

șoaptele nuanțelor

Filosoful și Cetatea (III)

care propun forme de guvernare autoritariste sau totalitare, variante de opresiune sau de control social. Cucerește teren și dinopia. Vezi, de pildă, romanul „Dinopia: O țară în afară de timp”, al lui James Gurney, care a cucerit premiul Hugo, motiv pentru filmul artistic și de animație, jocurile video cu acest subiect etc. au devenit... virale. Dinopia amintită este o insulă izolată locuită de oameni... supraviețuitori care trăiesc într-o armonie grozavă cu dinozaurii, dar și cu Pământul.

Ultimul gânditor remarcabil care reînnoadă visul lui Platon de a realiza o republică ideală, nu o utopie, credem că este economistul american John Kenneth Galbraith. În 1996, el

publică remarcabila lucrare „Societatea perfectă. La ordinea zilei: binele omului”, apărută și la noi (Editura Eurosong & Book, București, 1997). În această societate, fiecare membru al comunității, indiferent de rasă, sex sau etnie, trebuie să aibă acces la o ființare multumitoare, umană. Esențială este educația, cea care le va permite oamenilor să se autogverneze inteligent. El se raportează la societatea perfectă ca la una realizabilă. Ținta poate fi atinsă prin perfecționarea virtuților democratice. Portretul societății perfecte este schițat prin interogații... Cum putem înlătura prăpăstiile dintre favoriții sorții și cei defavorizați? Cum pot deveni instituțiile publice mai eficien-

te/echitabile? Care sunt părgăhiile protecției mediului înconjurător? Cum trebuie să redefinim responsabilitatea în management? Cum trebuie să ne raportăm, prin redefinirea solidarității umane, la săracii planetei, la viitorul omenirii? Firește, eminentul economist american sugerează răspunsuri oferind analize economice, sociologice și politice de excepție. Credința sa o reprezintă faptul că sistemul economic al unei asemenea societăți trebuie să funcționeze perfect pentru fiecare individ, deoarece numai atunci oportunitățile se vor întâlni fericit cu aspirațiile tuturor.

Platon este pionierul acelor mari îndrăzneții care propun umanizarea unei lumi în care

Strigătul acuză dezumanizarea. De ce ne-am teme, ne sugerează Platon, de seducătoarea perspectivă a idealului? Putem să înțelegem, ne mai spune el, un copil căruia îi e teamă de întuneric, dar lucru dureros este atunci când un om matur se teme de lumină. Ca înși care ființează în secolul al XXI-lea, am evadat de mult timp din pruncie. De ce n-am zămisli mereu idealuri pe care să le și înșoțim în drumul lor către lumină? Idealurile nu sunt utopii. Ele pot fi și realități în devenire. Aceasta este una dintre cele mai importante lecții oferite de unul dintre marii magiștri ai omenirii, Platon.

Nietzsche, intolerantul genial, ne-a spus că statul, cel mai rece dintre monștrii reci, este imoralitatea organizată. Nuanțând în șoaptă, poetic, Paul Valéry – spunând că dacă statul este puternic ne zdrobește, în vreme ce, dacă e slab, pierim – se află cu sufletul mult mai aproape de mine. Ca și Rousseau chiar, care-și dorea ca Suveranul și Poporul să nu aibă decât un singur interes. Vise, tulburătoare vise care l-au sedus și pe Platon.

În cazul poemelor lui Mircea-Constantin Jurebie, preaplina sufletului se situează voit între o simplitate a discursului bine-stăpănit și alegoria unei vieți ale cărei legi pot fi înțelese doar grație celei mai mari taine ale ființei omenești – iubirea! Mai mult, afirm fără a mă teme că autorul e din rara tagmă a celor care au puterea să rămână într-un dialog veridic (deși la o lectură superficială prim-planul l-ar putea ocupa dorința de însingurare), în căutarea unor valori perene, în timp ce versurile sale nu dau deloc impresia că stau împachetate în forme depășite. Volumul asupra căruia m-am oprit pleacă încă o dată dinspre arhetipuri biblice care sunt însă resemantizate, chemate să slujească unui edificiu propriu, a cărui frumusețe rezidă tocmai în senzualitatea primilor fiori ai dragostei. Această suită a poemelor de iubire pe prețuire duhovnicească, intitulată „Sufletesc suspin” (Editura „Ateneul scriitorilor”, Bacău, 2017), ar putea echivala cu o (altă/nouă) scară către cer. Sentimentul „depănat” liric coboară parcă din poveste, căci iubirea, sentimentul suprem al Noului Testament, rămâne marelă basm al ființei.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Mircea Constantin Jurebie

Sufletesc suspin

În fapt, volumul de față continuă o serie mai largă a liricii dedicate de autor tematicii religioase. Primele trei volume – „Smerita cugetare”, „Pelerin în rugă”, „Gânduri” – anunțau parcă din ce în ce mai evident o și-măinimerită potrivire estetică. Acum, poetul reușește să abstractizeze cu mai multe volute parte din trăirea experimentată în urcușul duhovnicesc. Asistăm așadar la o poezie de un existențialism redefinit, în interioarele căruia sunt abordate recurent simboluri din spațiul tradițional creștin. Versurile marchează și sărbătorile de peste an, și momentele liturgice, însă nu se mai opresc ca altădată asupra unor figuri cu identitate precisă. Cu puține excepții, chipurile îndumnezeite nu poartă nume, ci devin apariții-simbol, adevărate arhetipuri. E un efort nu doar de a mărturisii un crez, ci chiar nevoita, truda, reperul uitat de ceilalți undeva, în urmă.

În mod evident, metaforic, devenim receptorii unui discurs hristocentric: „În mijlocul cetății îmi voi striga credința,/ La fel ca mucenicii din vremi de-odinioară./ Mulțimea de păcate cu urlul mă-mpresoaară./ În vidul urăciunii să-mi spulbere ființa” („Mărturisesc credința”). Omul lui Mircea-Constantin Jurebie e simplu dar întreit valoros, purtând semnul izbânzii: „Omul este o cruce./ Dacă îl puneti să stea/ Drept/ Și să își întindă/ Brațele/ La orizontală,/ Se va întrupă/ Acest/ Adevăr./ La fel și sufletul său/ Când/ Se răstignește pe brațele/ Credinței/ Lubirii/ Și speranței/ Prin smerenie./ Post/ Și rugăciune („Omul”). Poemul „Era-n demult” amintește de magistrala punere în scenă a genezei eminesciene, viziunea e copleșitoare; în multe alte texte surprinde plăcut o „senzualitate” aparte, de sorginte cromatică: „Iar inima se scaldă în râuri de lumină./ Pe lemnul sfânt al crucii s-a răstignit târziu-

ul./ Nădejdea își desface bobocul pe-o tulpină/ Crescută din iubirea cembracă azuriul” („Aducerile-aminte”). Dacă în simbolism și modernitate albul conotă mai degrabă monotonie, de ce nu spaimă, în poemele de față reînventează colindul patriarhal, surprinzând prin diafan și pur („Ninge alb”). Uneori, poate că pe bună dreptate, îți vine să întrebi: unde este această lume binecuvântată?

Acest preaplin al stării de rugă, aflat sub Acoperământul Maicii Domnului, are drept țintă recuperarea Chipului Adamic. Apreciam ca altă ocazie că textele religioase ale lui Constantin-Mircea Jurebie constituie unul dintre ghidurile cu rol de a răscumpăra apatia spirituală a omului modern. „Omul recent” este cu fiecare pagină invitat spre verticalizarea propriei existențe: „În liniște coboară un gând neprihănit/ Și chipul și-l umbrește c-un vâl de tănuire,/ Un psalm cântu-și repetă din nevăzutul schit/ Și se petrec Părinții către Dumnezeire// Citește un călugăr dintr-un Liturghier./ Iar taina se prelinge în scuniele capele.../ În apa din fântâne, mici lacrimi de cer/ Își picură aleanul din ochi adânci de stele”.

Marius MANTA

Cărți primite la redacție

Rodica Lăzărescu – *Semne de carte*, Editura Corgal Press, Bacău, 2017
George Arion – *Maestrul friicii*, Editura Crime Scene Press, București, 2017
Lucian Vasiliu – *Ștefan, preot de țară*, Editura „Doxologia”, Iași, 2017
Aurel Dumitrașcu, Lucian Vasiliu – *Haimanaua Singurățate*, Editura „Muzeul Literaturii Române”, București, 2017
Alexandru Cazacu – *Duminica în Est*, Editura „Scrisul Românesc – Fundația”, Craiova, 2017

Cristina Ștefan – *Rostul unei crengi de brad*, Ed. Artbook, Bacău, 2017
Valeriu Anghel – *Printre sătrari*, Ed. Corgal Press, Bacău, 2017
Valeriu Anghel – *Farmecul amintirilor*, Ed. Corgal Press, Bacău, 2017
Costel Stancu – *Ochiul din palmă*, Ed. Mirador, Arad, 2017
Alexandru Cazacu – *Duminica în est*, Ed. „Scrisul Românesc”, Craiova, 2017

• Mihai Bejanartu

„Ne aflăm în fața unui jurnal al lungii și chinuitoare așteptări, al monotoniei și al automatismelor dezvoltate în spatele frontului, dar și al ororilor războiului cărora le cad victime oameni cu chipuri și nume. Este o realitate pe care manualele noastre, în goana lor după eroi, au preferat să o ignore. Din nefericire” (Daniel Cain)

Împlinirea unui secol de la intrarea României în marea conflagrație dintre 1914 și 1918 a constituit un bun prilej pentru Editura „Humanitas” să publice o serie de mărturii ale unor participanți la desfășurarea ostilităților: Regina Maria, G. Topirceanu, Vasile Th. Căncicov, contele de Saint-Aulaire (fost ambasador al Franței în România între 1916 și 1920), și Marcel Fontaine (membru al Misiunii Militare Franceze conduse de generalul Henri Berthelot). Marele Război a izbucnit în iulie 1914, transformându-se treptat într-o conflagrație universală, în urma atentatului de la Sarajevo, după câteva decenii de pace, chiar dacă au existat și conflicte regionale. Conceput ca un război de scurtă durată, conflictul dintre cele două blocuri militare – Antanta și Puterile Centrale – a degenerat într-un război de uzură, nici una dintre tabere nerezând o victorie decisivă și totală și probabil că fără intervenția SUA în 1917, războiul ar fi continuat, provocând noi daune. În pofida nenorocirilor și a distrugerilor, a pierderilor de vieți omenești, de bunuri culturale și materiale, Marele Război a generat o bogată literatură, ilustrată, bunăoară, de Henri Barbusse, Erich Maria Remarque, Ernest Hemingway, Liviu Brebreanu, Hortensia Papadot-Bengescu etc. Intrând în război la sfârșitul lui august 1916 de partea Antantei, România se va confrunta cu înfrângeri severe în primele luni de război, așa încât dezastrul de la Turcuiaia (1-6 septembrie 1916) va determina Guvernul României să solicite Franței trimiterea unei Misiuni Militare cu scopul de a îmbunătăți prestația armatei române, care se confrunta cu un adversar redutabil, care dorea să ne depășească pentru că nu am respectat înțelegerea din 1883. În 1916 elita politică românească era divizată între cele două blocuri; mai târziu, în plin război, colonelul Alexandru Sturdza a dezerat și a trecut la germani. Marcel Fontaine (trăitor între 1888 și 1973, cum se precizează în pagina de gardă a volumului, iar în Cuvântul-înainte, Alain Legoux menționează că Marcel Fontaine s-a stins la 16 iulie 1970), membru al Misiunii Militare Franceze (noiembrie 1916-aprilie 1918), este autorul cărții pe care dorim să o prezentăm. Tânăr profesor, Marcel Fontaine este surprins de războiul izbucnit în 1914 și ia parte la lupte crâncene pe diferite fronturi din Vestul Europei, apoi este selectat ca membru al Misiunii Militare Franceze ce urma să sosească

Ionel SAVITESCU

Misiune în România

în România. Evident, Marcel Fontaine nu și-a închipuit că sederea sa în România îi va provoca o reală simpatie pentru încercatul popor român și că în 1919 va reveni în țara îndrăgită, funcționând ca profesor de franceză la licee din Turnu Severin, Craiova și București, lăsând amintiri și impresii de neuit în inimile foștilor săi elevi, și numai schimbarea de regim în 1947 l-a determinat să părăsească România în anul următor, dar continuând să militeze în favoarea țării îndrăgite de la microfonul Radiodifuziunii franceze. (A se vedea și confesiunile autorului de la paginile 117 și 231.) O astfel de elevă i-a fost doamna Micaela Ghițescu, care traduce și semnează postfața volumului. Jurnalul de război al lui Marcel Fontaine este structurat în 14 capitole. Parcurgerea drumului spre România se desfășoară cu peripeții. În sfârșit, primul contact cu armata română este deplorabil: la trecerea podului peste Prut zărește primul soldat român, „un nefericit pierdut într-o așa-zisă uniformă, închipuită din zdrențe de toate felurile, stă în picioare, nu se știe prin ce miracol... Asta să fie oare armata română în ajutorul căreia am fost trimis? Ce jalnic spectacol al mizeriei în nemilosul și sinistru peisaj înzăpezit!... Este oare posibil să se fi trimis asemenea zdrențe omenești să înfrunte în lupte formidabile trupe germane? Să fie asta armata pe care avem misiunea să reorganizăm ca să facem din ea un instrument al victoriei?” (pp. 47-49). În schimb, remarcă eleganta ofițerilor și discrepanța dintre ei și trupele din subordine: soldatul român este bătut fără să crâncească și adesea înfometat prin aceeași mâncare de fasole sau pește sărat. Capitala Moldovei, Iașul, oraș supraaglomerat de o populație refugiată și trupe rusești, îi oferă, de asemenea, o imagine dezolantă. Penuria alimentară se resimte, brutăriile sunt luate cu asalt de o mulțime jalnică. Rămâne totuși plăcut impresionat când constată că multă lume vorbește franceza, eventual germana. Este detașat la Vaslui („târg umil”), de unde ajunge la Grajduri, sediul diviziei sale – „Sunt înfinit mai bine primit în acest sătuc din fundul Moldovei decât fuseseșăm noi la Christiania, la Stockholm și mai ales la Petrograd!” (p. 58) –, în fine, la Franciugi, unde stă un timp la familia colonelului român Bucumanu, care se străduia să-i ofere mese consistente. Soldații români erau cazați în locuințele țărănilor: „Pe urmă am intrat în mai multe căsuțe acoperite cu paie. Se intră, în

Gheorghe Bacaloglu, „Foarte distins, cultivat și, cred, suficient de bogat, a făcut lungi sejururi în Franța. Îi face plăcere să-mi vorbească despre ele și să converseze în franceză” (p. 266), generalul Eremia Grigorescu, „încă destul de tânăr, cu o fizionomie atrăgătoare și simpatică, se arată foarte amabil față de mine” (p. 267), colonelul Sachelarie „pare să se fi născut și să fi crescut în cazărmi” (p. 143). Nu scapă observației sale prințul Carol (p. 161). Marcel Fontaine se îmbolnăvește de tifos exantematic și de gălbinare. Corespondența din Franța, lectura, studierea gramaticii limbii române, plimbările, serile de muzică îi completează programul cotidian de instrucție și verificare a trupelor. Zilnic se deplasa până în linia întâi a frontului, stârnind admirația soldaților. Este bine văzut pentru exigența, conștiinciozitatea și punctualitatea sa. Este felicitat de superiori și propus să fie decorat. Mutat la Rădu, observă „aceleași căsuțe albe cu acoperișuri de zinc, de șită sau de paie, presărate în dezordine printre pomi fructiferi. Dacă localitatea n-ar fi instalată pe o înălțime, s-ar fi potrivit să-i spun vâgană. Ca aspect e mai mizerabilă – când te uiți de aproape – decât Franciugi sau Grajduri care, prin comparație, capătă pentru mine chiar aere de capitală. Un cătun de la capătul lumii! Din moment ce îmi sunt pe plac natura virgină și singurătatea, am într-adevăr exact ce-mi doresc. Nu puteam găsi nimic mai primitiv” (pp. 122-123). Totuși, în această minusculă localitate găsește o locuință la doamna D., soția unui arendaș evreu, care să-l satisfacă îndeajuns, Marcel Fontaine fiind primit și tratat cu multă afecțiune. La despășire, Marcel Fontaine constată cu plăcere: „A trebuit să vin în România ca să găsească o asemenea primire” (p. 186). Armata română însoțită de instructorii francezi se deplasează spre Mărășești, unde confruntările cu trupele germane devin crâncene: „După ce a suferit pierderi importante în timpul asalturilor succesive, inamicul, convins că în fața lui apărătorii erau numeroși, nu a îndrăznit să mai insiste... Drumul spre Iași era deschis... A lăsat să-i scape ocazia și, intimidat, s-a dat înapoi” (p. 212). Face noi cunoștințe printre ofițerii români: colonelul Toma Dumitrescu, colonelul Amza, generalul Henri Cihoski, colonelul Cornescu, locotenentul Petrișopol. Din incursiunile pe linia întâi se întorc adesea cu diferite obiecte abandonate

de germani și scrisori din care rezultă dorința de pace, lipsa hranei atât de acută în Germania, cât și pe front. Ambele armate cunosc cazuri de dezertere. Însă, spre deosebire de luptele din Vest, „toate bombardamentele de aici mi se par jocuri de copii...” (p. 230). Este supus unui examen medical la spitalul Anton Cincu din Tecuci (p.262). Vizitele pe front ale ofițerilor superiori se desfășurau cu o trecere în revistă a trupelor, apoi festinuri copioase, încât Marcel Fontaine scrie dezamăgit: „Vreo zece automobile îi înghit unul după altul pe vizitatori și demarează pe rând, ca să-i ducă pe foarte respectabili călători în spatele frontului, spre orașe, case luxoase, mobile confortabile, în timp ce noi,ăștia mici, vulgul, rămânem pe drum și primim cum se îndepărtează și dispar înainte să ne întorcem în barăcile din scânduri și în singurătatea noastră” (p. 269). Efectuarea diferitelor cumpărături îi oferă ocazia de a furniza anumite prețuri. Dintre ofițerii francezi, cu Louis Blanc era în raporturi excelente. Blanc vorbea limba română, se căsătorise cu o româncă, rămăsese în țară, și în 1950 este arestat și sfârșește la Aiud. Evident, o „recompensă” comunistă pentru un membru al Misiunii Militare Franceze, care s-a remarcat și a contribuit la modernizarea armatei române în Marele Război. Retragerea armatei rusești pe frontul din Moldova se desfășoară în dezordine, soldații ruși au provocat teama localnicilor în numeroase jafuri: „Frica de ruși, de nelegiuirile, de jafurile, de crimele lor mi se pare unul dintre sentimentele cele mai profund ancorate în țărani români. Și pe bună dreptate, din nenorocire!” (p. 334). În sfârșit, ultimele capitole descriu diversitatea sărbătorilor românești, incertitudinea ce persistă în plecarea din România, pacea impusă de Germania. Regretă că nu-și luase rămas-bun de la anumite persoane, traversarea Rusiei, vizitarea Moscovei, unde constată o lipsă totală de alimente și pretențiile noi clase politice (p. 382). Nu-i scapă ultimele informații de pe Frontul din Vest. Sosirea la Paris a coincis cu dizolvarea Misiunii Militare Franceze din România. Cuvântul-înainte, introducerea, postfața cărții și setul de fotografii completează o lucrare de referință despre Marele Război, ce pătrunde în circuitul culturii românești, oferind informații prețioase și diverse despre realitățile și ororile Primului Război Mondial.

* MARCEL FONTAINE, JURNAL DE RĂZBOI. MISIUNE ÎN ROMÂNIA, NOIEMBRIE 1916-APRILIE 1918, cu fotografiile autorului. Cuvânt-înainte de Alain Legoux. Introducere de Daniel Cain. Traducere din franceză și postfața de Micaela Ghițescu, Ed. „Humanitas”, 2016, 423 p.

Anar (Azerbaijan)

Nume georgian

Anar (n.1938 – în martie, anul acesta, **aniversează 80 de ani**) este un nume emblematic al literaturii azerbajiene – regizor și scenarist, dramaturg și traducător. Deține titlul de Scriitor național. Este președinte al Uniunii Scriitorilor din Azerbaijan, iar în 2014 a fost ales primul președinte al Uniunii Scriitorilor din Statele Turcice, creată la inițiativa celui de-al VI-lea Congres al Revistelor Literare din aceste țări. Evenimentul s-a desfășurat în orașul Eskisehir (Turcia).

Părinții săi, Rasul Rza și Nigar Rafibeyli, au fost doi poeți importanți ai Azerbaidjanului.

În 1955, după absolvirea școlii de muzică, s-a înscris la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Azerbaijan, iar în 1964, a absolvit cursurile superioare de scenaristică

Telegrama părea total stupidă: „Lui Muradov Oktai sosesc pe douăzeci și nouă cu ruta aeriană 203 întâmpină-mă”.

Este bine că telegrama a ajuns la mama, și nu la soră-mea, care este o mare împătimită de istorioare polițiste.

„Pe cine totuși voi întâmpina?” mă gândeam stând pe scaunul autobuzului „Aeroflot”.

Ne deplasăm pe străzi somnoroase, admirăm orașul care încă nu se trezise și nu reușeam mai deloc să mă concentrez asupra gândului: cine este totuși autorul acestei telegrame anonime?

E mult mai bine să admirăm orașul dimineața devreme. În timpul zilei, imaginea lui este estompată de ritmul mășcării. În zori însă, aruncându-și hainele, fără fluxurile de oameni și mașini, fără publicitate, cu vitrinele și afișele tăcute, aproape descoperit, orașul își recapătă esența pietrei. Dimineața este timpul formelor fixe, al texturii pietrei. Pașii unui trecător singular răsună înăbușit în piața pustie.

Cine totuși sosește?

Pierzându-mă în tot felul de presupuneri, deodată mi-am dat seama că autobuzul se apropia deja de clădirea nouă a aeroportului, pentru care arhitectul din mine a avut întotdeauna o atitudine critică. După câteva minute, eram pe terasa deschisă și nu-mi luam ochii de la scara avionului pe care coborau pasagerii.

Dumnezeule! Dar este absurd, irațional. Este imposibil! Am recunoscut-o în clipa aceea, înainte ca ea să-și pună ochelarii mari, negri.

– Oktai! Slavă Domnului, credeam că n-ai primit telegrama mea.

– Unde-ți este bagajul?

– N-am niciun fel de bagaj. Dragă, dumă căt mai repede undeva. Putem lua un taxi?

– Mergem, am spus. Doamna se ascunde cumva de mafia atotputernică?

– Îți explic totul în taxi. Grăbește-te! Vai, nici nu-mi vine să cred că sunt în Baku. Apropo, nu te-ai schimbat deloc...

Eram deja în taxi, și ea privea cu încântare clădirea aeroportului ce se îndepărta tot mai mult de noi, drumul, felinarele înalte.

– Ce aeroport superb! Se aseamănă foarte mult cu cel din Beirut. De mult timp e construit?

– De trei ani, am spus. Poate totuși ar...

– Da, da, da, nu fi supărat. Uite, sunt a nabii de fericită că te revăd. De fapt, pentru asta am și venit...

– Foarte bine, dar de ce ai făcut din venirea ta la Baku un mare secret?

– Interesant! a spus ea surprinsă și a continuat în șoaptă. Sunt o femeie mări-

tată și am venit la o întâlnire cu prima mea dragoste. Ti-ai fi dorit ca în această poveste să nu existe nicio taină?

Esmer este prietena mea din copilărie, dar n-a fost niciodată prima mea dragoste. Deși îmi plăcea puțin de ea...

– Știi, ne-am întors recent din Bulgaria. Pe Jemal îl transferă în Orientul Mijlociu...

Jemal este soțul ei, diplomat care a lucrat în aproape toate țările Europene, ocupând posturi importante, iar în ultima vreme, chiar și pe cel de secretar doi al ambasadei. Jemal nu mi-a plăcut în mod constant și consecvent chiar din ziua în care ne-am cunoscut, deși în ultimii optzeci ani aproape că nu ne-am văzut.

– Ascultă, încep eu. Emoția și o oarecare neliniște, alimentate cu un pic de entuziasm isteric, cu care ea pășise pe pământul azer, îi păraseau, ca un machiaj, chipul, lăsând loc unei preocupări nervoase. Eu am evadat, înțelegi, am fugit de soț, de prieteni și chiar de croitoreasa mea, deși aveam programată pentru astăzi o probă foarte importantă. Este adevărat, nu pentru todeauna. Doar pentru o zi. Seara voi zbura înapoi. Am venit pentru a te felicita cu ocazia zilei de naștere, deși, se pare, tu nu te bucuri de venirea mea.

– Nu vorbi prostii. Apreciez gestul tău care comportă atâtea sacrificii, cu atât mai mult cu cât tu încerci să anticipezi evenimentele. Ziua istorică a apariției mele în această lume trecătoare este totuși mâine.

– Cum adică mâine? Astăzi este douăzeci și nouă.

– Așa e, dar eu m-am născut pe 30 aprilie. De Ziua Solidarității Internaționale a Muncitorilor.

– Nu-i adevărat! a exclamat ea cu atâta hotărâre, încât, pentru o clipă, și eu am avut îndoieli. Îmi amintesc foarte bine că am sărbătorit-o pe douăzeci și nouă.

Și m-a cuprins un sentiment de afecțiune pentru această femeie, îmbrăcată acum într-o rochie din colecția Dior și care mi-a devenit, peste ani, atât de străină, dar și pentru prima mea iubire căreia, se pare, nu i-a fost sortit să se întâmple. Mi-am amintit cum în anul absolvirii am decis, mama și cu mine, să sărbătorim ziua mea de naștere într-o sâmbătă. Și într-adevăr, în acea zi a fost douăzeci și nouă. A venit la mine toată clasa. Esmer era la noi în opreție pentru prima dată. Și a reținut – trecând-o prin timp, țări, chipuri străine, date de naștere ale altor oameni – acea zi, cum am purtat-o și eu prin anii mei bulversanți.

Anume în acea seară ea și-a tăiat coșitele lungi. Îmi amintesc cum Babaev, profesorul nostru de matematică,

explicându-ne o teoremă oarecare, deodată s-a oprit și ne-a recitat un rubaiat de Omar Khayyam sau un bayt de Füzuli. Fiind un mare iubitor de poezie orientală, el a numit coșitele lungi ale lui Esmer „Shabi-Yelda” – cea mai lungă noapte a anului, care e imaginea tradițională a coșitelor negre în poezia orientală. Profesorul nostru de matematică a fost un om nemaiomenit. Corpulent și bonom, era uneori dur, alteori foarte volubil. Și a murit retras, în liniște, cum în liniște și pe neobservate se opresc ceașornicele.

Jemal ne-a fost și el profesor. A venit la școala noastră când eram în clasa a zecea și era mai mare decât noi cu optzeci ani. Nu mai mult. Ne preda engleza.

– Hai, povestește-mi. Ce mai faci? a spus Esmer.

– Mai bine spune-mi câte ceva despre tine. Mai călătorești?

– Da, trăim mai mult în străinătate. Dar avem și la Moscova un apartament cu trei camere, baie separată, faianță neagră, telefon necuplat, iar stația de metrou e la doi pași. Ce să-ți mai spun? – De ce te enervezi? Te-am jignit cu ceva?

– Ce sentimente subtile! Câtă sensibilitate! Dacă m-ai ofensat?! Ca să ajung aici și să-l felicitez, m-am grăbit ca o aiurită, am făcut atâtea sacrificii, iar el o face pe... Și, la drept vorbind, astăzi nici măcar nu este ziua lui de naștere.

Am răș.

– Faptul că ai venit e o adevărată sâr-

• Carmen Poenaru

bătoare pentru mine. Dar care e vina mea că nu m-am născut azi, ci mâine? Venirea ta este învâluită într-o ceață misterioasă și comportă atâtea sacrificii, încât simt o mare muștrare de conștiință.

– Fii atent: soția unui atașat la Moscova mă roagă de mai mult timp să o întosesc, pentru câteva zile, la Zagorsk. În ultimul moment, i-am băgat-o pe prietena mea, iar eu am șters-o încoace.

– Și pentru ce atâtea conspirație?

– De mult ne-am propus, Jemal și cu mine, să venim pe ospețe la Baku. Avem aici, cum bine știi, mai multe rude. Am pregătit deja și cadourile pentru toți, ca să nu spună „Au călătorit în toată lumea...” Iar venirea noastră se tot amână mereu. Și deodată, imaginează-ți, mă văd aici!

Apoi s-a oprit și a adăugat într-un fel cu totul copilăresc:

– Mi-i atât de dor de Ichari-Shahar.

Ea a trăit o vreme în Ichari-Shahar, lângă Cetate, în partea veche a orașului Baku. Aveau, într-o casă cu etaj, două camere mici. Ferestrele uneia dintre ele dădeau într-o curte mică și insalubră. A doua cameră nu avea deloc ferestre. Acolo, la lumina slabă a unui bec mic, ne pregăteam pentru examene, și iarna ne încălzeam mâinile la soba cu kerosen. Mama lui Esmer avea obiceiul să spună: „Dacă am avea un bărbat în casă, s-ar putea sparge și aici o fereastră...” Ca și mulți alții din generația de după război, Esmer a avut o copilărie grea.

– De ce nu i-ai spus lui Jemal că vii la Baku?

– E o întrebare ciudată. Oare ai uitat ce fel de om este? Nu s-a schimbat deloc.

Da, îmi aminteam. Imediat după absolvirea școlii, Esmer și Jemal s-au logodit. Din acea zi el i-a interzis să se mai întâlnească cu foștii colegi de clasă. Fiind elevi, i-am văzut nu o dată pe Jemal cum ne săgeta cu privirea când Esmer glumea și râdea cu noi. Eram de aceeași vârstă, eram pe teritoriul nostru, pe care el se simțea un intrus, și, pesemne, suferea mult din această cauză. Apropo, am înțeles mult mai târziu acest lucru.

Esmer a susținut admiterea la Institutul de Limbi Străine, unde Jemal deja preda, iar un an mai târziu, s-au căsătorit. Într-o zi, ne-a sunat și ne-a invitat la ea: „Vă rog, exact la douăsprezece”.

Și am venit, băieți și fete, care până mai ieri ne băteau unul pe altul pe umăr. Îmi amintesc ca acum această vizită inconfortabilă. Am intrat într-un apartament incredibil de curat, ordonat, utilat cu cel mai modern mobilier, și am văzut-o pe Esmer, care părea să facă și ea parte din acea bunăstare. Arăta dezorientată, speriată, neștiind unde ar putea găsi și pentru ea un loc. „Este la facultate până la 14. Avem la dispoziție două ore”, a spus ea, și acest lucru a făcut ca toată lumea să se simtă și mai incomod, dar ea mai tare decât noi toți. Esmer le-a arătat fetelor camerele, iar noi, băieții, auzeam cum undeva se deschidea scârțâind niște sertare, sunau mecanismele și aparatele, în altă parte cecea un duș, undeva dădeau drumul la apă, iar noi, cu gura căscată, ne uitam la polițele bufetului pline cu tot felul de băuturi și țigări de mărci diverse și necunoscut.